

VILNIAUS
MIESTO
MUZIEJAUŠ-
TYRIMŲ
CENTRO
GALIMYBIŲ
STUDIJA

Dr. Rasa Antanavičiūtė

Dr. Marija Drėmaitė

Dr. Karolis Kučiauskas

Redaktorė Giedrė Ramonė

Dizainerės: Aušra Lissauskienė, Kamilė Lissauskaitė

Vilniaus dailės akademijos leidykla

Tiražas 50 egz.

Studiją galima nemokamai parsisiųsti iš <http://www.kulturostyrimai.lt/visos-temos/muziejai/vilniaus-miesto-muziejaus-tyrimo-centro-galimybiu-studija>

Spausdino UAB „Standartų spaustuvė“

Galimybių studija iliustruota Marijos Drėmaitės fotografijomis, jeigu nenurodyta kitaip

© Rasa Antanavičiūtė

© Marija Drėmaitė

© Karolis Kučiauskas

ISBN 978-609-447-303-6

Įvadas / 5

MIESTO MUZIEJAI: APLINKOS ANALIZĖ / 9

Miesto muziejaus raida ir vaidmuo: nuo istorijos iki dabarties muziejaus / 9

Pasaulio miesto muziejų apžvalga / 15

Miesto muziejų pavyzdžiai / 22

VILNIAUS MIESTO MUZIEJUS-TYRIMŲ CENTRAS: POREIKIO PAGRINDIMAS / 47

Vilniaus miesto muziejaus istorija / 47

Vilniaus miesto muziejaus kontekstas / 53

Vilniaus miesto istorijos ir dabarties tyrimų būklė / 55

Vilniaus miesto savivaldybei pavaldžių muziejų apžvalga / 58

Venclovų namai-muziejus / 61

Vinco Krėvės-Mickevičiaus memorialinis butas-muziejus / 63

Vinco Mykolaičio-Putino memorialinis butas-muziejus / 66

Beatričės Grincevičiūtės memorialinis butas-muziejus / 68

Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus / 70

Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus / 72

Kazimiero Žoromskio namas su kūrybinėmis dirbtuvėmis / 74

Antano Budriūno memorialinis kambarys-muziejus / 75

Mikalojaus Konstantino Čiurlionio namai / 76

Apibendrinimas ir rekomendacijos / 77

Ekspertų nuomonės / 80

Gyventojų apklausos rezultatai / 85

VILNIAUS MIESTO MUZIEJAUS-TYRIMŲ CENTRO KONCEPCIJA / 89

Tikslas, misija, uždaviniai / 89

Veiklos / 90

Kodėl tyrimų centras? / 91

Auditorija / 92

Ekspozicijos ir kitos veiklos / 93

Erdvių poreikis / 96

Steigėjai / 98

Juridinė forma / 99

Valdymas ir struktūra / 110

Įkūrimo ir veiklos finansavimo modelis / 103
Partneriai / 105
Kokybės užtikrinimo priemonės / 106
Viešumo ir informavimo priemonės / 107

RIZIKOS IR JŲ PREVENCIJA / 109

I ĮGYVENDINIMO ALTERNATYVA:

EKSPOZICIJOS ROTUŠĖJE, ADMINISTRACIJA ROTUŠĖJE / 110

Dabartinė padėtis / 110

Modelis / 111

Įgyvendinimo kalendorius / 112

SSGG analizė / 113

II ĮGYVENDINIMO ALTERNATYVA:

LAIKINOSIOS EKSPOZICIJOS IR ADMINISTRACIJA BUVUSIUOSE VILNIAUS SANTUOKŲ RŪMUOSE, MIESTO PAŽINIMO EKSPOZICIJA ROTUŠĖJE / 114

Dabartinė padėtis / 114

Modelis / 114

Įgyvendinimo kalendorius / 115

SSGG analizė / 116

III ĮGYVENDINIMO ALTERNATYVA:

POP-UP EKSPOZICIJOS ĮVAIRIOSE MIESTO ERDVĖSE, ADMINISTRACIJA SAVIVALDYBĖS SUTEIKTOSE PATALPOSE / 117

Modelis / 117

Įgyvendinimo kalendorius / 118

SSGG analizė / 119

IV ĮGYVENDINIMO ALTERNATYVA:

POP-UP EKSPOZICIJOS ĮVAIRIOSE MIESTO ERDVĖSE, ADMINISTRACIJA IR MIESTO PAŽINIMO EKSPOZICIJA ROTUŠĖJE / 120

Modelis / 120

Įgyvendinimo kalendorius / 121

SSGG analizė / 122

FINANSINĖ ANALIZĖ / 124

SOCIALINĖ-EKONOMINĖ ANALIZĖ / 135

IŠVADOS / 141

I V A D A S

Ši galimybių studija yra bandymas suteikti formą naujo, kitokio, gyvo Vilniaus miesto muziejaus idėjai. Mintis steigti tokį muziejų toli gražu nėra nauja – visą XX a. ji tai išnirdavo, tai vėl nugrimzdavo. Ketvirtąjo dešimtmečio pabaigoje – tarpukariu ji buvo beveik beišsipildanti: Miesto muziejus buvo formaliai įkurtas, tačiau taip ir neatidarytas. Sovietmečiu Vilniaus istorija buvo „nepatogi“ dėl daugiasluoksniškumo, tad paprasčiau buvo steigti Architektūros muziejų, jis veikė 1968–2006 metais. Pastarąjį uždarius miesto raida ir dabartis liko pažinti tik mokslininkų tekstuose ir daugiau ar mažiau subjektyviuose Vilniaus gidų pasakojimuose.

Nuo Antrojo pasaulinio karo trukęs koncentruotos informacijos apie Vilnių badas pastarąjį dešimtmetį yra kompensuojamas įvairiomis publikacijomis ir ekskursijomis, tačiau mūsų žinios apie sostinę vis dar yra tokios menkos ir taip apipintos legendomis, kad ilgus metus miesto tyrėjams ir edukatoriams teks dirbti pasiračius rankoves. Taigi Miesto muziejaus steigimas vis dar yra labai aktualus. Tiesa, muziejaus neužtenka: pradedant kurti muziejų „nuo nulio“ ir daugiausiai dėmesio skiriant nepakankamai žinomiems, užmirštiems, „nepatogiems“ miesto raidos etapams, itin svarbūs tampa profesionalūs moksliniai tyrimai. Todėl muziejaus pavadinime atsiranda sąvoka „tyrimų centras“.

Muziejaus steigimui palankus ir politinis kalendorius – 2023 m. Vilnius švęs 700-ąsias miesto rašytinio paminėjimo metines. Per likusius penkerius metus realu įsteigti naująjį muziejų-tyrimų centrą ir netgi šiek tiek jį „paauginti“.

Trys Vilniaus tyrėjai – architektūros istorikė **dr. Marija Drėmaitė** (Vilniaus universitetas, Istorijos fakultetas), istorikas **dr. Karolis Kučiauskas** (Energetikos ir technikos muziejus) ir menotyrininkė, kultūros vadybininkė **dr. Rasa Antanavičiūtė** (Vilniaus dailės akademijos Nidos meno kolonija) pateikė Lietuvos kultūros tarybos Kultūros tyrimų programai paraišką ir gavo finansavimą 2017–2018 m. parengti Vilniaus miesto muziejaus-tyrimų centro galimybių studiją. Projektą globojo Vilniaus miesto savivaldybė, tapusi studijos rengimo partnere. Savivaldybė įpareigojo studijos rengėjus atkreipti dėmesį į jai pavaldžius muziejus ir pasiūlyti jų reorganizavimo idėją.

Rengiant galimybių studiją buvo atlikti šie darbai:

- Sociologinė apklausa, kurios tikslas buvo išsiaiškinti Vilniaus miesto gyventojų lūkesčius ir miesto muziejaus poreikį. Apklausa atlikta 2017 m. balandį–gegužę. Apklausą atliko ir apibendrino **dr. Birutė Aleksandravičiūtė**, išorinė ekspertė – **dr. Rima Kalinauskaitė**.
- Užsienio šalių miesto muziejų veiklos tyrimas. Aplankyta 10 miesto muziejų: Amsterdamo, Berlyno, Helsinkio, Kaselio, Leipcigo, Niujorko, Oslo, Romos, Frankfurto, Varšuvos.
- Interviu su ekspertais apie Vilniaus miesto muziejaus-tyrimų centro steigimo galimybes ir perspektyvas. Kalbėta su: Lietuvos istorijos instituto vyr. mokslo darbuotoju, naujos Vilniaus miesto istorijos knygos rengėjų grupės vadovu **dr. Gintautu Sliesoriūnu**, Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto docente, muziejinkystės teorijos ir istorijos specialiste **dr. Rūta Šermukšnyte**, Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto dekanu **prof. dr. Rimvydu Petrausku**, Lietuvos kultūros tyrimų instituto mokslinė bendradarbe **dr. Skaidra Trilupaityte**, Vilniaus dailės akademijos Paminklotvarkos katedros vedėja **dr. Dalia Klajumiene**, Lietuvos nacionalinio muziejaus direktorės pavaduotoju **dr. Žygintu Bučiu**, Lietuvos nacionalinio muziejaus Vilniaus tyrimų grupės vadove **dr. Rūta Vitkauskiene**, Lietuvos dailės muziejaus direktoriumi **Romualdu Budriu**, Prezidento kanceliarijos Švietimo, mokslo ir kultūros grupės vadove, Prezidentės vyriausiąja patarėja **Rūta Kačkute**, LR Seimo Gegužės 3-iosios grupė, Lenkų diskusijų klubo atstovais **Mariusz'u Antonovicz'iumi**, **Alina Obolewicz** ir **Grzegorz'u Miloszewicz'iumi**, Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Istorijos teorijos ir kultūros istorijos katedros asistentu **dr. Bernardu Gailiumi**, Berlyno miesto muziejaus Dokumentacijos skyriaus vedėju **Sebastian'u Ruff'u**, Varšuvos miesto muziejaus direktorės pavaduotoju **Jaroslav'u Trybus'u**.
- Ekspedicijos į Vilniaus savivaldybei pavaldžius muziejus: Aleksandro Puškino muziejų, Marijos ir Jurgio Šlapelių namą-muziejų, Venclovų namą-muziejų, Vinco Mykolaičio-Putino memorialinį butą-muziejų, Vinco Krėvės-Mickevičiaus memorialinį butą-muziejų, Beatričės Grincevičiūtės memorialinį butą-muziejų, Kazimiero Žoromskio muziejų, Mikalojaus Konstantino Čiurlionio namus, kompozitoriaus Antano Budriūno kambarį.
- Parengtos keturios muziejaus įkūrimo alternatyvos: 1) nuolatinė miesto pažinimo ir laikinosios ekspozicijos rotušėje, administracija Rotušėje; 2) nuolatinė miesto pažinimo ekspozicija Rotušėje, laikinosios ekspozicijos ir administracija Santuokų rūmuose; 3) pop-up ekspozicijos įvairiose miesto

erdvėse; 4) nuolatinė miesto pažinimo ekspozicija ir administracija Rotušėje, laikinosios ekspozicijos įvairiose miesto erdvėse.

- Finansinė ir socialinė-ekonominė muziejaus įkūrimo analizė palyginant keturias steigimo alternatyvas. 2017 m. gruodį–2018 m. sausį analizę atliko ir apibendrino Rolandas Černiauskas.
- 2018 m. sausio 26 d. Energetikos ir technikos muziejuje surengtas galimybių studijos pristatymas-seminaras su kviestiniais ekspertais (dr. Skaidra Trilupaityte, dr. Tomu Grunskiu, dr. Rūta Šermukšnyte, dr. Jaroslav'u Trybus'u) ir suinteresuotais specialistais. Į pristatymo-seminaro metu išsakytas pastabas atsižvelgta toliau vystant galimybių studiją.

Projektas baigtas 2018 m. gegužės mėnesį, publikuotas ir nemokamai platinamas internete: www.kulturostyrimai.lt/visos-temos/muziejai/vilniaus-miesto-muziejaus-tyrimo-centro-galimybiu-studija.

Projektą rėmė:

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

Projekto partneriai:

Vilniaus miesto savivaldybė

Energetikos ir technikos muziejus

MIESTO MUZIEJAI: APLINKOS ANALIZĖ

MIESTO MUZIEJAUS RAIDA IR VAIDMUO: NUO ISTORIJS IKI DABARTIES MUZIEJAUS

Kūrybingumu ir inovacijomis grįsta žmonių veikla yra fundamentalus ekonominės gerovės pagrindas. Europos muziejų organizacijų tinklo NEMO (*Network of European Museum Organisations*) veikla rodo, kad būtent muziejai ugdo šias visuomenės narių savybes, formuoja kolektyvinę atmintį ir krypties pojūtį. Muziejai – tai šiandienos refleksijų erdvė, skatinanti kūrybingą ir inovatyvų mąstymą, kultūrinės ir kūrybinės veiklas, kurios vis įdomesnės ekonomikai, o jų indėlis į materialią ir nematerialią naudą visuomenei – vis didesnis¹.

Kodėl reikalingi miesto muziejai? Ian'o Jones'o knygoje „City Museums and City Development“² į šį klausimą atsako kitu paprastu klausimu: o kodėl ne? Palyginkime: 1800 m. tik 2 procentai pasaulio žmonių populiacijos gyveno miestuose, 2016 m. miestiečių skaičius peržengė pusę pasaulio gyventojų (54,3 %)³. Didžiuosiuose pasaulio miestuose dažnai gyvena iki pusės jų valstybių gyventojų, o Europos miestuose kartais koncentruojasi iki 100 % valstybės gyventojų (Lietuvoje – 67,13 %, Vilniuje – 20,38 % visų valstybės gyventojų⁴). Piliečiai sieja savo ateitį su miestais, juos vysto,

- 1 NEMO – *Museums and Creativity*, prieiga internete: <www.nemo.org/our-topics/museums-and-the-creative-economy/nc/1.html>.
- 2 Ian Jones, Robert R. Macdonald ir Darryl McIntyre, *City Museums and City Development*, 2008.
- 3 The World Bank, *Urban population (% of total)*, prieiga internete: <www.data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS>.
- 4 Iš 2 821 674 gyventojų 2017 m. Lietuvos miestuose oficialiai gyveno 1 894 230, Vilniuje – 575 038 asmenų. Žr. Lietuvos statistikos departamentas, prieiga internete: <www.osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=4cc90cb4-8972-406a-9816-a4cbf9550e91#>, Lietuvos registrų centras, *Statistinės suvestinės*, prieiga internete: <www.registrucentras.lt/p/853>.

su savo gyvenamąja vieta sieja ir savo istoriją. Miesto muziejus – tai vieta, kaupianti miesto gyventojų istorijas ir miesto gyvenimą liudijančius artefaktus. Nors ilgą laiką miesto muziejai atspindėjo išimtinai tik tradicinius aukštesniosios klasės kolekcionavimo įpročius, šiais laikais atsigręžiama į patį miestą, o jo istorija virsta šiandienos procesų aiškinimo įrankiu. Pavyzdžiui, Kopenhagos miesto tarybos sprendimu, miesto vystytojai yra įpareigoti konsultuotis su miesto muziejumi (beje, 1940 m. Vilniaus miesto muziejus buvo įpareigotas stebėti senojo miesto modernizavimo darbus).

Bendrame muziejinkystės kontekste miesto muziejai yra jaunas reiškinys. Vienos žymiausių miesto muziejų tyrinėtojų Nichola'os Johnson teigimu, senosios miestų muziejų ekspozicijos Europoje dažnai tapdavo kukliomis didžiųjų šalies muziejų kolekcijų kopijomis, o miesto muziejai netraktuoti kaip atskira muziejų rūšis. XIX a. miesto muziejams pradėta skirti ryškiausias istorinius miestų pastatus, rekonstruotus turtingiausių miestiečių lėšomis (tokiu būdu jie reprezentavo ir pačius fundatorius). Miesto muziejų banga kilo XX a. pradžioje Europoje ir Šiaurės Amerikoje. Europoje juos kuravo vietos praeitimi besirūpinusios archeologijos, antikvarinės ir filantropinės draugijos, nesidomėjusios nūdienos pokyčių fiksavimu. Amerikoje – atvirkščiai: suvokdamos visuomenę kaip ateities pokyčių variklį, draugijos fiksavo tik dabartį⁵. Ilgainiui šios vakarietiškos draugijos transformavosi į miesto muziejus. Miestams sparčiai plečiantis ir nykstant jų praeities materialiams liudijimams, XX a. pabaigoje ir XXI a. miesto muziejai tapo artefaktų saugojimo, kaupimo ir interpretavimo vietomis. Seniausias išimtinai miesto istorijai skirtas muziejus – Paryžiaus *Musée Carnavalet* buvo įkurtas 1866 m., baronui Georges'ui-Eugène'ui Haussmann'ui įsiūbavus Prancūzijos sostinės rekonstrukciją, o Romos miesto muziejus įsteigtas 1930 m., kai Benito Mussolini'is ėmėsi „Trečiosios Romos“ pertvarkos. JAV istorikas Chet'as Orloff'as, reziumuodamas istorijos muziejų raidą, XIX amžių pavadino istorijos ir gamtos istorijos muziejų amžiumi, XX amžių – meno muziejų, o XXI amžius, anot jo, turėtų priklausyti miesto muziejams⁶.

Miesto muziejų kaip jauno reiškinio susiformavimą patvirtina tai, kad pasaulio miestų muziejų atstovai ir miestų istorijos tyrėjai kaip atskira muziejų grupė susibūrė tik 1993 m. Londono miesto muziejuje įvykusiame tarptautiniame miesto muziejų simpoziume. Jį vainikavo Tarptautinės miesto muziejų asociacijos įkūrimas (*International Association of City Museums*). Asociacija pirmą kartą susirinko 1995 m. Barselonoje. Ilgainiui nuspręsta, kad pasaulio miesto muziejus turėtų vie-

nyti Tarptautinės muziejų tarybos (angl. ICOM – *The International Council of Museums*) – patronuojamas komitetas. 2004 m. ICOM susitikime Seule nuspręsta 2005 m. įsteigti Tarptautinį miestų muziejų kolekcijų ir veiklų komitetą (angl. CAMOC-ICOM – *International Committee for the Collections and Activities of Museums of Cities*)⁷. CAMOC vienija miesto muziejuose dirbančius arba miesto muziejų praeitimi, dabartimi ir ateitimi besidominčius žmones. Jį sudaro 300 narių iš 43 pasaulio valstybių. CAMOC priklauso urbanistai, istorikai, ekonomistai, architektai, geografs, savo žiniomis ir patirtimi besidalijantys miestiečiai.

Kopenhagos Tarptautinio įtrauklių muziejų instituto (*The International Institute for the Inclusive Museum*) vykdantysis direktorius prof. Amareswar'as Galla, remdamasis ICOM pateiktu muziejaus apibrėžimu, minėtame 1993 m. simpoziume miesto muziejų apibrėžė taip: „Miesto muziejus yra ne pelno siekianti, dinamiška, miesto bendruomenei ir jos vystymuisi tarnaujanti, visuomenei atvira institucija arba kultūrinis darinys. Tyrimo, švietimo, bendruomenių būrimo ir pramogos tikslais šis darinys koordinuoja, kaupia, konservuoja, tiria, komunikuoja ir ekspozicijuoja materialųjį ir nematerialųjį, kilnojamąjį ir nekilnojamąjį skirtingų tautų ir jų aplinkos palikimą. Miesto muziejai yra centrai, koordinuotai reprezentuojantys miestiečių kultūrą: a) ugdydami skirtingus individus vienijančią tapatybę, vietos dvasią ir bendruomenės savigarbą; b) supažindindami su urbanizuotos vietovės ir jos apylinkių gamtos ir kultūros paveldu (atkreipiant į jį miesto bendruomenės dėmesį sutelkiami resursai kultūriniam bendruomenės vystymuisi); c) steigdami visuomenių meninės, kultūrinės ir paveldo veiklos rezultatų konservavimo, reprezentavimo, tęstinumo ir administravimo centrus“⁸.

Johnson pastebi, kad šiuolaikiniai, neseniai įkurti miesto muziejai, neapkrauti didelėmis kolekcijomis, gerokai lengviau geba atlikti pagrindinę savo užduotį – tenkinti šiandienos miesto ir jo gyventojų poreikius. Jie lengviau pritaiko naujausias technologijas ir inovatyvias prieigas savo rinkiniams pristatyti. Tačiau čia slypi ir svarbus tokių miesto muziejų trūkumas: lengvai prisitaikydami prie lankytojų poreikių ir suteikdami erdvę jų saviraiškai, muziejai greitai gali tapti „visažinėmis“ organizacijomis ir pamiršti esminius muziejaus uždavinius – rinkti, rūpintis ir interpretuoti svarbius vietos artefaktus ir pasakojimus⁹. Miesto muziejui būtina darniai vykdyti visas šias veiklas.

5 Nichola Johnson, *Discovering the City*, in: Museum International No 187, City museums, 1995, Vol XLVII, No 3.

6 Chet Orloff, *Museums of Cities and the Future of Cities*, in: Ian Jones ir kt., City Museums and City Development, p. 27.

7 ICOM International Committee for the Collections and Activities of Museums of the Cities, *About page*, prieiga internete: <www.network.icom.museum/camoc/about/about-camoc/>

8 Amareswar Galla, *Urban museology: an ideology for reconciliation ICOM*, in: Museum International No 187, City museums, 1995, Vol XLVII, No 3, p. 41.

9 Nichola Johnson, *Discovering the City*, in: Museum International No 187, City museums, 1995, Vol XLVII, No 3, p. 5.

Tarptautinė miesto muziejų asociacija 2005 m. apibrėžė pagrindines miesto muziejaus veiklų gaires:

- Miesto muziejus vaidina labai svarbų vaidmenį fiksuojant miesto kaitą. Tai įpareigoja jį veikti tuoj pat.
- Miesto muziejai privalo reflektuoti ir permąstyti kaupiamus objektus – muzealijas. Kaip jos turi būti renkamos ir kokių tikslų? Muzealijos būtinos, bet dar svarbiau – aiškus jų kontekstas, todėl būtinos naujos ir aiškios kolekcijų kaupimo strategijos.
- Būtina pasitelkti įvairius metodus miesto praeičiai, dabarčiai ir ateičiai perteikti. Kaip fiksuoti biografijas, kvapus, emocijas?
- Miesto muziejai – ne vieninteliai, kurie fiksuoja miesto praeitį ir dabartį, ir neprivalo tokie būti. Būtina bendradarbiauti su kitais profesionalais, miesto planuotojais, kitomis institucijomis („įtinklinimas“)¹⁰.

Miesto muziejų siekį kalbėti ne vien apie praeitį atspindi jų pavadinimų kaita. Amsterdamo muziejus iki pat 2010 m. vadinosi Amsterdamo istorijos muziejumi. Norint suaktualinti dėmesį dabarčiai iš pavadinimo buvo pašalintas žodis „istorija“¹¹. Varšuvos istorijos muziejus 2014 m. dėl panašių priežasčių pasielgė panašiai. 2017 m. atsinaujinęs Frankfurto miesto muziejus pabrėžė savo transformaciją iš miesto istorijos muziejaus į įtraukiantį miesto muziejų (nors išlaikė senąjį pavadinimą). Ši pavadinimų kaita ženklina ne tik dviejų miesto muziejų tipų (miesto istorijos muziejaus ir miesto muziejaus) skirtį, bet ir jų raidą bei veiklos gaires.

Vertinant tyrimų perspektyvas, vietos (miesto) muziejai tampa pranašesni dėl atsiveriančių gausių temų ir priegū galimybių, o matomiausios tampa tos įstaigos, kurios geba naujai ir aktualiai interpretuoti senuosius muziejų rinkinius. Geriausi miesto muziejai yra tie, kurie tampa pradžia miesto pažinimui, naujam požiūriui į jo istoriją ir galimoms ateities miesto istorijoms¹². Pastebėtina, kad dar 1931 m. JAV muziejų asociacijos atstovas John'as van Pelt'as, kalbėdamas apie Niujorko miesto

10 City museums as centres of civic dialogue? Proceedings of the Fourth Conference of the International Association of City Museums, Amsterdam, 3-5 November 2005, p. 58. Prieiga internete: <www.hart.amsterdam/image/2017/5/17/2005_city_museums_as_centres_of_civic_dialogue.pdf>.

11 Het Parool, *Amsterdam Museum, zonder Historisch*, prieiga internete: <www.parool.nl/parool/nl/12/CULTUUR/article/detail/1092526/2010/12/23/Amsterdam-Museum-zonder-Historisch.dhtml>.

12 Nichola Johnson, *Discovering the City*, in: Museum International No 187, City museums, 1995, Vol XLVII, No 3, p. 6.

muziejų, pareiškė, jog miesto muziejus yra vieta, kuriai turėtų būti patikėtos miesto raidos prognozės, ir dėl to jo vaidmuo yra svarbus urbanistiniam miesto planavimui¹³. Ši mintis aktyviai kartojama ir šiandien: miesto muziejai ne tik gali, bet ir dalyvauja paveldosaugos, urbanistinio ir regioninio planavimo veikloje, o vietiniu ar tarptautiniu lygmeniu dinamiškai bendradarbiaudami gali naudoti savo darbuotojų žinias ir gebėjimus bei kolekcijų turinį, taip žymiai prisidėdami prie vietos ir kitų bendruomenių reikmių. Nors dauguma miesto muziejų veiklos susijusi su praeitimi, jiems pavyko sutelkti vietos bendruomenės sprendžiant miestų ateities klausimus bei tarpininkaujat tarp skirtingų organizacijų ir individų.

Orloff'as teigia, kad rinkiniuose kaupiant praeitį, ateitis turėtų užimti didžiąją miesto muziejaus edukacinės ir švietėjiškosios veiklos dalį. Dar daugiau, jei bendruomenė nereikalauja muziejaus indėlio planuojant miestą, tuomet pats miesto muziejus privalo reikalauti bendruomenės ir jos politinių lyderių dėmesio įgyvendindamas ekspozicijas, visuomenines programas ir iniciatyvas¹⁴.

Šiuolaikinis miesto muziejus yra vieta tarpkultūriniam dialogui ir susitarimui, bendruomenę įtraukiančiomis naujo tipo ekspozicijomis, turiniu ir kultūrinėmis praktikomis sprendžianti identiteto, socialines ir politines problemas¹⁵. Visa tai pagrindžia vietos bendruomenės kaip svarbiausios miesto muziejaus auditorijos vaidmenį. Ji akcentuota ir 2005 m. Amsterdame vykusios ketvirtosios tarptautinės miesto muziejų asociacijos konferencijos metu. Atsižvelgiant į tai turi būti kuriamos ir miesto muziejaus ekspozicijos. Didžiųjų Europos miesto muziejų duomenimis, du trečdaliai lankytojų yra vietiniai gyventojai, trečdalis – atvykėliai (Londono miesto muziejaus 70 % ir 30 % atitinkamai). Miesto muziejų problematikai skirtuose tekstuose ne kartą konstatuota, kad miesto muziejaus turinys ir jo veiklos visų pirma turėtų orientotis į vietinius lankytojus, o užsienio lankytojų dėmesį savaime pritrauks aukšta paslaugų kokybė¹⁶. Pastebėta, kad ekonominiai sunkumai visų pir-

13 Jean-Louis Postula, *City museum, community and temporality: a historical perspective*, in: Our Greatest Artefact: the City Essays on cities and museums about them, p. 39-40. Prieiga internete: <www.network.icom.museum/fileadmin/user_upload/minisites/camoc/PDF/CAMOCBookOurGreatestArtefactTheCity.pdf>.

14 Chet Orloff, *Museums of Cities and the Future of Cities*, in: Ian Jones ir kt., *City Museums and City Development*, p. 30-31.

15 Anne Hertzog, The challenge of cultural sustainability in city museums. Showing the city and selecting the past in Noyon (France), in: *Theory and Practice in Heritage and Sustainability: Between Past and Future*, ed. Elizabeth Auclair, 2015.

16 Rainey Tisdale, *This time it's personal: city museums and contemporary urban life*, in: Our Greatest Artefact: the City Essays on cities and museums about them, p. 45. Prieiga internete: <www.network.icom.museum/fileadmin/user_upload/minisites/camoc/PDF/CAMOCBookOurGreatestArtefactTheCity.pdf>.

ma smukdo visuomenės susidomėjimą kultūra (taip pat muziejais), jos intelektą ir kartu – viltį¹⁷. Be to, mažiesiems miestų muziejams savarankiškai orientuoti savo veiklas sudėtingiau tiek dėl dalininkų, tiek dėl bendruomenių, kurių poreikius jie turėtų tenkinti, spaudimo¹⁸. Tačiau nepriklausomai nuo dydžio, tiek mažam, tiek dideliame miesto muziejui, išlaikant sveiką, objektyvų ir disciplinuatą požiūrį į miestą, privalu būti miesto kopija. Muziejus, ekspozicijomis ir veiklomis reflektuodamas miesto veidą ir formas geriausiai atspindi miesto pokyčius ir kartu išlieka patrauklus. Erdviniai miestų maketai – tik vienas, elementariausias pavyzdys¹⁹.

Lenkijos muziejininkai 2013 m. parengtoje studijoje „Lokalus muziejus globaliame pasaulyje“ suformulavo bendramuziejinį manifestą, kuris aktualus ir miesto muziejams:

MISIJA:

- Muziejus tarnauja bendruomenei, o ne pats sau.
- Muziejus veikia vadovaudamasis savo misija ir etika, o ne rinkos poreikiais.
- Muziejus kuria naujus poreikius, o ne tik reaguoja į lankytojų reikmes, nors ir teikia joms nemažai dėmesio.

SKLAIDA:

- Muziejus dalijasi turiniu, ne tik daiktais.
- Muziejus padeda suprasti šiandienos pasaulį (miestą), ne tik praeitį.
- Muziejus kelia klausimus, ne tik teikia atsakymus.

KOMUNIKACIJA:

- Muziejus suteikia žodį lankytojui, ne tik transliuoja savo žinią.
- Muziejus kuria erdvę diskusijai ir joje dalyvauja.
- Muziejus yra dėmesingas mažumų poreikiams ir pasakojimams, neprimeta vieno požiūrio²⁰.

17 Jonathan Jones, *The drop in museum visitors reveals a nation without aspiration or hope*, prieiga internete: <www.theguardian.com/artanddesign/jonathanjonesblog/2017/feb/02/drop-uk-museum-attendance>.

18 City museums as centres of civic dialogue? Proceedings of the Fourth Conference of the International Association of City Museums, Amsterdam, 3-5 November 2005, p. 45. Prieiga internete: <www.hart.amsterdam/image/2017/5/17/2005_city_museums_as_centres_of_civic_dialogue.pdf>.

19 Chet Orloff, *Museums of Cities and the Future of Cities*, in: Ian Jones ir kt., *City Museums and City Development*, p. 33.

20 Joanna Hajduk, Łucja Piekarska-Duraj, Piotr Idziak, Sebastian Waciegą, *Lokalne muzeum w globalnym świecie. Poradnik praktyczny*. Prieiga internete: <www.e-sklep.mik.krakow.pl/ebooks/lokalne_muzeum_w_globalnym_swiecie.pdf>.

PASAULIO MIESTO MUZIEJŲ APŽVALGA

Projekto metu aplankytų ir ištirtų 10 miestų – Amsterdamo, Berlyno, Helsinkio, Kaselio, Leipcigo, Niujorko, Oslo, Romos, Frankfurto, Varšuvos – muziejų apžvalga atspindi ankstesnėje dalyje aprašytas miesto muziejaus savivokos, turinio ir misijos transformacijas nuo istorinių rinkinių kaupimo ir saugojimo iki šiuolaikinio forumo, aktualinančio ir interpretuojančio miesto gyvenimą ir paveldą. Tai ryškiai liudija tendencija, kai šiuolaikiniai miesto muziejai atsisako savo pavadinimuose žodžio „istorija“ ir akcentuoja miesto bendruomenės bei aktualiosios interpretacijos svarbą.

Dauguma aplankytų muziejų buvo įsteigta XX a. pradžioje ar viduryje, tačiau beveik visi jie buvo pertvarkyti XX a. pabaigoje–XXI a. (pvz., Berlyno miesto muziejų sujungimas ir pertvarka 1995 m., Helsinkio miesto muziejaus pertvarka ir perkėlimas į naują istorinių pastatų kompleksą 2016 m., Frankfurto miesto muziejaus pertvarka ir apjungimas į miesto muziejaus pastatų kvartalą 2017 m.).

Vieta mieste ir architektūra. Dauguma miesto muziejų veikia istoriniuose pastatuose (pvz., Helsinkio miesto muziejus seniausiame miesto pastate). Nepastebėta, kad miesto muziejai būtų steigiami naujai pastatytuose išskirtinės architektūros pastatuose (net ir naujai 2017 m. pastatyta Frankfurto miesto muziejaus dalis apjungė senuosius pastatus į vieną kompleksą senamiesčio aikštėje). Muziejų padaliniai taip pat įkuriami istoriniuose pastatuose kruopščiai juos restauruojant ir suteikiant dvigubą panaudą – teminis muziejus (porceliano, kavos, darbininkų buitės ir pan.) ir autentiškas istorinis pastatas. Taip pat pastebėta, kad miesto muziejai aktyviai veikia už savo „sienų“ – viešosiose erdvėse, miesto šventėse ir renginiuose, mokyklose, edukacinėje veikloje.

Sudėtis ir apimtis. Dauguma šiuolaikinių miestų muziejų veikia kaip skėtinės institucijos, vienijančios po kelis skirtingus objektus, išsidėsčiusius skirtingose miesto vietose (Berlyno, Frankfurto, Helsinkio, Leipcigo, Varšuvos ir kiti).

Kolekcijos. Didžioji dalis miesto muziejų, įsteigtų XX a., turi sukaupę gausias ir vertingas kolekcijas, kurios yra tapusios jų ekspozicijų pagrindu (pvz., 4,5 mln. vertės miesto istorijos, kultūros ir meno eksponatų kolekcija Berlyne, 300 000 eksponatų kolekcija Varšuvoje, 450 000 eksponatų kolekcija Helsinkyje), tačiau yra muziejų, kurie nekaupia kolekcijų, o ekspozicijas formuoja iš kopijų, skaitmenintų eksponatų, kolekcininkų depozitų (Niujorkas).

Tyrimai. Daugumoje didesnių miesto muziejų veikia tyrimų centrai, kurių specializacija – turimų kolekcijų tyrimai: Vokietijos muziejuose vykdoma plati valstybės finansuojama eksponatų kilmės tyrimų programa; kiti muziejai vykdo tyrimus inventorindami rinkinius (Varšuva) arba bendradarbiaudami su mokslo, tyrimų ir paveldo institucijomis (pvz., Helsinkio miesto muziejus taip

pat atsako ir už miesto architektūros bei urbanistikos paveldo inventorinimą, monitoringą, dalyvauja priimant miesto paveldo sprendimus, kuruoja miesto archeologinius tyrimus).

Sklaida. Muziejai aktyviai propaguoja atvirą prieigą („open access“) prie savo rinkinių ir turinio. Skaitmeniniai rinkiniai, dalijasi jais viešojoje erdvėje (skaitmeniniai miesto fotonuotraukų archyvai, suskaitmenintos muziejų kolekcijos), skatina visuomenę naudotis ir interpretuoti istorinius dokumentus. Aktyviai naudojamos skaitmeninės technologijos ir skaitmeninės virtualios ekspozicijos, prieinamos muziejų tinklalapiuose. Publikuojami skaitmeniniai leidiniai, katalogai. Miesto muziejai yra tapę populiariomis vietomis viešosioms paskaitoms apie miesto istoriją, kurios rengiamos bendradarbiaujant muziejų tyrimų centrams bei aukštojo mokslo ir tyrimų institucijoms. Beveik visi miesto muziejai organizuoja viešųjų paskaitų ciklus, skirtus miesto istorijai ir įdomybėms.

Ekspozicijų pobūdis. Miesto muziejai orientuojasi į dvejojo pobūdžio eksponavimą – pastovią miesto istorijos pristatymo ekspoziciją užsienio lankytojams ar turistams (pvz., ekspozicijos „Hier ist Berlin“ („Tai Berlynas“) Berlyno *Märkisches* muziejuje apžiūrėjimo trukmė yra 45–60 min.) ir aktualias laikinąsias parodas, skirtas miestiečiams. Pavyzdžiu galima laikyti Niujorko miesto muziejų, kurio cokoliniame ir pirmajame aukštuose yra įrengtos pastoviosios ekspozicijos miesto istorijai pažinti – 30 min. trukmės edukacinis videofilmas „Timescapes“ („Laiko peizažai“) ir miesto istorijos ekspozicija „New York at its Core“ („Niujorko šerdis“), o antrame, trečiame ir ketvirtame aukštuose rodomos laikinosios parodos, skirtos aktualiesiems miesto klausimams, pvz., 2017 m.: „AIDS at Home“ (apie AIDS Niujorke); „Muslim in New York“ („Musulmonas Niujorke“); „Mastering the Metropolis“ („Metropolio urbanistinis planavimas“); „Gay Gotham“ („Gėjų Niujorkas“); 2018 m.: „Art in the Open“ („Penkiasdešimt metų meno viešosiose Niujorko erdvėse“); „Elegance in the Sky“ (Rosario Candela’os gyvenamųjų dangoraižių architektūra Niujorke); „Beyond Suffrage“ (Niujorko moterų politikų šimtmetis); „Activist New York“ („Aktyvistų judėjimas Niujorke“) ir pan. Rengiant miesto muziejų laikinąsias parodas aiškiai orientuojamasi į miesto aktualijas, socialinius klausimus, miesto transformaciją, atskirų miesto rajonų istoriją. Siekiama suteikti kuo daugiau „eterio“ gyventojams / miestiečiams (pvz., palaikoma subjektyvaus muziejaus („subjective museum“) koncepcija). Įtrauktis nurodoma kaip kertinis ekspozicinės veiklos pagrindas, siekiant suteikti žodį daugiakultūrei miesto bendruomenei, lygiavertiškai atspindėti įvairiausių miesto gyventojų poreikius, aktyviai dalyvauti sprendžiant aktualius miesto klausimus (paveldosaugos, urbanistinio planavimo, socialinių problemų ir pan.). Pastebima, kad muziejai pradeda reflektuoti ir savo pačių istoriją – ką ir kaip jie eksponavo, kokia buvo politikos įtaka ir pan. (pvz., Berlyno *Märkisches* muziejuje yra įrengta nauja ekspozicija apie paties muziejaus kolekciją).

Niujorko miesto muziejaus pirmajame aukšte yra įrengta nuolatinė miesto istorijos ekspozicija „New York at its Core“ („Niujorko šerdis“)

Niujorko miesto muziejaus cokoliniame aukšte nuolat rodomas 30 min. trukmės edukacinis videofilmas „Timescapes“ („Laiko peizažai“) apie miesto raidą

Laikiniųjų Niujorko miesto muziejaus ekspozicijų vaizdai

Savoriai. Aplankytuose muziejuose visuose veiklos lygmenyse aktyviai dirba savoriai ir nuosekliai auginamos aktyvių savanorių grupės. Tokiu būdu įtraukiami kuo daugiau miesto gyventojų ne tik atliekant techninius darbus, bet ir formuojant muziejaus turinį ir ekspozicijas.

Edukacija. Edukacinėms erdvėms skiriama vis daugiau dėmesio. Kai kur yra sukurta specialios edukacinės ekspozicijos (ne atskira erdvė ar kabinetas), kurios yra integruotos į bendrą pastoviąją ekspoziciją ir skirtos reflektuoti muziejaus paskirtį, jo veiklas ir miesto istoriją. Edukacinės programos kuriamos įvairioms lankytojų amžiaus grupėms. Svarbi miesto muziejų auditorija yra moksleivių / jaunimo grupės (pvz., Amsterdamo muziejuje moksleiviai kviečiami pamokų metu dalyvauti įrengiant ir kuriant naują ekspoziciją improvizuotoje „Miesto laboratorijoje“). Tokias grupes paprastai veda gidai, o edukacinės veiklos derinamos su mokymo arba studijų (muzeologijos, paveldosaugos) programomis.

Lankymo mokestis. Nemažai muziejų akcentuoja nemokamą lankymą – nuo visuomet atviro ir nemokamo („always free“) Helsinkyje iki nemokamo tam tikru nustatytu laiku (šeštadieniais Osle, ketvirtadieniais Varšuvoje) arba tam tikroms lankytojų grupėms (miesto gyventojams Niujorke). Muziejų darbuotojai tyrimo metu akcentavo, kad nemokamas muziejaus lankymas yra maloni privilegija miesto gyventojams, ypač jei muziejus yra finansuojamas iš miesto lėšų.

Finansavimas. Dauguma muziejų yra visiškai arba labai didele dalimi finansuojami miestų savivaldybių (Berlyno, Romos, Helsinkio, Amsterdamo, Varšuvos). Didžioji dalis yra įsteigę muziejaus draugų ir rėmėjų grupes, kurios prisideda prie organizacinės veiklos ir finansavimo. Aktyviai bendradarbiaujama su įvairiais fondais, filantropais ir kolekcininkais.

Papildoma veikla. Daugumoje muziejų yra specializuotos bibliotekos, archyvai, fototekos. Papildoma komercinė veikla daugiausiai apima renginių organizavimą ir muziejaus patalpų nuomą, kavinę, leidinių ir suvenyrų pardavimą.

Amsterdamo miesto muziejaus „Miesto laboratorijos“ vaizdai

MIESTO MUZIEJŲ PAVYZDŽIAI

VARŠUVOS MUZIEJUS

(*Muzeum Warszawy*, muzeumwarszawy.pl)

Fotografija iš www.przegląd.waw.pl/konczy-sie-modernizacja-muzeum-warszawy/.

Įkurtas 1932 m. 1948–2014 m. vadinosi Varšuvos istorijos muziejumi. Muziejaus padaliniai: Varšuvos muziejus (*Muzeum Warszawy*), Varšuvos Prahos muziejus (*Muzeum Warszawskiej Pragi*), Volios muziejus (*Muzeum Woli*), Paveldo interpretacijos centras (*Centrum Interpretacji Zabytku*), Farmacijos muziejus (*Muzeum Farmacji*), Spaudos muziejus (*Muzeum Drukarstwa*), Korčakianumas (*Korczakianum*), Palmiryų atminties vieta-muziejus (*Muzeum – Miejsce Pamięci Palmiry*) ir Kariuomenės ordinariato muziejus (*Muzeum Ordynariatu Polowego*). Šiuo metu visuose padaliniuose dirba 250 žmonių. Metinį viso muziejaus biudžetą sudaro 27 mln. zlotų (6,75 mln. Eur), kuriuos skiria savivaldybė, ir 1 mln. zlotų (0,25 mln. Eur), kuriuos muziejus surenka iš bilietų pardavimų.

Muziejus įsikūręs Varšuvos senamiestyje, Turgaus aikštėje. 2014–2018 m. Norvegijos finansinio mechanizmo lėšomis buvo pertvarkyti muziejaus interjerai ir ekspozicijos. Pertvarkymą inicijavo Varšuvos miesto savivaldybė. Naujųjų ekspozicijų įrengimo kaina – 14 mln. zlotų (3,5 mln. Eur). Pirmoji pagrindinės parodos dalis duris lankytojams atvėrė 2017 m. gegužę, antroji – 2018 m. birželį. Pirmoji laikinoji paroda atsidarė 2018 m. lapkritį.

Varšuvos muziejaus kolekciją sudaro 300 000 eksponatų. Pagrindinė paroda išdėstyta 39 kambariuose, kur eksponuojami 7 352 originalūs miesto istoriją menantys objektai. Pertvarkant ekspozicijas buvo atsižvelgta į specifinį muziejaus planą (įkurtas vienuolikoje buvusių gyvenamųjų namų), peržiūrint kolekciją ji su-

skirstyta į 22 temas: archeologija, Varšuvos undinėlės – miesto simbolis, Varšuvos monumentai, suvenyrai, atvirukai, Varšuvos planai ir žemėlapiai, architektūrinės detalės, Varšuvos vaizdai, fotografijos, architektūriniai brėžiniai, sidabro dirbiniai, portretai, medaliai, bronzos dirbiniai, drabužiai, Varšuvos pakuotės (dėžutės), patriotiniai objektai, relikvijos, Varšuvos laikrodžiai, Ludwik'o Gocel'io (memorialinis) kambarys ir Edward'o Schiele'ės (memorialinis) kambarys. Taip parengta ekspozicija gali būti neribotai keičiama išlaikant tą pačią ekspozicinę struktūrą – salėje keičiami konkretūs daiktai, bet nesikeičia salės tema.

Ekspozicija nėra chronologinė, joje nepasakojama miesto istorija, ją galima apžiūrėti bet kuria tvarka. Ekspozicijos koncepcija – Varšuvos daiktai. Muziejininkai deklaruoja, kad visą dėmesį skiria originaliems, autentiškiems daiktams. Atsisakyta naujųjų technologijų ir interaktyvumo, sugrįžta prie artefakto, tačiau jis pristatomas miesto istorijos kontekste, t. y. eksponatai parinkti taip, kad kiekvienas daiktas pasakotų tam tikrą miesto istorijos epizodą. Kiekvienos salės (temos) ekspoziciją kuruoja konkretus muziejininkas. Jis ar ji atsako ir už ekspozicijos priežiūrą bei atnaujinimą. Salėse pristatomi įvadiniai kuratorių tekstai, taip pat vienas ar du kuratorių atrinkti objektai, apie kuriuos pasakojama plačiau. Vadinamąją pagrindinę parodą lydi dvi ekspozicijos – „Varšuvos duomenys“ (miesto statistika ir rekordai) ir „Gyvenamųjų namų istorija“ (muziejaus pastatų ir Varšuvos senamiesčio istorija).

Fotografija iš www.architektura.muratorplus.pl/realizacje/miasto-i-jego-rzeczy-o-muzeum-warszawy-jaroslaw-trybus_7589.html.

Portretų ekspozicija

Atvirukų ekspozicija

Muziejuje yra tyrimų padalinys (tyrimų kuratorė), biblioteka, skaitykla, suvenyrų ir leidinių parduotuvė, kavinė, apžvalgos aikštelė viršutiniame aukšte. Muziejus yra išleidęs katalogą apie pagrindinę ekspoziciją, planuoja leisti ir daugiau leidinių savo kolekcijos pagrindu.

Muziejus mokamas (bilietas be nuolaidos 20 zlotų (apie 4,70 Eur)), kiekvieną ketvirtadienį lankymas nemokamas), dirba II–VII nuo 10:00 iki 19:00 val.

AMSTERDAMO MUZIEJUS

(*Amsterdam Museum*, amsterdammuseum.nl)

Karolio Kučiausko fotografija

1926 m. įkurtas kaip Amsterdamo istorijos muziejus, Nyderlandų Stedelijk muziejaus padalinys. 2011 m. pervadintas į Amsterdamo muziejų. 2011 m. kartu su Biblijos, *Ons' Lieve Heer op Solder* ir *Willet-Holthuysen* muziejais tapo Amsterdamo Ermitažo muziejaus dalimi ir perėmė bendrą tikslą – skatinti tiek vietinių, tiek atvykstančiųjų susidomėjimą Amsterdamu. Muziejus įsikūręs miesto centre (Amsterdam-Centrum).

Muziejaus padaliniai: atskira, nutolusi rinkinių saugykla, informacijos centras, biblioteka, spaudos centras, ryšių skyrius, archyvas, „Aukso amžiaus“ portretų galerija, fotografijų ir reprodukcijų skyrius. Yra kavinė, muziejaus suvenyrų ir leidinių parduotuvės. Muziejus nuomoja savo patalpas kitiems naudotojams.

Amsterdamo muziejaus misija yra „atgaivinti Amsterdamo miesto istoriją kuo didesniai ir įvairesniai žmonių ratui. Amsterdamo muziejus kviečia miesto gyventojus ir svečius pagilinti sąsajas su miestu“.

Muziejų valdo direktorius ir septyni tarybos nariai. Muziejuje yra du „skyriai“: piniginių lėšų fondas ir muziejaus draugija. Fondas rūpinasi lėšų gavimu muziejaus pastato naujinimui, priežiūrai ir kolekcijų įsigijimui, o muziejaus draugija – kolekcijos pildymu. Muziejų remia Nyderlandų kultūros loterija *BankGiro Lottery*.

Muziejuje nemokamai dalijami audiogidai keliomis kalbomis (olandų, anglų, prancūzų, vokiečių, rusų ir t. t.). Audiogidų takeliai aktyvinami priėjus prie specialių audiogido įrenginių ar prie teminių ekspozicijų ekranų. Kiekvienoje teminėje salėje stovinčiuose ekranuose nuolat rodomi siužetai salės tema, vaizdams naudojami tik salėje eksponuojami objektai. Paveikslai ir fotografijos filme „atgavimos“ sluoksniuojant vaizdų planus ir sukuriant erdvės iliuziją. Filmai trunka apie minutę, trukmė rodoma ekrano kampe. Filmai rodomi nuolat, atsineštas audiogidas „prisitaiko“ prie filmo. Vaizdai projektuojami ant specialios plėvelės tarp stiklų, per už jų pakabintus projektorius.

Muziejus nelinkęs diktuoti lankytojui, kokia seka apžiūrėti ekspoziciją, nėra aiškios chronologinės ekspozicijų sekos, gali susidaryti teminio sąmyšio išpūdis, tačiau tai gali būti nulemta sudėtingos pastatų konfigūracijos ir nemažų ekspozicijų išdėstymo iššūkių.

Muziejus turi 70 000 meno, archeologijos, fotografijos ir kitų eksponatų kolekciją, saugomą skirtingose miesto vietose. Visa muziejaus kolekcija yra suskaitmeninta ir apie 90 % rinkinio yra prieinama internete.

Muziejus mokamas (bilietas be nuolaidos 12,50 Eur), dirba kasdien nuo 10:00 iki 17:00 val. 2016 m. muziejų aplankė 200 tūkstančių žmonių.

BERLYNO MIESTO MUZIEJUS

(*Stadtmuseum Berlin*, stadtmuseum.de)

1995 m. buvo įsteigtas Berlyno miesto muziejaus fondas (*Stiftung Stadtmuseum Berlin*), finansuojamas Berlyno regioninės administracijos. Šis fondas į miesto muziejų sujungė du svarbiausius Rytų Berlyno (*Berlin Museum*, įsteigtas 1962 m.) ir Vakarų Berlyno (*Märkisches Museum*, įsteigtas 1874 m.) miesto muziejus ir dar 14 mažesnių muziejinių įstaigų. Pagrindinė kolekcija ir miesto muziejaus centro vardas atiteko *Märkisches Museum*, o buvusio *Berlin Museum* pastatas 1999 m. perduotas naujai įsteigtam Berlyno žydų muziejui.

Berlyno miesto muziejų dabar sudaro penki savarankiški muziejai: Berlyno muziejus (*Märkisches Museum*), Šv. Mikalojaus bažnyčios muziejus (*Museum Nikolaikirche*), Knoblauchų namas (*Knoblauchhaus Museum*), Efraimo rūmai (*Ephraim-Palais Museum*), Düppel muziejaus kiemas (*Museumsdorf Düppel*). Tai atskiri istoriniai pastatai skirtingose miesto vietose. Pagrindinis padalinys *Märkisches Museum* yra buvusio Rytų Berlyno centre (Mitte). Taip pat rengiama nauja ekspozicija „Berlin Exhibition“ Humbolto forume (*Humboldt Forum*) atstatomoje Berlyno pilyje. Muziejų finansuoja miesto savivaldybė. Muziejus turi „Muziejaus draugų ir rėmėjų“ programą, bendradarbiauja su įvairiais kitais fondais.

Šiuo metu Berlyno miesto muziejuje dirba 116 darbuotojų. Dauguma darbuotojų yra įgiję muzeologijos specialybę. Dabartinę organizacinę struktūrą sudaro generalinis direktoratas, specialistų skyrius, paslaugų skyrius ir komunikacijos skyrius²¹. Aptarnavimo ir renginių paslaugas teikia akcinė bendrovė *Stadtmuseum Berlin*.

Muziejaus fonduose saugoma 4,5 mln. vertės miesto istorijos, kultūros ir meno eksponatų, kaupiamų nuo XIX a., saugomų centriniame sandėlyje Berlin-Spandau rajone. Šiuo metu ekspozicijose rodoma 2 800 eksponatų.

Muziejuje taip pat yra biblioteka, archyvas, fototeka, kavinė, muziejaus suvenyrų ir leidinių parduotuvės. Muziejus nuomoja savo patalpas kitiems naudotojams, organizuoja renginius.

„Apskritai, *Stadtmuseum Berlin* veikia kaip viena administracinė įstaiga, tačiau savęs nepozicionuoja kaip vientiso muziejaus. Muziejaus politika yra kaip tik akcentuoti ir individualizuoti kiekvieną padalinį kaip savarankišką muziejų,“ – teigia Berlyno miesto muziejaus dokumentacijos skyriaus vedėjas Sebastian’as Ruff’as.

Märkisches Museum yra *Stadtmuseum Berlin* širdis ir pagrindinis muziejus. Jis įsteigtas 1874 m. kaip Berlyno ir Brandenburgo žemės muziejus, o pastatas specialiai jam pastatytas 1899–1908 m. (architektas Ludwig’as Hoffmann’as). Pastato koncepcija yra įdomi ir būdinga istorizmui – pastatas atspindi Brandenburgo regionui būdingus istorinės architektūros stilius (gotiką, renesansą) ir išvaizda primena neogotikinę bažnyčią. Pastatas buvo projektuojamas specialiai tai kolekcijai, kuri buvo sukaupta *Märkisches Museum*, architektas buvo suplanavęs, kuriuos eksponatus išdėstys kuriose erdvėse (pvz. Gotikinė koplyčia, Ginklų salė, Varpo salė ir pan.). Pasak darbuotojų, tai iš dalies riboja muziejaus erdvių moderninimą. Pagrindinė šio muziejaus auditorija yra moksleivių / jaunimo grupės, vedamos gidų, ir muzeologijos studentai.

Muziejaus ekspozicijos išdėstytos per tris aukštus. Pirmajame aukšte tradicinė istorinė ekspozicija „Hier ist Berlin“ („Tai Berlynas“) (apžiūrėjimo trukmė 45–60 min.), išdėstyta ne chronologiniu, bet topografiniu principu – pagal atskirus rajonus, gatves ir vietas. Jos pagrindas – 1910 m. sudarytas detalus miesto planas su namų numeracija. Ekspozicija siekiama atskleisti, koks Berlynas buvo ir kaip pasikeitė, kas buvo prarasta. Ekspонатai – artefaktai iš kolekcijos, aiškinamieji standai. Yra du miesto maketai, pagaminti 1930 m., vaizduojantys Berlyną XVII a. (maketai visada labiausiai traukia ir domina lankytojus). Ekspozicija įrengta 2009 m., planuojama ją atnaujinti.

21 Muziejaus organizacinė struktūra: www.en.stadtmuseum.de/sites/en.stadtmuseum.de/default/files/stadtmuseum-berlin-organigramm-engl.pdf.

Antrame aukšte rodomos ekspozicijos kolekcijos pagrindu, įrengtos edukacinės erdvės ir renginių salė. Salėje įrengta nauja ekspozicija apie muziejaus kolekciją (muziejus reflektuoja savo paties istoriją).

Edukacinės erdvės yra muziejaus naujovė. Pastovią edukacinę ekspoziciją „Bandymų erdvė“ sukūrė muziejaus edukacijos skyrius. Edukacinė ekspozicija (ne atskira erdvė ar kabinetas) yra integruota į bendrą pastoviąją ekspoziciją. Ji leidžia geriau suprasti muziejaus paskirtį, veiklas ir Berlyno istoriją.

Rūsyje rodomos laikinosios ekspozicijos. Jos dažnai finansuojamos išorinių (projektinių) lėšų, kuruojamos kvietinių kuratorių. Pavyzdžiui, 2017 m. veikė paroda „Berlin 1937. Im Schatten von Morgen“ („Berlynas 1937. Rytojaus šešėlyje“), kurią kuravo kvietinis kuratorius istorikas Gernot'as Schaulinski'is. Ekspozicijos koncepcija – kasdienis „normalus“ miestiečių gyvenimas greta stiprėjančios nacionalsocialistinės politikos ir veiklos, su artėjančio karo nuojauta. Kuratorius parinko 50 eksponatų – objektų iš miesto muziejaus kolekcijos, kuriais papasakojo miesto būklę ir atskleidė kontekstą (monitoriuose surašytomis istorijomis, kurias iliustravo archyvinėmis fotografijomis).

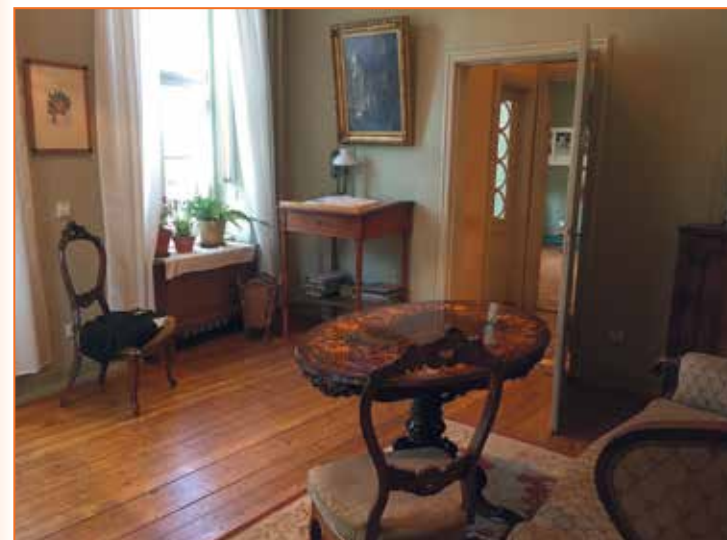
Nikolaikirche – seniausia miesto bažnyčia, kurioje vyksta koncertai, renginiai, orientuojamasi į tikėjimo istorijos eksponavimą (2017 m. Martynui Liuteriui buvo skirta jubiliejinė ekspozicija) ir menų centrą (rengiamos meno ekspozicijos).

32

Knoblauchhaus – Knoblauchų šeimos namas, pastatytas XVIII a. viduryje, yra bene vienintelis išlikęs nesugriautas Berlyno centre, Nikolaiviertel rajone, o jo ekspozicija skirta turtingų miestiečių gyvenimo būdui XIX a. vidurio bydermejerio epochos Berlyne. Autentiški interjerai, baldai, daiktai surinkti bendradarbiaujant su šeimos palikuonimis. Vienintelis nemokamas muziejus Berlyno muziejų grupėje.

Ephraim-Palais – XVIII a. rokociniai miesto rūmai (atstatyti), kuriuos pasistatydino dvaro juvelyras Veitel'is Heine'ė Ephraim'as, laikomi gražiausiu kampiniu pastatu Berlyne. Jame rengiamos laikinosios ekspozicijos, susijusios su Berlyno kultūra ir istorija (pvz., „Vakarų Berlynas, Rytų Berlynas“, „Futbolas Berlyne“). Efraimo salone vyksta kultūriniai renginiai.

33

Museumsdorf Düppel – tai priemiesčio muziejus po atviru dangumi, veikiantis šiltuoju metų laiku. Eksponuojama maždaug 800 metų medinio kaimelio – Berlyno miesto pirmtako – rekonstrukcija. Vyksta viduramžių, amatų šventės, festivaliai. Ši rekonstrukcija sukurta 1975 m. remiantis 1967 m. vietovėje pradėtais vykdyti archeologiniais kasinėjimais. Šiandien taip pat populiarus eksperimentinės archeologijos vieta.

Berlyno miesto muziejai įdomūs istorikams, tyrėjams kaip autentiškų artefaktų saugyklos. Gausios kolekcijos. Pastatų įvairovė gerai atspindi įvairias Berlyno architektūros formas ir funkcinius tipus. Muziejų ekspozicijos – tradicinės, pagrįstos labai gausiais nuosavais rinkiniais. Tokioms ekspozicijoms suvokti reikalingas gidas (daug kur yra audiogidai), muziejui kiek trūksta reklamos, šiuolaikiško požiūrio.

Paklausti apie miesto muziejų Berlyno gyventojai sako:

„Aš *Märkisches Museum* niekada nebuvo. Nelabai ir girdžiu apie jį. Jis turbūt nelabai madingas („uncool“). Reikia pritraukti ryškiausias miesto žmones, kūrėjus, kad jie pritrauktų kitus“ (architektė Jennifer Tobolla).

„Aš esu kažkada buvęs tame muziejuje [*Märkisches Museum*], ten toks keistas pastatas, ar ne? Istoristinių stilių kombinacija. Jiems yra labai didelė konkurencija, nes Berlyne daug pasaulinio lygio muziejų, o žmonėms įdomu naujovės, aktualios istorijos arba sensacijos“ (architektas, *DOM publishers* leidyklos direktorius, architektūros knygų ir miestų architektūros gidų leidėjas Philipp’as Meuser’is).

Muziejus mokamas (bilietas be nuolaidos 7,00 Eur), pirmą mėnesio trečiadienį lankymas nemokamas, dirba II–VII nuo 10:00 iki 18:00 val.

OSLO MIESTO MUZIEJUS

(Oslo Bymuseum, oslomuseum.no)

Įkurtas 1905 m. Priklauso Oslo muziejui (*Oslo Museum*), kuris taip pat vienija Tarpkultūrinį muziejų (*Interkulturelt Museum*), Darbo muziejų (*Arbeidermuseet*) ir Teatro muziejų (*Teatermuseet*). Visi padaliniai yra skirtingose miesto vietose. Miesto muziejus įsikūręs populiariame, turistų ir šeimų gausiai lankomame Vigelando skulptūrų parke (ne miesto centre).

Miesto muziejuje yra biblioteka, kavinė ir muziejaus suvenyrų ir leidinių parduotuvėlė (*museumsbutikk*).

Veikia pastovi ekspozicija apie miesto istoriją nuo seniausių iki šių laikų su audiogidu 8 kalbomis, išdėstyta chronologine tvarka. Yra atskiros ilgalaikės teminės parodos apie Oslo teatrus, virtuvių interjerus (nuo seniausių laikų iki pokario), *funk* dizainą. 2017 m. pradžioje veikė nauja, įdomi paroda apie Oslo kalbas, tačiau tekstai neišversti į anglų kalbą. Laikinosios parodos finansuojamos iš išorinių fondų – *Fritt Ord* privataus rėmimo fondo ir kt.

Muziejus mokamas (bilietas be nuolaidos 90 Norvegijos kronų (apie 9,50 Eur)), nemokamas tik šeštadieniais. Dirba II–VII nuo 11:00 iki 16:00 val.

Rasos Antanavičiūtės fotografija

36

37

Rasos Antanavičiūtės fotografija

Fotografija iš www.brokentourist.net/oslo-city-museum/.

KASELIO MIESTO MUZIEJUS

(*Stadtmuseum Kassel*, stadtmuseum-kassel.info)

Fotografija iš www.universes.art/en/documenta-14-kassel/12-stadtmuseum/.

Įkurtas 1979 m., ekspozicijos atnaujintos 2016 m. Įsikūręs miesto centre, istoriniame pastate.

Nuolatinė ekspozicija suskirstyta į keturias pagrindines temas: Kaselio fojė (*KasselFoyer*) – pirmame aukšte eksponuojamas įdomiausių muziejaus objektų rinkinys, miesto statistinių duomenų įvairiais laikotarpiais palyginimai, sukurta tarsi miesto vizitinė kortelė; Kaselis kaip gyvenamoji vieta (*Die Residenzstadt Kassel*) – chronologine tvarka nuo miesto pradžios iki XVIII a. pasakojama Kaselio gyventojų istorija; Miestiečių iškilimas (*Der Aufstieg des Buerkertums*) – miesto istorija ir suklestėjimas XIX a.; Karas ir taika (*Krieg und Frieden*) – miesto istorija XX a. Ekspozicijose demonstruojami 700 originalių objektų iš muziejaus kolekcijos, informacija perteikiama žemėlapiais, naujosiomis technologijomis, interaktyviomis medijomis, brėžiniais, schemomis ir maketais.

Kiti trys muziejaus aukštai skirti laikinosioms parodoms. Vienos svarbiausių pasaulyje šiuolaikinio meno parodos *Documenta* metu (paroda Kaselyje vyksta kas ketverius metus) muziejaus laikinųjų parodų erdvėse įsikuria šios parodos dalis. Tokiu būdu muziejus pritraukia papildomų lankytojų.

Muziejus skelbia, kad yra kultūros ir susitikimų vieta labai įvairiai publikai. Muziejuje yra biblioteka, skaitykla, renginių ir edukacijos erdvės. Viršutiniame aukšte įrengta miesto apžvalgos aikštelė.

Fotografija iš www.stadtmuseum-kassel.info/

Paroda „TAVO miesto muziejus“ Kaselio miesto muziejuje, 2016

Muziejus mokamas (bilietas be nuolaidos 4,00 Eur). Dirba II–VII nuo 10:00 iki 17:00 val., trečiadienį nuo 10:00 iki 20:00 val., *Documenta* metu kasdien nuo 10:00 iki 20:00 val.

NIUJORKO MIESTO MUZIEJUS

(*Museum of the City of New York, mcny.org*)

Įkurtas 1923 m. kaip privati ne pelno organizacija, gaunanti valstybės paramą kaip Niujorko kultūros institucijų grupės narys, taip pat finansuojama iš donacijų, aukų, bilietų pardavimo. (Plačiau aprašytas 16-20 p.)

40

LEIPCIGO MIESTO ISTORIJOS MUZIEJUS

(*Stadtgeschichtliches Museum Leipzig, stadtgeschichtliches-museum-leipzig.de*)

Įkurtas 1909 m., užsidarius Leipzigo istorijos draugijai. Jos rinkiniai tapo naujojo muziejaus kolekcijos pagrindu. Leipzigo miesto muziejus dabar turi septynis padalinius, kurie yra įsikūrę skirtinguose pastatuose. Muziejuje eksponuojamos autentiškos erdvės, yra nuolatinė ekspozicija ir laikinosios parodos apie modernius laikus. Nuolatinė miesto istorijos ekspozicija yra senojoje rotušėje.

41

ROMOS MUZIEJUS

(*Museo di Roma*, museodiroma.it)

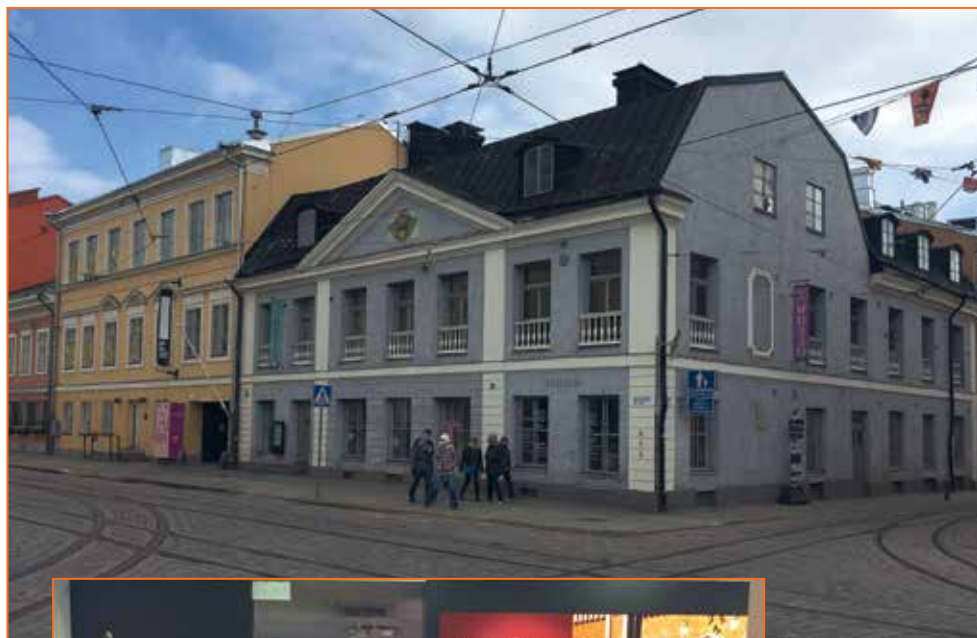
Įkurtas 1930 m. vietos istorijos ir „senosios Romos“ tradicijų dokumentavimui. Priklauso savivaldybės muziejų grupei. Miesto muziejus turi du padalinius: Romos miesto muziejų (1952 m. perkeltas į *Palazzo Braschi* Navonos aikštėje) ir Romos miesto muziejų Trasteverės rajone (atidarytas 1977 m. restauruotame karmeličių vienuolyno pastate). Istoriniuose *Braschi* rūmuose eksponuojama autentiška rūmų aplinka ir laikinosios parodos, skirtos miesto istorijai.

HELSINKIO MIESTO MUZIEJUS

(*Helsingin kaupunginmuseo, helsinginkaupunginmuseo.fi*)

Įkurtas 1911 m. 2016 m. perkeltas į penkių istorinių pastatų kvartalą. Helsinkio muziejaus padaliniai yra Hakasalmi vila (*Hakasalmen huvila*), Miestiečio namų muziejus (*Ruukumestarin talo*), Darbininko namų muziejus (*Työväenasunto-museo*) ir Tramvajaus muziejus (*Ratikkamuseo*). 2017 m. laimėjo geriausio Suomijos muziejaus titulą. Nuo atidarymo 2016 m. gegužę per dvejus metus muziejų aplankė 770 tūkst. žmonių.

FRANKFURTO ISTORIJOS MUZIEJUS

(*Historisches Museum Frankfurt, historisches-museum-frankfurt.de*)

Atnaujintas 2017 m. Muziejaus kvartalas apima įvairių laikotarpių istorinių pastatų kompleksą, atspindintį 800 metų miesto architektūros raidą. Naujausias pastatas, apjungiantis visus objektus į vieną kompleksą, užbaigtas 2017 m. Muziejaus ekspozicijose rodomi senieji miesto artefaktai ir modernių laikų buities elementai, pvz., žymioji 1926 m. architektės Margarete Schütte-Lihotzky sukurta „Frankfurto virtuvė“. Muziejaus padaliniai yra Vaikų muziejus (*Junges Museum Frankfurt*), Porceliano muziejus (*Porzellan Museum Frankfurt*) ir Karikatūrų muziejus (*Caricatura Museum Frankfurt*).

VILNIAUS MIESTO MUZIEJŲS- TYRIMŲ CENTRAS: POREIKIO PAGRINDIMAS

VILNIAUS MIESTO MUZIEJAUS ISTORIJA

Pirmasis viešasis muziejus Vilniuje (ir Lietuvoje) – Vilniaus senienų muziejus – savo veiklą pradėjo 1855 m. gegužės 11 d. ir veikė dešimtmetį. Muzeologės dr. Nastazijos Keršytės žodžiais, Vilniaus senienų muziejus labiausiai buvo orientuotas į krašto pažinimą ir prigimtimi panašus į čekų, vengrų, lenkų Tautos muziejus, kuriuos XIX a. kūrė patriotiniai mokslo, meno sambūriai, o mecenavo aristokratai, siekę tautos tapatumo muziejinės išraiškos. Nors Vilniaus senienų muziejaus rinkiniuose išskirtinai Vilniaus miesto istorijos tema nebuvo akcentuojama, šios neilgai veikusios įstaigos iniciatoriaus Eustachijaus Tiškevičiaus pasėta sėkla sudygo ir tolygiai plėtojosi. Vilniuje ėmė kurtis įvairios mokslo ir kraštotyros draugijos, krašto praeitimi imta nuosekliai domėtis.

Ankstyviausias žinomas išskirtinai Vilniaus miesto muziejaus poreikio paminėjimas randamas 1912 m. iliustruotame Varšuvos kraštotyros savaitraštyje „Ziemia“. Vilniaus Rotušės istorijai skirtame tekste vilnietis kolekcininkas Lucjan’as Uziębło (Keršytės vadinamas Vilniaus senienų muziejaus idėjos pasekėju) teigė, kad pertvarkant tuo metu miesto teatro niokojamą Lauryno Gucevičiaus kūrinį, kažkada buvusį Magistratu, reikia turėti galvoje, kad „jis tiesiog prašosi paverčiamas Miesto muziejumi“²². Tačiau dėl susiklosčiusių istorinių aplinkybių – Pirmojo

Vilniaus m. savivaldybės Centrinio statistikos biuro ekspozicijos fragmentas Šiaurės mugės metu Vilniaus Bernardinų sode, 1933 m.

pasaulinio karo, bolševikų invazijos – mintis Rotušę pritaikyti Vilniaus miesto muziejui nutilo šešiolikai metų.

Idėja vėl atnaujinta 1928 m. Vilniuje surengus pirmąją Šiaurės mugę (lenk. *Targi Północne*)²³, skirtą Vilniaus regiono pramonės ir amatų pasiekimams pristatyti bei šio regiono gamybiniam ir prekybiniam vystymuisi. Pirmosios mugės, vykusios Bernardinų sode, metu keliose salėse buvo įrengta Vilniaus regiono ekspozicija, paskatinusi kalbas ne tik apie etnografinio, bet ir apie aukštojo Vilniaus meno išsaugojimą ir nuolatinę pristatymą visuomenei. Trys salės mugėje buvo skirtos senajam Vilniaus menui (Pranciškui Smuglevičiui, Jonui Rustemui, Kanutui Ruseckui) ir tuomečiam Vilniaus menui (Jan'ui Bułhak'ui, Ferdynand'ui Ruszczyc'ui, Bolesław'ui Bałzukiewicz'ui, Ludomir'ui Sleńdziński'ui ir kt.)²⁴. Tais pačiais 1928 m., pradėjus ieškoti lėšų Vilniaus Rotušės remontui, buvo grįžta prie svarstymų perkelti į ją dalį Magistrato iš pastatyties Dominikonų ir Vilniaus gatvių kampu bei įrengti minėtą muziejų²⁵.

23 Wilnianin, *Zbiory regionalne*, Kurjer Wileński, 1928, Nr. 197 (1244), p. 3.

24 J. Remer, *Sztuka na Targach Północnych*, Kurjer Wileński, Nr. 213 (1260), p. 2.

25 *Przebudowa gmachu Ratusza*, Kurjer Wileński, 1928, Nr. 3 (1050), p. 3.

Deja, idėjos įgyvendinimas užsitęsė. Kasmet buvo reiškiami ketinimai kurti miesto muziejų: 1929 m. spaudoje paskelbiama, kad Magistratas muziejaus įkūrimui numato skirti 10 000 zlotų²⁶, tai kartojama tiek 1930 m.²⁷, tiek 1933 m.²⁸ Kartu nuolat kartojami siūlymai vieną ar kitą miesto vertybę perduoti saugoti vis dar neegzistuojančiam miesto muziejui²⁹.

1928–1929 m. miesto muziejaus patalpoms siūlyta pritaikyti dalį Pranciškonų vienuolyno Trakų g., kuriame tuo metu veikė archyvas. Svarstyta atskiras vienuolyno celes skirti skirtingoms miesto istorijos temoms ar epochoms. Muziejaus rinkinių pagrindu turėję tapti Mokslo bičiulių draugijos rinkiniai³⁰, prie jų jungiant deponuotas, su Vilniaus istorija susijusias kitų – žydų, baltarusių, lietuvių – draugijų vertybes³¹. Būtent Pranciškonų vienuolyne Vilniaus kultūros autoritetas tapytojas Ferdynand'as Ruszczyc'as regėjo Vilniaus miesto muziejų³².

Kitos paminėtinos tarpukario Vilniaus miesto muziejui svarstytos vietos: Sluškų rūmai³³, pradėti restauruoti 1937 m., priešais juos Altarijoje įrengiant miesto parką; taip pat Tilto g. 1³⁴; 1939 m. netgi planuota statyti atskirą naują miesto muziejaus pastatą³⁵, šioms statyboms buvo numatytas gauti 35 000 zlotų kreditas³⁶.

Vilniaus miesto muziejaus egzistavimas skaičiuotinas nuo 1933 m. kovo 15 d. – posėdžio pas Vilniaus miesto prezidentą (merą) Wiktor'ą Maleszewski'į dėl Vilniaus miesto muziejaus įkūrimo. Jame dalyvavo Vilniaus mylėtojų draugijos pirmininkas Jan'as Bułhak'as, Mokslo mylėtojų draugijos muziejaus kuratorius Michał'as Brensztejn'as, vaivadijos konservatorius Stanisław'as Lorentz'as ir kiti. Susirinkimo tikslas – nekonkuruojant su kitomis panašiomis Vilniuje esančiomis institucijomis išgryninti būsimą Vilniaus miesto muziejaus pobūdį. Magistratas, neturėdamas lėšų tokiai institucijai, iš pradžių perduotą muziejui pastatą Pilies g. 5, iškeldindamas iš ten Savivaldybės Rankdarbių dirbtuves. Steigiamajame posėdyje

26 *Muzeum miejskie*, Kurjer Wileński, 1929, Nr. 69 (1414), p. 3.

27 *Muzeum miejskie*, Kurjer Wileński, 1930, Nr. 25 (1667), p. 3.

28 *Ratusz w nowej szacie*, Kurjer Wileński, 1936-09-30, Nr. 238, p. 9.

29 Diaulos, *Sobieszciana Wileńskie*, Kurjer Wileński, 1933, Nr. 244 (2885), p. 2.

30 *Muzeum miejskie w murach po-franciszkańskich*, Kurjer Wileński, 1928, Nr. 78, p. 3.

31 H. R., *Muzeum w Wilnie*, Kurjer Wileński, 1928, Nr. 194 (1241), p. 2.

32 LDM, F. 3, ap. 1, b. 1, l. 2.

33 *Wiadomości radiowe*, Kurjer Wileński, 1937-11-23, Nr. 322, p. 5 ir *Sprawa Muzeum miejskiego. W pałacu Słuszków czy w nowym gmachu?*, Kurjer Wileński, 1938, Nr. 297 (4615), p. 2.

34 Red. Zwierzyński sprzedaje miastu swą posesję przy ul. Mostowej 1, Kurjer Wileński, 1938, Nr. 198 (4516), p. 8.

35 Nie będzie Muzeum Pamiątek Marszałka na Rossie, Kurjer Wileński, 1938, Nr. 270 (4588), p. 3 ir *Sprawa Muzeum miejskiego. W pałacu Słuszków czy w nowym gmachu?*, Kurjer Wileński, 1938, Nr. 297 (4615), p. 2.

36 *Projekt budowy muzeum*, Kurjer Wileński, 1939, Nr. 23 (4699), p. 4.

prisiminta ir Pranciškonų vienuolyne išikūrusio miesto archyvo iniciatyva kaupiti miesto istorijos rinkinį ir įpareigojimas Magistrato Technikos skyriaus darbininkams darbų metu rastas vertybes už nedidelį atlygį pristatyti į šį archyvą.

1933 m. kovo 15 d. priimtas sprendimas kurti muziejaus statutą bei sušaukti Vilniaus miesto muziejaus tarybą tolimesniems šios įstaigos tikslams apibrėžti bei veikti. Tačiau įstaigos, neturėjusios savo rinkinio, ekspozicijos ir tinkamų patalpų, veikla buvo nepastebima – muziejus neminimas vadovuose po miestą, jo nebuvo miesto adresų knygoje ar Vilniaus mokslo institucijų sąvaduose. Dėl užsitęsusių reprezentacinių ir ekspozicinių patalpų paieškų muziejus visuomenei buvo neprieinamas iki 1939-ųjų.

1936 m., prasidėjus Rotušės rekonstrukcijai, pagrindinė jos antro aukšto salė projektuota kaip reprezentacinė Magistrato posėdžių vieta, kitos dvi – kuluarams ar miesto prezidento kabinetui. Likusi pastato dalis – visas pirmasis aukštas – siūlytas taikyti miesto muziejui³⁷. Darbais nevainikuotos kalbos tęsėsi 1937–1938 m.³⁸

Galiausiai, 1939 m. už maždaug 100 000 zlotų Magistratas miesto muziejui įgijo pastatą Sniadeckių g. 8 (šiandien K. Sirvydo g. 6)³⁹. Įsigijus šį pirkinį visuomenė ėmė masiškai perdavinėti muziejui meno kūrinius, o Magistrato darbotvarkėje atsirado klausimai dėl meno kūrinių pirkimo Vilniaus miesto muziejaus rinkiniui pildyti⁴⁰. Tais pačiais metais, muziejui įsibėgėjus, išreiškė norą prie jo prisijungti Totorių muziejus⁴¹. Tuo pat metu parengtas ir muziejaus statuto projektas, pagal kurį pagrindiniu muziejaus uždaviniu tapo su miesto praeitimi ir dabartimi susijusių eksponatų kaupimas. Renkama medžiaga susijusi su Vilniaus miesto savivaldos institucijų struktūra ir veikla, miesto teritoriniu vystymu, keliais, gatvėmis, aikštėmis, tiltais, visuomeniniais ir paveldiniais pastatais, vandentiekiu, kanalizacija, apšvietimu, sveikata ir socialiniu aprūpinimu, viešuoju saugumu, švietimu ir kultūra, statistika, Vilniaus miesto ūkiu, gyventojų santykiais. Pagal statutą lėšas muziejaus išlaikymui teikė Vilniaus miesto savivaldybė, o muziejui vadovavo Vilniaus miesto prezidento paskirti asmenys. Prie Miesto muziejaus kaip patariamasis organas turėjo būti šaukiama Muziejaus ekspertų taryba, sudaryta iš miesto prezidento, Švietimo ir kultūros sekcijos suolininko (šiandien – departamento direktoriaus), Vaivadijos konservatoriaus, Valsybinio archyvo direktoriaus, Miesto archyvo direktoriaus, Stepono Batoro universitete meno istoriją bei Lenkijos ir Lietuvos istoriją dėstančių profesorių, Mokslo bičiulių draugijos muziejaus kuratoriaus ir Vilniaus magistrato statistikos skyriaus vedėjo.

37 *Ratusz w nowej szacie*, Kurjer Wileński, 1933-09-30, Nr. 238, p. 9.

38 *Muzeum miejskie*, Kurjer Wileński, 1937-02-21, Nr. 51, p. 7 ir *Ratusz będzie wyłącznie gmachem reprezentacyjnym*, Kurjer Wileński, 1938, Nr. 36 (4354), p. 6.

39 *Magistrat kupuje dom dla miejskiego muzeum*, Kurjer Wileński, 1939, Nr. 61 (4737), p. 5.

40 Kurjer Wileński, 1939, Nr. 136 (4812), p. 7 ir *Do Muzeum Miejskiego płyną dary*, Kurjer Wileński, 1939, Nr. 143 (4819), p. 6.

41 *Muzeum tatarskie w ramach Muzeum Miejskiego*, Kurjer Wileński, 1939, Nr. 153 (4829), p. 4.

Ši taryba taip pat turėjo teisę į savo sudėtį įtraukti asmenis, besidominčius Vilniaus istorija. Muziejaus tarybos kompetencija apėmė įstaigos veiklos gairių nustatymą, biudžeto projektavimą, specializuotą pagalbą muziejų administruojantiems asmenims, muziejaus rinkinių pildymą bei mokslinio rinkinių tyrimo iniciatyvą.

Oficialiai muziejus lankytojams turėjo atsidaryti 1939 m. rudenį⁴², tačiau prasiidėjus Antrajam pasauliniam karui atidarymas nukeltas, o muziejaus organizavimą perėmė Lietuvos Respublikos valdžia.

1940 m. balandžio mėn. muziejaus vadovu paskiriamas dailininkas-vitražistas Adolfas Valeška, į darbą taip pat priimami keli prieškario Vilniaus menotyrininkai lenkai, kurių veikla apmokama iš bedarbių inteligentų fondo. Paminėtinas 1940 m. birželio 19 d. muziejaus vedėjo raštas Švietimo skyriaus viršininkui, kuriuo prašoma tarpininkauti, kad visi Savivaldybėje esantys istoriniai dokumentai būtų perduoti Miesto muziejui. Taip pat išreikštas poreikis prižiūrėti kasimo darbus mieste, kurių metu rasti eksponatai turėtų būti fotografuojami, fiksuojami ir taip pat perduodami muziejui. Kitaip tariant, muziejus verčiamas Vilniaus kultūros paveldo apsaugos institucija. Kitos oficialios panašaus pobūdžio valstybinės institucijos tuo metu nebuvo.

1940 m. Valeška parengė pirminį muziejaus statuto projektą, pagal kurį Vilniaus miesto muziejus turėjo būti mokslo ir meno institucija, sauganti Vilniaus miesto istorinius ir meno paminklus, užsiimanti Vilniaus istorinių ir meno paminklų „išsišamoninimu plačiuose tautos sluoksniuose“, sudaranti mokslinio darbo sąlygas meno ir kultūros istorikams, siekianti suintensyvinti istorinės bei meno medžiagos rinkimą, ypač tos, kuri siejosi su Vilniaus miesto lietuviškumu. Muziejus turėjo sukauptus rinkinius moksliai tyrinėti, sisteminti bei eksponuoti, leidiniais, paskaitomis ir ekskursijomis supažindinti su jais visuomenę ir moksleiviją, populiarinti Vilniaus miesto istorijos bei meno paminklus Lietuvoje ir užsienyje⁴³.

Valeškos projekte Vilniaus miesto muziejus buvo sudarytas iš Vilniaus miesto istorijos skyriaus⁴⁴, Lietuvių meno skyriaus⁴⁵, Šių laikų lietuvių meno skyriaus⁴⁶, Tarptautinio (bendrojo) meno skyriaus⁴⁷ ir Meniškai istorinės vidaus instaliacijos skyriaus⁴⁸.

42 *Jesienią r. b. uruchomione zostanie Muzeum Miejskie*, Kurjer Wileński, 1939, Nr. 194 (4890), p. 7.

43 Vytautas Landsbergis-Žemkalnis (1893-1993), architektas. A. Valeška. „Vilniaus miesto muziejus“. [Nuostatų projektas]. Autografas. *Vilniaus miesto muziejus*, Lietuvos literatūros ir meno muziejus (toliau LLMA), f. 81, ap. 1, b. 1350, l. 16.

44 Kaupiančio brėžinius, modelius, apmatavimus, projektus, graviūras, fotografijas ir miesto urbanistikos dokumentus, istorinius dokumentus ir kronikas.

45 Kaupiančio lietuvių tautos senesniųjų amžių skulptūrą, tapybą, grafiką ir metalo gaminius.

46 Kaupiančio tapybą, skulptūrą, grafiką ir architektūrą.

47 Kaupiančio tapybą, skulptūrą ir grafiką, turinčio bendrąją metalo dirbinių sekciją, numizmatikos sekciją ir bendrąją audinių sekciją.

48 Jame turėjo būti pilnai įrengti gotikos, renesanso, baroko, rokoko ir kitų atitinkamų epochų kambariai.

Muziejus turėjo reprezentuoti Vilnių kaip Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės sostinę⁴⁹, rengti nuolatinės senojo meno, istorijos, šiuolaikinio meno ir architektūros parodas, leisti Vilniaus miesto muziejaus rinkinius reprezentuojančius mokslinius darbus, vadovus, albumus bei atvirukus, taip pat „užsiimti turizmo propaganda“. Valeška rašė, kad jo tikslas buvo „padaryti muziejų gyva įstaiga, stipriai veikiančia meno bei kultūros išsivystymą tautoje, kuri į savo darbo orbitą įtrauktų daug kultūringų, geros valios ir kvalifikuotų žmonių, mylinčių Vilnių ir Tautos sielą, archeologus, meno istorikus, architektus menininkus, istorikus ir pan.“⁵⁰.

Deja, valdžiai pasikeitus muziejaus problemos išliko tos pačios: namą Sniadecikių g. reikėjo remontuoti, Savivaldybė reikiamų lėšų patalpų tvarkymui neskyrė ir vėl grįžo prie idėjos kurti muziejų beveik restauruotoje Rotušėje.

Tais pačiais metais Lietuvą okupavus sovietams muziejaus statuto projektas pasikeitė ir jis vis labiau ėmė krypti menine linkme. 1940 m. viduryje Valeškos mašinraštyje minima, kad Vilniaus miesto muziejus – tai meno ir mokslo institucija, renkanti, sauganti, globojanti ir plačiose darbo masėse populiarinanti visus meno turtus, kurie yra susiję su Lietuvos ir tarptautiniu menu. Valeška rašė, kad visus tuos turtus muziejus „moksliškai tyrinėja, sistemina ir ekspozicijos, leidinių, paskaitų, ekskursijų bei parodų būdais supažindina su jais darbo žmones, teikia galimybes muziejaus turtais naudotis menininkams, mokslininkams ir moksleiviams“⁵¹.

Naujoje, pakeistoje muziejaus struktūroje Senojo Vilniaus reprezentacija įspraudžiama tarp Senojo, Naujojo meno ir Liaudies meno skyrių, kur šalia Senojo Vilniaus paminklų sistematikos numatytas ir urbanistikos poskyris⁵². Šie įstatai, nors kalba apie Miesto muziejų, beveik visiškai sutampa su 1941 m. kovą įkurto Vilniaus (Lietuvos) dailės muziejaus statutu, kurį įsteigus baigiasi Vilniaus miesto muziejaus gyvavimas. 1967 m. Lietuvos TSR dailės muziejuje galutinai panaikinamas ir Senojo Vilniaus skyrius.

Vilniaus istorija sovietmečiu buvo fragmentiškai pasakojama įvairių muziejų ekspozicijose. Daug medžiagos apie urbanistinę ir architektūrinę Vilniaus vystymą buvo sukaupta 1968–2006 m. veikusiame Architektūros muziejuje. Muziejų uždarius jo fondai išbarstyti – dalis perduota Nacionaliniam muziejui, dalis Vilniaus apskrities archyvu.

49 Muziejus turėjęs rinkti LDK paminklus, originalius inventorius, testamentus, fundacijas, seimų nutarimus ir kt. dokumentus ir jų nuorašus, kitus istoriniu bei meniniu požiūriu svarbius LDK sostinės eksponatus.

50 Vytautas Landsbergis-Žemkalnis, *Vilniaus miesto muziejus*, LLMA, f. 81, ap. 1, b. 1350, l. 16.

51 Vytautas Landsbergis-Žemkalnis, *Vilniaus miesto muziejus*, LLMA, f. 81, ap. 1, b. 1350, l. 16.

52 „I-as sk. – Senojo meno, II-as sk. – Naujojo meno nuo XIX a. 2 p. iki 1939 m., III-as sk. – Naujojo meno Sovietų santvarkai įsikūrus, IV – Liaudies meno, V – Senojo Vilniaus. <...> V skyriuje be Senojo Vilniaus paminklų sistematikos yra ir urbanistikos poskyrius.“

VILNIAUS MIESTO MUZIEJAUS KONTEKSTAS

Vilniaus miesto muziejaus idėja XXI a. buvo pradėta gaivinti 2005 m. artėjant Valsybės tūkstantmečio paminėjimui ir Vilniui gavus Europos kultūros sostinės titulą (2009 m.). Pavyzdžiui, 2005 m. Nijolė Baronienė rašė apie sostinę be miesto muziejaus⁵³, 2007 m. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus nurodymu buvo sudaryta darbo grupė, kuri turėjo parengti Vilniaus miesto muziejaus koncepcijos gaires⁵⁴. Svarstytos muziejui tinkamos patalpos, siūlyti Kirdiejų rūmai, dėl privačios jų nuosavybės idėjos vystymas sustojo. 2007 m. paskelbta vieša kampanija „Vilniaus vaizdų bankas“ susilaukė nemažo visuomenės palaikymo: vilniečiai (daugiausia „Vilniečių ainių“ klubo nariai) noriai dalijosi asmeniniuose rinkiniuose saugomomis miesto fotografijų kolekcijomis⁵⁵. Tais pačiais metais Kultūros, filosofijos ir meno institutas ir Vilniaus pedagoginis universitetas surengė tarptautinę konferenciją „Muziejiniai Vilniaus istorijos kontekstai“ ir kitais metais išleido leidinį tuo pačiu pavadinimu⁵⁶.

2008 m. pagal „Vilnius – Europos kultūros sostinė 2009“ Gyvosios istorijos, kultūrų (at)pažinimo programą dirbė VŠĮ „Istorinės atminties akademija“ profesoriai Alfredas Bumblauskas ir Alvydas Nikžentaitis kūrė interaktyvaus istorijos muziejaus koncepciją⁵⁷, LR kultūros ministerija koncepcijos sukūrimui skyrė 70 tūkst. litų. 2009 m. pradėjo veikti Virtualus Vilniaus muziejus (www.viv.lt), tačiau jo idėja nepasiteisino ir portalas nebeveikia.

2008 m. Vilniaus miesto savivaldybės užsakymu VŠĮ „Kultur“ parengė Vilniaus miesto savivaldybės muziejų strateginę analizę ir plėtros koncepciją⁵⁸, kurioje užsimenama apie Vilniaus miesto muziejų. Pažymėta, kad memorialiniai muziejai

53 www.delfi.lt/veidai/kultura/sostine-be-miesto-muziejaus.d?id=8224717.

54 Grupę sudarė Alfredas Bumblauskas, Alvydas Nikžentaitis, Eugenijus Manelis, Liudvika Pociūnienė, Algirdas Krupovnickas, Vytautas Toleikis. Gairės turėjo būti parengtos iki 2007 m. balandžio 1 d., www.vilnius.lt/vaktai2011/defaultlite.aspx?Id=3&DocId=30140247.

55 Kristina Chlynova, Vaizdų banke – praeities Vilnius, delfi.lt/veidai/kultura/vaizdu-banke-praeities-vilnius.d?id=15207965.

56 *Muziejiniai Vilniaus istorijos kontekstai*, sudarytoja Nastazija Keršytė, Vilnius: Kultūros istorijos ir meno institutas, 2008.

57 www.15min.lt/pasaulis-kiseneje/naujiena/kelioniu-pulsas/interaktyvi-kelione-po-vilniu-kitamet-637-1225.

58 Ataskaita internete neskelbiama. Informacija apie ataskaitą: www.kultur.lt/?id=1307.

neatitinka bendruomenės lūkesčių, svarstyta, kaip padidinti jų lankomumą, galbūt apjungti po Vilniaus miesto muziejaus vėliava.

2011 m. Vilniaus vicemeras Romas Adomavičius vėl bandė prikelti miesto istorijos muziejaus idėją⁵⁹, tačiau konkrečių veiksmų nebuvo imtasi.

2017 m. Vilniaus miesto meras ir LR Seimo Gegužės 3-iosios grupė viešai išsakė modernaus, šiuolaikiško Vilniaus miesto muziejaus, kuriame „būtų sudaryta galimybė pažinti daugiatautį, daugiakultūrį miesto paveldą, siekiant ne tik geriau suvokti miesto istoriją, jo raidą, bet ir tai, kokį svarbų vaidmenį šio miesto kūrime vaidino stiprios žydų, lenkų, gudų ir rusėnų bendruomenės“⁶⁰, trūkumą. Tais pačiais metais jiems pritarė ir kultūros ministrė, pabrėžusi, kad Vilniaus miesto muziejaus steigimu turi pasirūpinti Vilniaus miesto savivaldybė⁶¹.

59 www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vilniaus-vicemeras-gaivina-miesto-istorijos-muziejaus-ideja-56-160251.

60 Vilniaus merui – raginimas steigti miesto muziejų, Diena, lt, 2017-01-22, www.diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/vilniaus-merui-raginimas-steigti-miesto-muzieju-793134.

61 Kultūros ministrė pritaria Vilniaus miesto muziejaus idėjai, *LRKM informaciniai pranešimai*, 2017 01 25, www.lrkmlv.lt/lt/naujienos/kulturos-ministre-pritaria-vilniaus-miesto-muziejaus-idejai.

VILNIAUS MIESTO ISTORIJOS IR DABARTIES TYRIMŲ BŪKLĖ

Šiuo metu – 2018 m. – Vilniuje nėra vienos specializuotos žinių sutelkimo, renginių ir parodų vietos, skirtos Vilniaus miesto istorijai, pažinimui, žinių sklaidai. Vilniaus rotušė šios funkcijos neatlieka. Specializuoto miesto istorijai skirtą žurnalą nėra. Akademinėse, mokslinėse ir tyrimų institucijose nėra specializuotų padalinių, tiriančių Vilniaus miesto istoriją. Vilniaus universiteto Istorijos fakultete vykdomi pavieniai tyrimai pagal archeologijos, istorijos, kultūros istorijos ir paveldosaugos programas. 2014–2015 m. vykdytas pokalbių ciklas „Colloquium Vilnesis“, tačiau jis netęsiamas.

Lietuvos istorijos institutas (LII) vykdo ilgalaikę mokslinę programą „Vilniaus miesto istorija. Sintezė“ (2017–2023), kuri bus apibendrinta trijų tomų akademinėje Vilniaus miesto istorijoje, planuojamoje publikuoti 2023 m. LII Miestų istorijos skyrius ir XX a. istorijos skyrius tiria atskirus klausimus, susijusius su Vilniaus miesto istorija, yra publikavę leidinių. LII pradėtas publikacijų ciklas, skirtas Vilniaus miesto istorijai⁶². Vilniaus universitete ir LII vykdomi tyrimai viešinami nereguliariai ir yra orientuoti į akademinę bendruomenę.

Vilniaus savivaldybė 1992 m. įsteigė biudžetinę įstaigą *Vilniaus etninės kultūros centrą*, kurio uždaviniuose yra įrašytas etninės kultūros mokymas, lietuvių kalendorinės ir kitos šventės sostinėje, Vilniaus istorija, leidyba. Tačiau leidyba nevykdoma, centras netyrinėja Vilniaus miesto etnologijos, nepasizymi šiuolaikiškais miesto antropologijos tyrimais.

Vilniaus miesto viešoji biblioteka kuria ir administruoja portalą www.vilnijosvartai.lt, kuriame skelbiami kokybiški regiono tyrimai, duomenų saugykla.

Vilniaus rotušė prisistato kaip įstaiga, reprezentuojanti sostinės politinį, visuomeninį ir kultūrinį gyvenimą⁶³. Įstaiga orientuojasi į kultūrinius (susijusius ne vien tik su Vilniaus miesto istorija ir aktualijomis), reprezentacinius ir komercinius renginius. Projekto metu kalbinti ekspertai išreiškė nuomonę, kad Vilniaus rotušės veikla nėra aiškiai susieta su Vilniaus miesto istorija bei nūdienu: „Rotušė kaip centrinė vieta miesto muziejui tiesiog ideali vieta, ir dabar ji nėra pritaikyta“ (P. Petrauskas).

Vilniuje veikiančiuose muziejuose (jų iš viso yra 31) nėra specialiai parengtų Vilniaus miesto istorijai ir kultūrai skirtų ekspozicijų, bet kai kurie objektai-muziejai,

62 *Pasakojimai apie Vilnių ir vilniečius I*, sudarytoja Zita Medišauskienė, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2018, 208 p.

63 www.vilniausrotuse.lt/lt/apie-rotuse.

esantys Vilniuje, savaime reprezentuoja miesto istoriją, pavyzdžiui, pagal projekte atliktą gyventojų apklausą, dažniausiai respondentų lankytas Vilniaus objektas yra Gedimino pilies bokštas (95 proc.). Toliau pagal populiarumą yra Lietuvos nacionalinis muziejus (79 proc.), kurio nuolatinėje istorinėje ekspozicijoje yra nemažai Vilniaus miesto istoriją liudijančių eksponatų; Valdovų rūmai (78 proc.), kurių archeologinė ekspozicija atspindi Vilniaus miesto didikų gyvenimą; Lietuvos dailės muziejaus Vilniaus paveikslų galerija (69 proc.), kurios pavadinime jau užfiksuotas rinkinių ir nuolatinės ekspozicijos pobūdis; Nacionalinė dailės galerija (62 proc.), kurios nuolatinėje ir laikinosiose parodose dažnai nušviečiamas XX a. Vilniaus kultūrinis gyvenimas ir architektūrinė aplinka. Geru istorinio pastato-muziejaus pavyzdžiu laikytinas Lietuvos nacionalinio muziejaus padalinys – Kazio Varnelio namai, reprezentuojantys ir istorinę senamiesčio posesiją bei namą, ir šiuolaikinę meno kolekciją. *Lietuvos nacionalinis muziejus* taip pat inicijavo jau tradiciniu tapusį viešų paskaitų ciklą „Ketvirtadienio kultūros istorijos vakarai“, skirtą Vilniaus kultūros istorijai; muziejus pradėjo publikuoti leidinių seriją „Vilniaus sąsiuviniai“ (išleistos 2 knygos)⁶⁴, tačiau muziejus naujausios miesto istorijos (XX a. II p.) netyrinėja.

Vilniaus miesto pramoninės raidos istorija yra atspindėta *Energetikos ir technikos muziejaus* nuolatinėje ekspozicijoje, taip pat šiame muziejuje miesto plėtra pateikiama elektrinės jėgainės istoriniu pasakojimu. *Vilniaus Gaono žydų muziejus* pasakoja žydiškojo Vilniaus istoriją, rengia laikinas parodas, skirtas žymiesiems litvakams.

Laikinos parodos, skirtos Vilniaus miesto menui, rengiamos *Lietuvos dailės muziejaus* Taikomosios dailės ir dizaino galerijoje, Vytauto Kasiulio muziejuje, Radvilų rūmuose bei *Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje*.

2016 m. Vilniaus senamiestyje (Vokiečių g. 4) atidarytas komercinis „*Telia Vilniaus istorijos nemuziejus*“ (www.nemuziejus.lt), akcentuojantis įdomumą ir šiuolaikiškumą, pateiktas kaip priešingybė nuobodžiam tradiciniam muziejui. Bendradarbiaujant su istoriku Alfredu Bumblausku parengta 15 min. trukmės virtuali ekspozicija, orientuota į lankytojo pojūčius. Toks pristatymas yra tinkamas užsienio turistams norint glaustai ir paveikiai supažindinti su miestu. Projekto įgyvendintojai – televizijos prodiuseriai Edmundas Jakilaitis ir Laurynas Šeškus. „*Telia Vilniaus istorijos nemuziejus*“ yra privati iniciatyva, finansuojama ir organizuojama privačiomis rengėjų lėšomis. Pagrindinis projekto rėmėjas ir partneris – bendrovė „*Telia*“. Seansai transliuojami kas pusvalandį aštuoniomis kalbomis, bilieto kaina 8 Eur.

Žvelgiant į miestiečių ir nevyriausybinių organizacijų iniciatyvas, galima pastebėti, kad pastaraisiais metais itin išaugo susidomėjimas XX a. miesto istorija, gyvenamaisiais rajonais, priemiesčiais, pramoninėmis zonomis, netradicinėmis ekskursijomis ir viešosiomis paskaitomis. VšĮ „Architektūros fondas“ (www.archfondas.lt) inicijuojamų viešų paskaitų ciklą, ekskursijų ir miesto atviros architektūros savaitgalio „*Open House Vilnius*“ (www.openhousevilnius.lt) lankytojų gausa akivaizdžiai rodo didelį susidomėjimą. Taip pat Vilniuje itin pagausėjo įvairiausių ekskursijų po iki šiol netyrinėtas erdves, pvz., „*Laisvojo universiteto – LUNI*“ organizuojamos ekskursijos po septintojo dešimtmečio Vilnių ar industrines dykynes (www.luni.lt), iniciatyvos „*Gatvės gyvos*“ rengiamos ekskursijos (www.gatvesgyvos.lt). Šias iniciatyvas itin skatina aktyviai veikiantys socialiniai tinklai, interesų ir mėgėjų grupės. Visa tai rodo, kad miestiečių bendruomenėje susiformavęs naujoviško, lankstaus, šiuolaikiško miesto muziejaus, tarsi neoficialaus miesto istorijos žinių skleidėjo poreikis.

Išvada: Vilniaus miesto istorijos tyrimai nėra pakankamai sukonzentruoti, nėra vienijančios erdvės-institucijos, žurnalo, informacijos sklaidos. Bendruomenėje išreikštas akivaizdus poreikis (iniciatyvos, kylančios iš apačios) įsteigti šiuolaikišką Vilniaus muziejų-tyrimų centrą kaip telkiančią ir komunikuojančią instituciją. Vilniaus muziejaus-tyrimų centro steigimą galima susieti su Vilniaus miesto 700-ojo gimtadienio proga, laiką nuo 2018 m. iki 2023 m. sausio 25 d. išnaudojant tinkamam pasirengimui.

64 www.lnm.lt/tamosiuniene-i-sv-jurgio-prospektas-nuo-vizijos-iki-tikroves-i-knyga-1817-1875/; www.lnm.lt/vaitkevicius-g-vilniaus-ikurimas.

VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBEI PAVALDŽIŲ MUZIEJŲ APŽVALGA

Remiantis Kultūros ministerijos pateikiamais duomenimis, 2017 m. Lietuvoje veikė 54 savivaldybių ir miestų muziejai⁶⁵ (iš jų 6 priklauso Vilniaus miesto savivaldybei – apie juos atskirai toliau). Tai memorialiniai, krašto, kraštotyros arba regioniniai dailės ir etnografijos muziejai. Iš jų savo pavadinimuose žodį „miesto“ naudoja tik du – *Kauno miesto muziejus* (įsteigtas 1905 m., atkurtas 2005 m., Kauno miesto savivaldybės biudžetinė įstaiga, darbuotojų skaičius 57, steigėjo skirti metiniai (2017 m.) asignavimai 1 252 500 Eur, www.kaunomuziejus.lt) ir *Druskininkų miesto muziejus* (įsteigtas 1999 m., darbuotojų skaičius 6, steigėjo skirti metiniai (2017 m.) asignavimai 100 757 Eur, www.druskininkumuziejus.lt/en/museum/). Dar keli muziejai savo pavadinimuose neskelbia specializacijos, atsisako žodžių „kraštotyros“ ar „krašto“ ir nurodo tik miesto ar miestelio pavadinimą: *Skuodo muziejus* (įsteigtas 1991 m., darbuotojų skaičius 7, steigėjo skirti metiniai (2017 m.) asignavimai 62 700 Eur, www.skuodomuziejus.lt), *Mažeikių muziejus* (įsteigtas 1928 m., Mažeikių rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga, darbuotojų skaičius 24, steigėjo skirti metiniai (2017 m.) asignavimai 250 749 Eur, www.mazeikiumuziejus.lt), *Kretingos muziejus* (įsteigtas 1935 m., reorganizuotas 1977 m. ir 1992 m., Kretingos rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga, darbuotojų skaičius 41, steigėjo skirti metiniai (2017 m.) asignavimai 471 173 Eur, www.kretingosmuziejus.lt), *Kaišiadorių muziejus* (įsteigtas 1991 m., reorganizuotas 1998 m., Kaišiadorių savivaldybės biudžetinė įstaiga, darbuotojų skaičius 14, steigėjo skirti metiniai (2017 m.) asignavimai 117 545 Eur, www.kaisiadoriumuziejus.lt), *Birštono muziejus* (įsteigtas 1967 m., Birštono savivaldybės biudžetinė įstaiga, darbuotojų skaičius 11, steigėjo skirti metiniai (2017 m.) asignavimai 135 901 Eur, www.birstonomuziejus.lt). Neseniai įsteigtas Palangos miesto muziejus vienintelis pavadinime atspindi specializuotą miesto funkciją: *Palangos kurorto muziejus* (įsteigtas 2014 m., Palangos savivaldybės biudžetinė įstaiga, darbuotojų skaičius 8, steigėjo skirti metiniai (2017 m.) asignavimai 147 226 Eur, www.kurortomuziejus.lt). Visų apžvelgtų įstaigų steigėjai yra miestų arba rajonų savivaldybės, jos skiria pastatus ir pagrindinį finansavimą. Turinio analizė rodo, kad didžioji dalis muziejų veikia kaip krašto muziejai, tik Kauno miesto muziejus veikia kaip šiuolaikiškas miesto muziejus.

65 LR kultūros ministerijos Lietuvos muziejų duomenų bazė: www.old.lrkmlt/muziejai/lt/muziejai.html.

Vienintelis muziejinis darinys, naudojantis pavadinime žodžių junginį „Vilniaus muziejus“, yra *Vilniaus memorialinių muziejų direkcija*. Vilniaus miesto savivaldybė yra įsteigusi 29 kultūros įstaigas (biudžetines arba viešąsias), kurias administruoja Vilniaus miesto savivaldybės Kultūros skyrius, Švietimo, kultūros ir sporto departamento struktūrinis padalinys. Muziejinės paskirties įstaigoms galima priskirti Vilniaus miesto savivaldybės įsteigtas 7 biudžetines įstaigas: *Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus*, *Mikalojaus Konstantino Čiurlionio namai*, *Marijos ir Jurgio Šlapelių namas-muziejus*, ir keturis memorialinius muziejus (*Venclovų namai-muziejus*, *Beatričės Grincevičiūtės memorialinis butas-muziejus*, *Vinco Krėvės-Mickevičiaus memorialinis butas-muziejus* ir *Vinco Mykolaičio-Putino memorialinis butas-muziejus*), kurie nuo 2005 m. yra sujungti į biudžetinę įstaigą *Vilniaus memorialinių muziejų direkciją*. Taip pat Kultūros skyriaus struktūrinis padalinys yra viešoji įstaiga *Energetikos ir technikos muziejus*, kurio stambiausias dalininkas yra Vilniaus miesto savivaldybė. Rengiant šią galimybių studiją taip pat susipažinta su *VšĮ Vilniaus rotušė* veikla ir Vilniaus miesto savivaldybės *BĮ M. K. Čiurlionio namai*, kurie iš dalies gali būti priskirti muziejinei įstaigai. Taip pat buvo analizuotos dar dvi įstaigos, kurios nėra pavaldžios Vilniaus miesto savivaldybės Kultūros skyriui: *Kazimiero Žoromskio namas*, administruojamas *VšĮ Dailininko Prof. Kazimiero Žoromskio fondo* (tiesa, muziejus yra įsikūręs savivaldybei priklausančiame pastate, savivaldybė padengia pastato išlaikymo ir priežiūros išlaidas), ir *Antano Budriūno memorialinis kambarys-muziejus*, kuris yra įrengtas šeimos name ir jokios paramos iš savivaldybės negauna⁶⁶. Minėtų įstaigų analizė buvo atlikta atsižvelgiant į Vilniaus miesto muziejaus poreikius, galimybes ir kontekstą.

Vilniaus memorialinių muziejų direkcija apjungia keturis memorialinius butus-muziejus. 2005 m. birželio 22 d. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimu Nr. 1-845 Venclovų namai-muziejus buvo atskirtas nuo Vilniaus etninės veiklos centro ir kartu su B. Grincevičiūtės memorialiniu butu-muziejumi „Beatričės namai“, V. Krėvės-Mickevičiaus memorialiniu butu-muziejumi ir V. Mykolaičio-Putino memorialiniu butu-muziejumi sujungti į Vilniaus memorialinių muziejų direkciją. Ši biudžetinė įstaiga yra priskirta Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros ir sporto departamento Kultūros skyriaus reguliavimo sričiai.

66 www.muziejai.lt/Muziejus.lt.asp?Db_kodas=3139&menu=0.

Vilniaus miesto savivaldybei pavaldžių muziejų statistiniai duomenys (2017 m.)

Pavadinimas	Ekspонатų skaičius	Lankytojų skaičius	Parodų skaičius	Renginių skaičius	Darbuotojų skaičius	Steigėjo asignavimai	Papildomos lėšos
Venclovų namai-muziejus	13136	3301	7	16	2	38800	2641
V. Krėvės-Mickevičiaus memorialinis butas-muziejus	3241	3456	2	12	3	38800	105
V. Mykolaičio-Putino memorialinis butas-muziejus	5793	3655	2	6	2	38800	750
B. Grincevičiūtės memorialinis butas-muziejus	2955	2584	10	6	1	38800	nenurodyta
Literatūrinis A. Puškino muziejus	8126	7224	12	40	13	155400	7800
Marijos ir Jurgio Šlapelių namas-muziejus	24673	10210	31	308	11	131900	14200

Lentelė sudaryta LR kultūros ministerijos duomenimis, skelbiamais:

www.old.lrk.m.lt/muziejai/lt/muziejai.html. (M. K. Čiurlionio namai į duomenų sąrašą nebuvo įtraukti, nes oficialiai nėra muziejus)

VENCLOVŲ NAMAI-MUZIEJUS

(Pamėnkalnio g. 34)

Pastato ir muziejaus istorija⁶⁷. Antakalnio karo ligoninės komendanto gydytojo Anton'o Kiakst'io miesto vila pastatyta Vilniuje 1938 m. pagal architektų Jan'o Borowski'io ir Izak'o Smorgoński'io projektą (tuometinis adresas Portowa 22). Tai būdingas modernistinės architektūros vienos šeimos namas. Iš Pamėnkalnio gatvės į pastatą veda laiptai su atraminiu mūreliu. 1946 m. namas padalytas į du butus, I a. butas perduotas rašytojui Antanui Venclovai. 1973 m. čia įkurtas muziejus. Sovietmečiu rašytojų kūryba buvo vertinama kaip ypatinga galia, talpinanti formuojant visuomenės, ypač jaunimo, idėjines nuostatas. Tarybų valdžia, komunistų partijos centriniai ir vietos valdymo organai inicijavo rašytojų, kuriuos laikė palankiais tarybinei ideologijai, memorialinių muziejų steigimą⁶⁸. 1991 m. panaikinus Vilniaus rašytojų memorialinį muziejų, A. Venclovos memorialinis muziejus buvo paliktas dėl Rašytojų sąjungos pozicijos. 2004 m. muziejus tapo Venclovų namais-muziejumi. Dėl namo padalijimo į du butus sovietmečiu nukentėjo autentiškas pastato interjeras.

Nuolatinė ekspozicija. Ekspozicija atspindi XX a. 5–6 dešimtmečių Vilniaus lietuvių inteligentijos buitį. Šiuose namuose lankėsi ir bendravo daugelis sovietinės Lietuvos šviesuolių. Tarp muziejuje eksponuojamų daiktų užaugo Tomas Venclova – poetas, eseistas, plačių pažiūrų publicistas, Jeilio universiteto (JAV) profesorius. Ekspozicija parengta pagal D. Skrebieinės projektą. Rengiamos virtualios parodos.

Rinkiniai. Venclovų namų rinkiniuose yra per 8 000 eksponatų. Rinkinius sudaro Antano Venclovos fondas, Tomo Venclovos fondas ir neseniai pradėtas kaupti naujas Račkauskų (Antano Venclovos žmonos Elizos Račkauskaitės) šeimos fondas.

Renginiai. Muziejuje rengiami literatūriniai renginiai, pokalbių ciklai, ekskursijos. Muziejus dalyvauja *Open House Vilnius* projekte.

67 Venclovų namo-muziejaus muziejininke Rūta Lukoševičiūtė parengė išsamią pastato istoriją: www.vilniausmuziejai.lt/venclova/Pamenkalnio_34_istorija.html.

68 Nastazija Keršytė, Tarybinių laikų ir tarybinių rašytojų įmuziejimo paradigmos, *Bibliotheca Litwana II. Atminties institucijų rinkiniai*, sud. Arvydas Pacevičius, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012, p. 237–254.

Aurelijos Slapikaitės
nuotrauka. 2012 m.

Potencialas ir vertinimas Vilniaus miesto muziejaus kontekste. Venclovų namai – vertingas tarpukario Vilniaus modernistinės architektūros pavyzdys, saugomas nacionalinis kultūros paveldo objektas. Jis gali tapti populiaria vilniečių ir miesto svečių lankoma vieta. Siekiant geriau integruoti muziejų į Vilniaus istorijos kontekstą, Venclovų istoriją ir paveldą reikėtų papildyti pasakojimais, ekskursijomis, edukacinėmis programomis, įtraukiant namą į Vilniaus architektūros ir gyvenimo būdo maršrutus. Reikėtų spręsti II a. įkurto (taip pat Vilniaus miesto savivaldybei pavaldaus) Vilniaus etninės kultūros centro patalpų klausimą, nes dabar šios patalpos yra neprieinamos visuomenei, ir siekti ilgai atstatyti vienos šeimos gyvenamosios vilos struktūrą, užsiimti ilgalaikiu restauravimu.

Statistinė informacija apie muziejų:

www.old.lrkmlt/muziejai/lt/muziejai/item/48.html

Informacija apie muziejų Lietuvos muziejų portale:

www.muziejai.lt/Muziejus.lt.asp?Db_kodas=3124&menu=0

Muziejaus tinklalapis:

www.vilniausmuziejai.lt/venclova/index.htm

VINCO KRĖVĖS-MICKEVIČIAUS MEMORIALINIS BUTAS-MUZIEJUS

(Tauro g. 10-1)

Namo istorija. Konstruktyvių formų keturaukštis Dawid'o Strugacz'o daugiabutis nuomojamas namas pastatytas 1938 m. pagal architekto Mojżesz'o Cholem'o projektą. Dėl konstruktyvių, geometrinių fasado formų, darnių proporcijų ir įdomios apdailos šis daugiabutis gyvenamasis namas išsiskiria iš kitų tarpukario Vilniaus modernizmo architektūros pastatų. 1940 m. rugpjūčio mėn. perkėlus Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakultetą iš Kauno į Vilnių, šiame name 1940–1944 m. buvo suteikti butai su universiteto veikla susijusiems žmonėms (todėl namas vadintas „profesorių namu“). Čia gyveno: Mykolas Biržiška, Konstantinas Jablonskis, Vincas Krėvė, Vytautas Landsbergis-Žemkalnis, Vincas Maciūnas, Georges'as Matoré, Balys Sruoga ir kt. Name taip pat gyveno literatūrologas Kostas Korsakas, chemikas Kazys Daukšas, filosofas Eugenijus Meškauskas, teisininkas Juozas Bulavas, operos režisierius Antanas Zauka. Balio Sruogos bute kurį laiką gyveno rašytojas Kazys Boruta su muzike Jadvyga Čiurlionyte, psichologas Alfonsas Gučas.

Muziejaus istorija. 1997 m. bute, kuriame nuo 1940 m. iki 1944 m. emigracijos gyveno Krėvė, atidarytas memorialinis muziejus. Čia pastatytas rašytojo biustas (skulpt. Jonas Naruševičius). Pagal rašytojo dukters Onos Aldonos Krėvaitės-Mošinskienės atsiųstus buvusio tėvų buto aprašus ir kambarių paskirtį patalpų restauravimo ir muziejaus projekto koncepciją sukūrė architektai Rūta ir Rimas Griagai, o interjero ekspozicinę įrangą – architektas, dailininkas Julius Masalskas.

Nuolatinė ekspozicija⁶⁹. Ekspozicija su autentiškais buitės eksponatais įrengta dviejuose kambariuose, kurie pavadinti „Rašytojo darbo kabinetas“ ir „Rašytojo šeimos svetainė“. Svetainėje eksponuojamas žymaus lietuvių dailininko Justino Vienožinskio tapytas Krėvės portretas, svetainės baldų komplektas. Kadangi nebuvo įmanoma visiškai atstatyti autentiško kambario interjero, pagal muziejaus kūrėjų koncepciją, kartu eksponuojami ir standai. Buvusiame miegamajame įrengta seminarams ir konferencijoms skirta nedidelė salė.

69 Astrida Petraitytė, Tauro g. 10-1, *Literatūra ir menas*, 2012-01-13, Nr. 3362, 2012-01-20, Nr. 3363, www.eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20120115183538/; www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3362&kas=straipsnis&st_id=19099; www.eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20120122190339/; www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3363&kas=spaudai&st_id=19137.

Edukacinės programos. Muziejus yra parengęs edukacines programas moksleiviams ir švietėjiškas programas visuomenei: „Krėvės išdaigos“, „Išlieka tik kovojanti valia“, „Orientalistinė popietė: kartu su V. Krėve ir R. Tagore“, „Įvairiakultūrinės versmės Krėvės kūryboje“, „Draugystės atspindžiai: Vincas Krėvė ir rusų bei lietuvių poetai-simbolista“, „Meilė ir politika“ ir kt. Edukacinės programos yra nemokamos.

Renginiai. Muziejuje vyksta Krėvės kūrybos meninio skaitymo vakarai, literatūrinės popietės, rašytojo svarbių gyvenimo datų paminėjimai, paskaitos, konferencijos rašytojo kūrybos ir politinės veiklos klausimais. Muziejuje rengiamos rašytojo redakcinės veiklos ir tautosakos rinkimo bei tyrinėjimo parodos.

Rinkiniai. Muziejuje sukaupta 2 889 eksponatai, iš jų pagrindiniame fonde – 1 196. Muziejuje saugoma dalis rašytojui priklausiusių baldų, daiktų, knygų, taip pat relikta ir nuotraukos, susijusios su rašytojo asmenybe, kūrybine ir kultūrine veikla.

Potencialas ir vertinimas Vilniaus miesto muziejaus kontekste. Krėvė bute gyveno trumpai, muziejus įsteigtas santykinai vėlai, tad autentiškos medžiagos čia yra labai mažai (baldai depozito teise gauti iš Maironio literatūros muziejaus Kaune). Bute vargiai atpažįstama autentiška buto struktūra, nepakankamai dėmesio skiriama namo istorijai, vyrauja pasenusio dizaino ir eksponatų (kserokso kopijos, prastos kokybės atšviestos nuotraukos ir knygų puslapiai) muziejinė ekspozicija. Dėl reiškiamo požiūrio, tradicinio (senoviško) tipo edukacinių pro-

gramų ir komunikacinės veiklos muziejus turi mažiausiai potencialo įsijungti į Vilniaus kultūros istorijos pasakojimą. Ekspozicijų dizainas prastai integruotas į autentišką aplinką, angliški užrašai ekspozicijoje įterpti nesilaikant elementarių estetikos normų.

Statistinė informacija apie muziejų:

www.old.lrkmlt/muziejai/lt/muziejai/item/127.html

Informacija apie muziejų Lietuvos muziejų portale:

www.muziejai.lt/Muziejus.lt.asp?Db_kodas=3138&menu=0

Muziejaus tinklalapis:

www.vilniausmuziejai.lt/kreve/kreve.htm

VINCO MYKOLAIČIO-PUTINO MEMORIALINIS BUTAS-MUZIEJUS

(Tauro g. 10-3)

Namo istorija. Žr. Vinco Krėvės-Mickevičiaus memorialinio buto-muziejaus namo istoriją p. 63. 1940–1944 m. pirmame namo aukšte apsigyveno Vincas Krėvė, antrame – Balys Sruoga su šeima. Poetas, prozininkas, literatūros tyrinėtojas, Kauno Vytauto Didžiojo ir Vilniaus universitetų profesorius Vincas Mykolaitis-Putinas pirma buvo apgyvendintas gretimame name (Tauro g. 12), o nuo 1947 m. apsigyveno name Tauro g. 10, II a. buvusiam Sruogos keturių kambarių bute. Čia gyveno dvidešimt metų iki mirties 1967 m. Muziejus bute atidarytas 1986 m. Mykolaičio-Putino bute išlikę daug autentikos: baldų, daiktų, paveikslų, aksesuarų, lovatiesių, pagalvėlių ir įvairios medžiagos, susijusios su jo kūrybine veikla, gyvenimu. Čia saugoma ir didžioji rašytojo bibliotekos dalis – 2 877 knygos.

Nuolatinė ekspozicija⁷⁰. Trijuose memorialiniuose kambariuose (kabinete, svetainėje ir miegamajame) atkurta autentiška aplinka (baldai, knygos, paveikslai). Dar viename kambarielyje – ekspozicija, susijusi su rašytojo veikla jam gyvenant Vilniuje. Knygos, fotografijos, rankraščių kopijos, sugrupuotos temomis pagal pagrindines Mykolaičio-Putino veiklos sritis: poeto, vertėjo, mokslininko, prozininko, pedagogo. Rengiamos virtualios parodos. Ekskursijų metu minima autentiška patalpų paskirtis (virtuvė, tarnaitės kambarys, miegamasis ir pan.).

Rinkiniai. Muziejuje sukaupta apie 5 000 eksponatų. Kolekciją sudaro autentiški rašytojo daiktai – baldai, knygos, paveikslai, taip pat įvairi medžiaga, susijusi su jo kūryba, gyvenimu ir asmenybe.

Renginiai. Literatūriniai renginiai, susitikimai, seminarai Mykolaičio-Putino gyvenimo ir kūrybos temomis.

Edukacinės programos. Muziejus yra parengęs edukacines programas mokslieviams: „Mano mėnesiai“, „Atrask patarles iš naujo“, „Žaidžiame poeziją“, „Eilėraščių dėlionė“. Programos nemokamos.

70 Vereta Rupeikaitė, Lina Bieliauskaitė, Lina Bušinskaitė, Rašytojų namai – interjero istorijos puslapiai, *Kauno diena*, 2008-07-28, www.kauno.diena.lt/dienrastis/namai/rasytoju-namai--interjero-istorijos-puslapiai-105958; Astrida Petraitytė, Tauro g. 10, *Literatūra ir menas*, 2011-11-25, Nr. 3355, [interaktyvus]: www.eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20111204183339, www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3355&kas=straipsnis&st_id=18896.

Potencialas ir vertinimas Vilniaus miesto muziejaus kontekste. Muziejaus stiprybė – jo autentiška. Pagrindinėse ekspozicijų erdvėse – svetainėje, kabinate ir miegamajame – nėra falsifikatų ar antikvariate įsigytų daiktų. Neimituojama buvusi butas. Sveikintini planai parodyti deramą pagarbą ir Baliui Sruogai, įkurti jam skirtą nedidelę ekspoziciją, atsimenant jo gyvenimą šiame bute. Muziejus puoselėja platesnę kultūros istorijos pasakojimą, įtraukdamas rašytojų istorijas į miesto istorijos kontekstą. Rekomenduojama efektyviau išnaudoti autentikos teikiamas galimybes, parengti miesto architektūros ir gyvenimo būdo istorijos ekskursijas, taip plečiant muziejaus veiklą.

Statistinė informacija apie muziejų:

www.old.lrk.lt/muziejai/lt/muziejai/item/40.html

Informacija apie muziejų Lietuvos muziejų portale:

www.muziejai.lt/Muziejus.lt.asp?Db_kodas=3156&menu=0

Muziejaus tinklalapis:

www.vilniausmuziejai.lt/putinas/apie_muzieju.php

BEATRIČĖS GRINCEVIČIŪTĖS MEMORIALINIS BUTAS-MUZIEJUS

(Antano Vienuolio g. 12-1)

Namo ir muziejaus istorija. Memorialinis muziejus įkurtas 1993 m. dainininkės Beatričės Grincevičiūtės bute, kuriame ji gyveno nuo 1970 iki 1988 metų. Namas statytas 1961 m. šalia būsimojo Operos ir baletų teatro, jame buvo skiriami butai su teatro veikla susijusiems kūrėjams. Nors namas buvo skirtas privilegijuotiems sovietinės Lietuvos kultūros veikėjams, jo architektūra liudija gana kuklias gyvenimo sąlygas.

Nuolatinė ekspozicija. Dviejuose buto-muziejaus kambariuose išlikę autentiški baldai ir interjeras, eksponuojami meno kūriniai ir asmeniniai daiktai, supažindinantys su žymios lietuvių dainininkės (neregės) gyvenimu ir kūrybine veikla. Trečiajame kambaryje – „Mini galerijoje“ – organizuojamos parodos, kamerinės muzikos ir poezijos vakarai, susitikimai, vedami edukaciniai užsiėmimai. Rengiamos virtualios parodos. Kiekvieno mėnesio paskutinį ketvirtadienį 18 val. vyksta melomanų klubo susitikimas, klubo nariu gali tapti kiekvienas klasikinės muzikos gerbėjas.

68

Rinkinys. Muziejaus rinkinį sudaro dainininkės Beatričės Grincevičiūtės memorialinis fondas.

Potencialas ir vertinimas Vilniaus miesto muziejaus kontekste. Nedidelis muziejus (1 darbuotojas) pasižymi šiuolaikišku požiūriu, naujai interpretuoja memorialinio muziejaus galimybes, neapsiriboja vien herojiniu pasakojimu. Sveikintinos edukacinės programos, skirtos ne tik dainininkės kūrybai, bet ir supažindinančios su neregų buitimi. Butas gerai iliustruoja sovietinės Lietuvos kultūros elito buitį, gali būti įtraukiamas į miesto architektūros ir urbanistikos istorijos maršrutus. Nors butas išsaugotas autentiškas ir gerai prižiūrimas, tačiau muziejaus prieigos ir informacinis ženklavimas yra nepriimtinais netvarkingas. Lankytojams trūksta išorinės informacijos, ji neryški, neestetiška.

Statistinė informacija apie muziejų:

www.old.lrkm.lt/muziejai/lt/muziejai/item/31.html

Informacija apie muziejų Lietuvos muziejų portale:

www.muziejai.lt/Muziejus.lt.asp?Db_kodas=3132&menu=0

Muziejaus tinklalapis:

www.beatricsnamai.lt/

69

LITERATŪRINIS ALEKSANDRO PUŠKINO MUZIEJUS

(Subačiaus g. 124)

Fotografija iš www.openhousevilnius.lt/blog/pastatai/literaturinis-aleksandro-puskino-muziejus/

Namo ir muziejaus istorija. Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus įsteigtas 1940 m. buvusiame Grigorijaus ir Varvaros Puškinų Markučių dvaro gyvenamajame name, atsižvelgiant į Varvaros Puškinos 1935 m. testamentą. 1986–1990 m. buvo reorganizuotas į Vilniaus memorialinio rašytojų muziejaus padalinį. Nuo 1990 m. priklauso Vilniaus miesto savivaldybei⁷¹. Muziejaus kompleksą sudaro 1868 m. pastatytas Markučių dvaro centrinis gyvenamasis namas (dabar muziejaus pastatas, 1984–1986 m. kapitališkai remontuotas), 1906 m. pastatyta Šv. Varvaros koplyčia, 1992 m. iš Sereikiškių parko perkeltas paminklas Aleksandru Puškinui (skulpt. Bronius Vyšniauskas), šeimyninės Grigorijaus ir Varvaros Puškinų kapinaitės ir parkas su tvenkiniais.

Rinkiniai. Muziejaus kolekcijos pagrindas – daugiau kaip 8 000 eksponatų – Grigorijaus ir Varvaros šeimos palikimas: XIX a. pab.–XX a. pradžios baldai, buities daiktai, rankraščiai, fotografijos, fotonegatyvai, knygos, leidiniai. Tai vertingi XIX a.–XX a. pradžios Vilniaus gyvenimo ir kultūros dokumentai.

Ekspozicija ir renginiai. Muziejuje veikia nuolatinė ekspozicija. Šią ekspoziciją sudaro 6 autentiškai apstatyti XIX a. pabaigos kambariai. Juose eksponuojami baldai, papuošti Puškinų giminės herbais ir Varvaros Puškinos monogramomis. Lankytojai čia taip pat gali pamatyti Markučių dvaro ir Grigorijaus ir Varvaros

Puškinų fotografijų, nemažai tuometinių namų apyvokos daiktų ir dailės kūrinių. Valgomajame išlikęs autentiškas mozaikinis parketas. Rengiamos laikinosios ir virtualios parodos, vyksta kultūriniai renginiai (koncertai, literatūriniai-muzikiniai vakarai, susitikimai), edukaciniai užsiėmimai, minimos poeto Aleksandro Puškino gimimo ir mirties metinės. Muziejus dalyvauja *Open House Vilnius* projekte.

Potencialas ir vertinimas Vilniaus miesto muziejaus kontekste. Dėl autentiškos aplinkos, pastato ir interjero gali būti efektyviai įtraukiamas į miesto architektūros ir urbanistikos istorijos maršrutus. Svarbu, kad muziejus įsitvirtino Vilniaus miesto kultūriniame gyvenime kaip svarbi Vilniaus rusų bendruomenės kultūros puoselėjimo vieta.

Fotografija iš www.trip2lt.com/lt/object/literaturinis-aleksandro-puskino-muziejus/

Statistinė informacija apie muziejų:

www.old.lrkmlt/muziejai/lt/muziejai/item/5.html

Informacija apie muziejų Lietuvos muziejų portale:

www.muziejai.lt/Muziejus.lt.asp?Db_kodas=3157&menu=0

Muziejaus tinklalapis:

www.vilniausmuziejai.lt/a_puskinas/index.php.htm

MARIJOS IR JURGIO ŠLAPELIŲ MUZIEJUS

(Pilies g. 40)

Namo ir muziejaus istorija⁷². Šis namas – XVII a. architektūros paminklas. Muziejus įkurtas 1991 m. Marijos ir Jurgio Šlapelių name, kurį jie nusipirko 1926 m. Lietuvai atgavus nepriklausomybę JAV gyvenanti Gražutė Šlapelytė-Sirutienė išimties tvarka 1996 m. atgavo sovietmečiu nacionalizuotą tėvų namą. Vykdydama mamos testamentą šį turtą ji padovanojo Vilniaus miesto savivaldybei su sąlyga, kad jame būtų įrengtas Marijos ir Jurgio Šlapelių namas-muziejus. Atlikus namo ir rūsio remontą tais pačiais metais muziejus buvo atidarytas. Jo pagrindą sudarė dukters Gražutės dovanoti šeimos daiktai, knygos, dokumentai ir ikonografinė medžiaga. Atkurtas butas, kuriame iki mirties 1977 m. gyveno Marija Šlapelienė, įrengta šeimos knygyno, veikusio 1906–1949 m. Dominikonų gatvėje, ekspozicija.

Nuolatinės ekspozicijos. Parengtos ekspozicijos apie Marijos ir Jurgio Šlapelių buitį ir veiklą atspindi Vilniaus krašto gyvenimą nuo XIX a. II p. iki 1940-ųjų metų. Parodoma, kaip po spaudos draudimo panaikinimo pagyvėjo knygų leidyba, kūrėsi lietuviškos spaustuvės ir knygynai, aktyviai darbavosi knygų leidėjai. Atskleidžiamas draugijų kūrimasis, švietimo raida, spaudos plėtra ir kiti svarbūs kultūros reiškiniai, paskatinę ir pagreitinę politinius įvykius, atvedusius Lietuvą į nepriklausomybę.

Renginiai ir parodos. Parodų salėje, Šlapelių svetainėje ir XV a. rūsyje rengiamos parodos, vyksta kultūrinė, visuomeninė veikla, popietės ir vakaronės, koncertai, paskaitos, pamokos, klubų susijimai, knygų pristatymai ir kita panašaus pobūdžio veikla. Rengiamos edukacinės programos mokiniams, studentams ir suaugusiesiems.

Rinkiniai. Marijos ir Jurgio Šlapelių biblioteka, archyvas, numizmatika, filatelija, reprodukcijos, asmeniniai daiktai ir kt.

Potencialas ir vertinimas Vilniaus miesto muziejaus kontekste. Dėl autentiškos aplinkos ir pastato istorijos, kuri apima XV–XX amžius, muziejus gali būti efektyviai įtrauktas į miesto architektūros ir urbanistikos istorijos maršrutus.

Statistinė informacija apie muziejų:

www.old.lrk.lt/muziejai/lt/muziejai/item/45.html

Informacija apie muziejų Lietuvos muziejų portale:

www.muziejai.lt/Muziejus.lt.asp?Db_kodas=3163&menu=0

Muziejaus tinklalapis:

www.slapiumuziejus.lt

KAZIMIERO ŽOROMSKIO NAMAS SU KŪRYBINĖMIS DIRBTUVĖMIS

(Kosto Kalinausko g. 12)

Fotografija iš www.openhousevilnius.lt/2015/?building=kazimiero-zoromskio-muziejus

1986 m. iš JAV į Vilnių grįžęs žymus tapytojas Kazimieras Žoromskis už Lietuvai padovanotą savo paveikslų kolekciją prašė jam suteikti gyvenamąjį namą su kūrybinėmis dirbtuvėmis ir įkurti jo vardo muziejų. Į specialiai jam pastatytą namą Kalinausko gatvėje (archit. Saulius Šarkinas, Leonidas Merkinas), kuriame buvo dailininko butas ir studija-galerija, dailininkas su žmona įsikėlė tik 1996 m. Ketinimai pastatyti ir kitą pastatą muziejui nebuvo įgyvendinti. Dabar name įrengta dailininko darbų paroda-muziejus, kurio saugotoja, parodų organizatorė ir kuratorė, ekspozicijos prižiūrėtoja, gidė yra šiame name gyvenanti Žoromskio žmona Kristina Miklaševičiūtė-Žoromskienė. Jame eksponuojami Žoromskio tapyti darbai. Čia taip pat saugomi su dailininko veikla susiję daiktai: molbertai, apdovanojimai, padėkos, ordinai, nuotraukos, kuriose įamžintas dailininko pripažinimas. Muziejus dalyvauja *Open House Vilnius* projekte.

Potencialas ir vertinimas Vilniaus miesto muziejaus kontekste. Žoromskio namas su dirbtuvėmis pasižymi įdomia architektūra ir socialine istorija, galėtų būti sėkmingai įtrauktas į Vilniaus miesto architektūros maršrutą. Reprezentuoja postmodernizmo stilių ir pereinamąjį laikotarpį iš valstybinės į privačią nuosavybę. Pastatas susilaukė daug dėmesio per 2015 m. vykusį architektūros festivalį *Open House Vilnius*.

ANTANO BUDRIŪNO MEMORIALINIS KAMBARYS-MUZIEJUS

(Kuosų g. 8-1)

Kompozitoriaus Antano Budriūno (1902–1966) darbo kambaryje yra autentiški baldai, pianinas, biblioteka, paveikslai, asmeniniai daiktai, rankraščiai ir dokumentai. Taip pat saugomi kompozitorių brolių Motiejaus, Antano ir Broniaus Budriūnų kūrinių komplektai, spausdinti leidiniai arba nespausdintų kūrinių rankraščių kopijos, Antano Budriūno kūrinių sąrašas (168) ir Broniaus Budriūno kūrinių sąrašas (99). Tai memorialinis kambarys. Specialios ekspozicijos nėra. Kompozitorius Budriūnas šiame bute gyveno nuo 1958 m. iki 1966 m. Muziejus steigėjas ir vadovas – Algimantas Budriūnas (kompozitoriaus sūnus). Memorialinis kambarys lankomas specialiai susitarus su savininkais.

Potencialas ir vertinimas Vilniaus miesto muziejaus kontekste. Muziejinis kambarys yra saugomas ir puoselėjimas tik šeimos narių. Nesuteikus tinkamos finansinės ir vadybinės pagalbos kyla grėsmė jo išlikimui. Muziejinis kambarys yra visiškai autentiškas ir vertingas XX a. kultūrinio elito, muzikinės kultūros paveldas ir neturėtų būti ardomas. Alternatyviu siūlymu, visas kambarys galėtų būti perkeltas į Teatro, muzikos ir kino muziejų ar kitą viešą muziejinę erdvę.

Informacija apie muziejų Lietuvos muziejų portale:
www.muziejai.lt/Muziejus.lt.asp?Db_kodas=3139&menu=0

MIKALOJAUS KONSTANTINO ČIURLIONIO NAMAI

(Savičiaus g. 11)

Čiurlionio namai yra memorialinė vieta, istorinis pastatas Vilniaus senamiestyje, kur 1907–1908 m. gyveno ir kūrė lietuvių kompozitorius ir dailininkas Čiurlionis. Be Čiurlionio memorialinio kambario, muziejuje yra ekspozicinė erdvė laikinoms teminėms parodoms ir kamerinė salė, kurioje vyksta muzikos koncertai, renginiai. Čiurlionio namai taip pat yra ir čiurlionistikos informacijos centras, kuriame sukaupta didžioji dauguma leidinių apie Čiurlionio kūrybą. Iš anksto susitarus lankytojams vedamos teminės ekskursijos, kurių metu išsamiai supažindinama su menininko gyvenimu ir kūryba.

Potencialas ir vertinimas Vilniaus miesto muziejaus kontekste. Objektas yra skirtas išimtinai Čiurlioniui, namo istorija ir Vilniaus miesto kultūros istorija ekskursijose ir edukacinėse programose nevystoma. Vis dėlto namas ir jo istorija gali būti įtraukti į platesnę Vilniaus miesto kultūros ir architektūros istoriją, per Čiurlionio asmenybę atskleidžiant to meto gyvenimo būdo, buities, gyventojų istoriją (kur ir iš ko Čiurlionis nuomojosi butą, kokia yra šio namo istorija).

Namų interneto svetainė:
www.mkcnamai.lt

APIBENDRINIMAS IR REKOMENDACIJOS

Vilniaus memorialiniams muziejams ir kitiems savivaldybei pavaldiems muziejams nuo 2005 m. buvo skirta keletas analizių⁷³, turinio kritikos⁷⁴ ir apibendrinimų⁷⁵. Išnagrinėjus minėtą medžiagą ir apibendrinus galimybių studijos rengimo metu atlikto tyrimo rezultatus toliau pateikiamos išvados apie Vilniaus miesto savivaldybei priklausančius ir pavaldžius muziejus.

Stiprybės. Muziejai yra įsikūrę vertinguose istoriniuose pastatuose, kurie atspindi platų Vilniaus miesto architektūrinės, urbanistinės ir kultūrinės raidos spektrą, nuo viduramžių (Šlapelių muziejus) iki postmodernizmo (Žoromskio namai-dirbtuvės). Didžioji dalis muziejų turi vertingas memorialines asmenų kolekcijas ir fondus, susijusius su Vilniaus miesto kultūrinio gyvenimu. Muziejai turtingi skaitmeninių eksponatų (pvz., Puškino muziejus ir Venclovų namai skelbia daugiau kaip 600 suskaitmenintų eksponatų)⁷⁶, veikia edukacinės programos, susijusios su įamžinamų asmenų gyvenimu ir kūrybine veikla, edukacinės programos yra susietos su mokyklinėmis programomis, pagrindiniai tokių edukacinių programų lankytojai – Vilniaus ir Lietuvos moksleiviai.

Silpnybės. Nors Vilniaus savivaldybės muziejai yra įsikūrę Vilniuje ir dalis jų yra susiję su miesto gyventojais bei kai kuriomis istorinėmis Vilniuje gyvenusiomis asmenybėmis, tačiau jie dar nedaug pasakoja apie miestą, jo tapatybę, raidą ir išskirtinumą. Praeitis ir dabartis nepolemizuojama (palaikomas herojinis pasakojimas apie asmenybes), rašytojų literatūrinis palikimas ir reikšmė kultūrai su-reikšminama. Keršytė pastebi, kad „muziejinkai linksta sureikšminti rašytojų kūrybos genialumo aspektus, pabrėžti jų svarbą Lietuvos kultūrai, bet nutylėti tas

73 Nastazija Keršytė, Tarybinių laikų ir tarybinių rašytojų įmuziejimo paradigmos, *Bibliotheca Lituana II. Atminties institucijų rinkiniai*, sud. Arvydas Pacevičius, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012, p. 237–254.

74 Vytautas Toleikis, Vilniaus savivaldybės muziejai: tarp esamo ir galimo, *Bernardinai.lt*, 2006-02-07, www.bernardinai.lt/straipsnis/2006-02-07-vytautas-toleikis-vilniaus-savivaldybes-muziejai-tarp-esamo-ir-galimo/10619; Antanas Šimkus, Vilniaus „mažieji“ muziejai šiandien: būti ar?, *Bernardinai.lt*, 2010-10-20, [interaktyvus]: www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-10-20-vilniaus-mazieji-muziejai-siandien-buti-ar/51924; Monika Kutkaitytė, Sunerimo dėl sostinės memorialinių muziejų, *delfi.lt*, 2010-06-13, [interaktyvus]: www.delfi.lt/veidai/kultura/sunerimo-del-sostines-memorialiniu-muzieju.d?id=33416371.

75 Vilniaus miesto savivaldybės muziejų strateginė analizė ir plėtros koncepcija, VŠĮ „Kultur“, Vilnius, 2008.

76 Tyrimas atliktas Lietuvos muziejų svetainėje www.limis.lt, 2018 m. gegužės mėn.

jų kūrybos ar veiklos ideologines pozicijas (tarybinių rašytojų), kurios rodo juos turint tarybiniam rašytojui priskiriamų bruožų“. Miesto gyventojų įtraukimas (aktyvus poreikio kūrimas) vykdomas nepakankamai efektyviai, apsiribojama siaura mokykline-studentiška auditorija. Skiriama nepakankamai dėmesio bendresnėms Vilniaus miesto istorijos, kultūros ir paveldo temoms (kontroversiškos istorijos detalės nereflektuojamos, pastato istorija ir reikšmė miesto gyvenimo, architektūros, būsto raidoje dažnai ignoruojama). Muziejuose dirba nedaug darbuotojų, nevykdomi moksliniai tyrimai (tiesa, bendradarbiaujama su Lietuvių literatūros ir tautosakos institutu, tačiau ir šios veiklos nėra aktyvios). Muziejų istoriniuose pastatuose orientuojamasi išskirtinai į įamžinamų asmenų gyvenamąją aplinką (autentiška aplinka nepakankamai panaudojama vilnietiško, vilniečių gyvenimo būdo, miesto istorijos pasakojimui), neatsižvelgiant į tai, kad pastatai ir butai yra platesnės Vilniaus miesto gyventojų istorijos (kas gyveno anksčiau, kas gyveno vėliau, kokio pobūdžio pastatas, namas, butas), architektūros ir urbanistikos istorijos dalis. Nors muziejai turi kolekcijas, tačiau menkai bendradarbiauja su mokslininkais tyrėjais. Siauras edukacinių programų pobūdis ir į įamžinamą asmenį orientuota ekspozicija lemia nedidelį lankytojų skaičių (tai atspindi 44 p. pateikta statistinė lentelė ir rengiant galimybių studiją atlikta gyventojų apklausa). Vilniaus kultūrinio gyvenimo tema taip pat yra atspindima tik iš dalies. Taigi memorialiniai muziejai nepakankamai atspindi Vilniaus miesto istoriją ir raidą. Muziejai tik iš dalies atitinka šiuolaikiško miesto muziejaus tipą ir praktiką.

Grėsmės. Menkas lankytojų aktyvumas ir siauras ekspozicijų ir renginių pobūdis gali lemti, kad muziejai liks marginaliniai tiek sostinės kultūriniam žemėlapyje, tiek modernios muziejinkystės požiūriu. Statistinė lentelė rodo, kad muziejai savarankiškai pritraukia nedaug papildomų lėšų ir yra priklausomi nuo nedidelio steigėjo skiriamo finansavimo. Kadangi muziejai tik iš dalies atspindi Vilniaus miesto istoriją, raidą ir kultūrą, steigėjas neketina didinti finansavimo. Muziejų lankytojų apklausa parodė, kad noriau lankomi tie muziejai, kurie suteikia ir papildomos informacijos, pavyzdžiui, A. Puškino ir Šlapelių. 2017 m. apklausus 514 respondentų apie jų lankymąsi Vilniaus mieste esančiuose muziejuose gauti rezultatai parodė, kad Vilniaus savivaldybės muziejai nėra gausiai lankomi: B. Grincevičiūtės memorialinį butą-muziejų aplankė 5 % apklaustųjų, V. Krėvės-Mickevičiaus memorialinį butą-muziejų – 11 %, Venclovų namą-muziejų – 13 %, V. Mykoliaičio-Putino memorialinį butą-muziejų – 13 %, Šlapelių namą-muziejų – 22 %, A. Puškino literatūrinį muziejų – 35 %.

Galimybės. Siekiant efektyvinti muziejų integravimą į Vilniaus miesto kultūrinį gyvenimą, didinti lankomumą ir prieinamumą platesnėms lankytojų grupėms,

reikėtų papildyti ir praplėsti muziejų naratyvą ir ekspozicinę-renginių veiklą Vilniaus miesto istorijos dalimi. Visi muziejai puikiai atspindi miesto architektūrinę raidą, gyvenimo būdo ypatumus, kasdienę buitį, skirtingų laikotarpių būsto dekoravimo ir įrengimo tradicijas. Šie aspektai, kaip rodo pastarųjų metų tyrimai, skatina miestiečių ir ypač miesto svečių, nesuinteresuotų vietinės ar nacionalinės svarbos rašytojų istorijomis, smalsumą. Pavyzdžiui, rašytojų Antano ir Tomo Venclovų ar dainininkės Beatričės Grincevičiūtės memorialiniai butai-muziejai yra ir unikalūs sovietinės okupacijos laikotarpio inteligentų buities paminklas – nors ši tema menkai eksploatuojama, užsienio turistui ji gali būti nepalyginti įdomesnė nei menininko kūryba. Integruojant memorialinius muziejus į Vilniaus būstų ekspozicijos ar panašų tinklą, būtų galima praplėsti veiklą ir tapti ryškesne Vilniaus miesto muziejų dalimi apjungiant pasaulio miestuose populiarią istorinio namo-muziejaus ir memorialinio muziejaus koncepciją. Tokiu atveju daugiau dėmesio reikėtų skirti autentiškų būsto detalių išsaugojimui, o ne moderninimui. Memorialinis biografinis pasakojimas galėtų būti efektyviai papildytas miesto istorijos ir architektūros pasakojimu. Pavyzdžiui, A. Puškino muziejuje veikia atskira programa apie XIX a. dvarų gyvenimą, kuri tarp lankytojų ne mažiau populiari už pasakojimą apie Puškino vilnietišką diskursą. Taigi, galimas kokybinis papildymas – Vilniaus miesto muziejaus filialai, atspindintys vilniečių ir žymių kultūros asmenų gyvenimo būdą nuo XIX a. vidurio iki XX a. II pusės, ne tik memorialinis muziejus, bet ir miestiečių gyvenimo būdo muziejus.

Rekomendacijos siekiant Vilniaus savivaldybės muziejus integruoti į Vilniaus miesto muziejaus tinklą:

- muziejų turinį „įkontekstinti“ į Vilniaus miesto ir bendrą kultūros istoriją per asmenybių tarptautinius ryšius ir reikšmę ne tik Lietuvos kultūrai;
- sukurti patrauklias edukacines programas, skirtas ne tik kūrėjų biografijai ir kūrybai, bet ir Vilniaus miesto architektūrai, miestiečių buičiai, gyvenimo būdui pristatyti;
- išplėsti tikslines grupes, neapsiribojant vien moksleiviais, bet pritraukiant ir suaugusius vilniečius bei miesto svečius vystant platesnio pobūdžio kultūros ir architektūros istorijos pasakojimus;
- restauruoti ar atkurti būstų autentiškas detales;
- aktyviai bendradarbiauti su mokslo ir tyrimų institucijomis rengiant laikinas ekspozicijas ir edukacines programas ir tokioms programoms pritraukti daugiau projektinių ir rėmėjų lėšų;
- sutvarkyti muziejų infrastruktūrą.

EKSPERTŲ NUOMONĖS

Rengiant studiją atlikti interviu apie Vilniaus miesto muziejaus-tyrimų centro steigimo galimybes su srities profesionalais ir ekspertais: Lietuvos istorijos instituto vyr. mokslo darbuotoju, naujos Vilniaus miesto istorijos knygos rengėjų grupės vadovu **dr. Gintautu Sliesoriūnu**, Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto docente, muziejininkystės teorijos ir istorijos specialiste **dr. Rūta Šermukšnyte**, Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto dekanu **prof. dr. Rimvydu Petrausku**, Lietuvos kultūros tyrimų instituto mokslinė bendradarbe **dr. Skaidra Trilupaityte**, Vilniaus dailės akademijos Paminklotvarkos katedros vedėja **dr. Dalia Klajumiene**, Lietuvos nacionalinio muziejaus direktorės pavaduotoju **dr. Žygitu Bučiu**, Lietuvos nacionalinio muziejaus Vilniaus tyrimų grupės vadove **dr. Rūta Vitkauskiene**, Lietuvos dailės muziejaus direktoriumi **Romualdu Budriu**, Prezidento kanceliarijos Švietimo, mokslo ir kultūros grupės vadove, Prezidentės vyriausiąja patarėja **Rūta Kačkute**, LR Seimo Gegužės 3-iosios grupė, Lenkų diskusijų klubo atstovais **Mariusz'u Antonovicz'iumi**, **Alina Obolewicz** ir **Grzegorz'u Miloszewicz'iumi**, Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Istorijos teorijos ir kultūros istorijos katedros asistentu **dr. Bernardu Gailiumi**, Berlyno miesto muziejaus Dokumentacijos skyriaus vedėju **Sebastian'u Ruff'u**, Varšuvos miesto muziejaus direktorės pavaduotoju **Jaroslav'u Trybus'u**.

Pirmąją galimybių studijos redakciją 2018 m. sausio mėnesį ekspertavo **dr. Rūta Šermukšnytė**, **dr. Skaidra Trilupaitytė** ir Vilniaus dailės akademijos dėstytojas **dr. Tomas Grunskis**. Savo nuomonę apie pirmąją galimybių studijos redakciją išsakė kiti ekspertai. Toliau apibendrinamos jų išsakytos mintys.

Vilniaus miesto muziejaus poreikis. Idėją steigti Vilniaus miesto muziejų palaikė visi kalbinti ekspertai: *Seniai laikas muziejams pradėti dirbti šiuolaikiškai, lanksčiai ir orientuoti į visuomenę, ją įtraukiant į veiklas* (Kačkutė); *Būtinai reikia ir gėda, kad iki šiol nėra* (Lenkų diskusijų klubo nariai); *Vilnius akivaizdžiai vertas muziejaus* (Petrauskas); *VU Istorijos fakultetas Vilniaus muziejų traktuotų ne kaip konkurentą, o kaip partnerį* (Petrauskas); *Temų ir darbo yra be galo daug* (Vitkauskienė); *Vilniečiai labai mažai žino apie miesto istoriją – neįtikėtina mažai* (Petrauskas); *Užduotis – papasakoti tą labai sudėtingą istoriją. Ir nepamiršti jokių tautų ir jų įnašo į Vilniaus istoriją. Šiuo muziejumi reikėtų parodyti, kad Vilnius yra atviras ir kad jis nebijo parodyti savo įvairialypiškumo ir gerbia kitus* (Lenkų diskusijų klubo nariai); *Na, taip, reikia, tik klausimas kokio. Bet kokio turbūt nereikia?* (Šermukšnytė).

80

Daugelis sieja poreikį steigti miesto muziejų su miesto jubiliejumi 2023 m.: *Artėja miesto 700 metų jubiliejus ir ta proga galėtų gimti miesto muziejus* (Budrys).

Muziejaus vizija. Ekspertai išsakė nuomones, kuriose vyravo dviejų tipų muziejaus vizija – tradicinė ir alternatyvi. Tradicinis požiūris: *Muziejus turėtų būti reprezentacinė, ambicinga, stambi institucija, gal net ne savivaldybės, o valstybės lygmens. Muziejus kaip valstybės pareiškimas. Muziejus turėtų atskleisti iki šiol nežinomus miesto istorijos etapus, t. y. atitolti nuo nacionalinio pasakojimo ir užpildyti spragas, kurios plyti tarp paskutiniojo LDK padalijimo ir Jono Basanavičiaus* (LR Seimo Gegužės 3-iosios grupė); *Pirmiausiai reikia koncepcijos, o koncepciją galima sukurti, kai turi patalpas* (Budrys). Alternatyvus požiūris: *Muziejus tikrai galėtų rasti etapus – pradėti nuo biuro ir laikinų parodų įvairiose vietose. Vėliau, jei gerai klojasi, jis galėtų išaugti iki pastovios ekspozicijos* (Trilupaitytė); *Nenorėjome [Valstybės pažinimo centru] muziejaus pavadinimo, nes muziejus neretai asocijuojasi su sąstingiu* (Kačkutė).

Muziejaus kolekcijos ir fondai. Tradicinis požiūris: *Vilniaus muziejuje reikėtų derinti originalus ir simuliacijas* (Petrauskas); *Muziejus be kolekcijos ir be pastato nelabai galėtų vadintis muziejumi. Pagrindinis klausimas – nuo ko atsispirti?* (Vitkauskienė); *Manau, kad idealiuoju atveju, Vilniaus miesto muziejus turėtų būti sukomplektuotas iš kitų muziejų turimų eksponatų ir vėliau jau kaupu toliau* (Klajumiene); *Muziejus privalo turėti stiprų rinkinių užnugarį* (Gailius). Alternatyvus požiūris: *Gali būti muziejus be fondų ir be pastovios ekspozicijos, nes ją simuliuoti nėra prasmės, o melioruoti esamų muziejų ir archyvų kolekcijas nesąmonė* (Bučys); *Juk galima pradėti tuos fondus kaupiti. Kasdienybė, gyvensena, įvairios grupės, antropologija, sakytinė istorija, tas pats sovietmetis. Jeigu tai būtų muziejus, orientuotas į vietos bendruomenę, tai čia jau tu gali rinkti. Sakykime, kaip Gaono muziejus, jis irgi praktiškai „nuo nieko“ pradėjo. Tai dovanojimas, paieškos, taip pat ir miestelių vietos muziejai, jiems ir paskolina laikinoms parodoms, vyksta dokumentacija, panašiai kaip komuziejų principu. Ir po to sugrąžina į gyvenimą. Turėtų tokiais šiuolaikiniais principais būti [kuriamas]* (Šermukšnytė); *Geras pavyzdys yra Valstybės pažinimo centras, kuris artefaktų neturi, bet vien dėl multimedijų pritraukia žmones. Ir dar yra POLIN. Ten irgi artefaktų nėra daug, bet žiūrėti yra ką. Taigi, fondų turėjimas nėra esminis dalykas. Netgi tyrimų centras sutelktų ir surinktų, kas ką tiria, ir galėtų pristatyti, turėtų mokslo, Vilniaus populiarinimo funkciją* (Lenkų diskusijų klubo nariai); *Kolekcijos neturėjimas yra privalumas, o ne trūkumas. Kaip rodo Valstybės pažinimo centro patirtis, kolekcija auga nevaldomu tempu* (Kačkutė).

Lietuvos nacionalinio muziejaus ir Lietuvos dailės muziejaus kalbinti atstovai patikino, kad sutiktų skolinti eksponatus laikinoms parodoms. Ekspertai įspėjo, kad būtina iš anksto numatyti, kaip bus formuojama Muziejaus kolekcija ir griežtai

81

laikytis taisyklių (Trilupaitytė, Trybus). Kauno miesto muziejaus atstovai pabrėžė, kad miesto muziejai privalo „registruoti“ ne tik miesto praeitį, bet ir dabartį (Gabrieliūs Sužiedėlis, Justina Juodišiūtė).

Ekspozicijų pobūdis. Kalbinti ekspertai pasisakė už pastovios miesto istorijos ekspozicijos sukūrimą. Ji įdomi turistams; nuo archeologijos iki dvidešimt pirmojo amžiaus; chronologine tvarka, tradicinė: *Reikėtų palaipsniui kurti pagrindinę ekspoziciją, net jeigu ji pradžioje nebus gausi* (Petrauskas); *Svarbu yra turėti greitai apžvelgiamą miesto istorijos ekspoziciją* (Kačkutė); *Nuolatinės [ekspozicijos reikėtų], ypač moksleiviams. Visų pirma iš Vilniaus mokyklų ir aplinkinių miestų* (Lenkų diskusijų klubo nariai); *Pastovi erdvė padeda išlaikyti dėmesį ir pritraukti žiūrovą, įvairias amžiaus grupes, pomėgių grupes* (Klajumienė); *Muziejus turėtų surišti ilgamečius skirtingų įstaigų siekius kurti Vilniaus miesto muziejų* (Gailius). Taip pat ekspertai palaikė laikinų teminių parodų kūrimą. Jos įdomios Vilniaus ir Lietuvos gyventojams; būtina muziejaus veiklos dalis: *Teminės parodos apie miestą dabar labai įdomios vidurinei klasei, kuri gausiai lankosi ekskursijose, tad auditorijos netrūktų* (Trilupaitytė); *Laikinosios parodos papildytų pasakojimą apie miesto istoriją* (Petrauskas).

Ekspozicijų turinys. Ekspertai pabrėžė būtinybę kalbėti apie miestą šiuolaikine perspektyva, nesikartoti: *Ekspozicijose reikia kalbėti apie tai, kaip miestas atrodo dabar ir kodėl, o ne kaip jis atrodė kadaise* (Trybus); *Muziejus turėtų būti kuriamas kaip tapatybių refleksijos ir tapatybių formavimo vieta, sociali edukacinė-komunikacinė erdvė, kaip „multikultūrq“ skleidžiantis darinys. Svarbu apsibrėžti muziejaus vertybes, kalbėjimo būdą, kuris neturėtų visiškai priklausyti nuo klausytojo ir visais atvejais vadovautis kritinės atrankos principu* (Grunskis); *Pasižiūrėti kaip Vilnius yra reprezentuojamas dabar veikiančių muziejų ekspozicijose ir nesikartoti* (Šermukšnytė).

Auditorija. Būsimą Vilniaus miesto muziejaus auditoriją ekspertai numatė ir tarptautinę, užsienio turistų, ir vietinę, išskiriant vilniečius: *Miesto muziejus turi reprezentuoti miestą svečiams* (Budrys); *Pagrindinė auditorija turėtų būti Lietuvos visuomenė, ne turistai. Taip, ne Vilniaus istorijos, tos didžiosios, o vilniečių muziejus* (Kačkutė); *Aš manau, kad muziejaus reikia ir saviems žmonėms, Lietuvos piliečiams, ir užsieniečiams, kurie atvyksta studijuoti, dirbti arba tiesiog turistauti. Atvyksta ir klausia, kur galime pažinti jūsų istoriją? Šiuo metu galima tik paskaityti arba gidą pasamdyti, bet nėra kur nuvesti. To reikia ir kad žmonės jautresni būtų paveldui ir paveldosaugai, ir pilietinės visuomenės formavimuisi. Kad žmonės būtų aktyvesni ir tiesiog komfortabiliau jaustųsi savo mieste, žinotų, kas yra, kodėl yra* (Lenkų diskusijų klubo nariai).

Veiklos. Ekspertai pabrėžė edukaciją ir tyrimus telkiančios institucijos svarbą kaip esmines muziejaus veiklas. Edukacija – svarbiausia veikla; tyrimų centras – pageidautina veikla: *Tyrimai apskritai neatsiejama muziejaus dalis. Kaupimas, tyrimas ir tada jau eksponavimas. Nors kartais gali būti pirma paroda, kuri tampa impulsu. Reikia tik nenukrypti į akademinis tyrimus ir neužsisiklęsti* (Šermukšnytė); *Tokia koncepcija man yra pati patraukliausia, kai [muziejus] yra ne tik kaupimo vieta, bet ir tyrimų sklaidos centras, tada įsižiebia gyvybė ir diskusijos netgi ekspozicijos formavimo metu* (Klajumienė); *Jei muziejaus darbuotojai atliktų ir tyrėjų funkciją, tai tikrai būtų gerai. Nėra Vilniaus miesto istorijai skirto žurnalo, tad galima pagalvoti ir apie tokį* (Petrauskas); *Aš manau, kad labiausiai tai turėtų būti tyrimus telkiančia vieta. Yra VU, VDU ir kiti istorikai, kurie jau tą daro* (Lenkų diskusijų klubo nariai); *Man [tyrimų centras] labiausiai patiktų, tai priklausau nuo etatų ir pajėgumo. Bet pageidautina. Tiek, kiek Lietuvos muziejai pajėgia. O Lietuvos muziejai pajėgia organizuoti konferencijas, leisti konferencijų medžiagą, taip pat parodų katalogus, pasitelkdami dar ir kitus autorius. Kadangi naujas muziejus, tai jeigu rengtų konferencijas ir medžiagą leistų – tai jau būtų telkimas* (Sliesoriūnas); *Tyrimų centras būtinas* (Grunskis).

Pastatas. Ekspertai diskutavo apie Vilniaus rotušės, kito istorinio pastato arba naujo pastato statybą Vilniaus muziejaus poreikiams: *Reikia pastato, kuris būtų pats savaime įdomus. Gražus pavyzdys yra Bažnytinio paveldo muziejus Šv. Mykolo bažnyčioje, kur tinka turinys ir pastatas* (Vitkauskienė); *Vieta svarbiausia. Naujame pastate Vilniaus istorijos neparodysi. Rotušėje prasideda miesto istorija, jos patalpos miesto muziejui labiausiai tinka* (Budrys); *Rotušė. Istoriniam muziejui norėtųsi istorinės erdvės* (Petrauskas); *Rotušėj. Nes nori į Rotušę užteiti, o neturi ten ką veikti* (Sliesoriūnas); *Žinant, kad Rotušė dabar tikrai nefunkcionuoja kaip Rotušė, mano nuomone, [tai] yra labai neįdomus pastatas ir taip, kaip jis naudojamas dabar, man jis neatspindi rotušės, tai galėtų būti vienas iš variantų. Bet jeigu mes galvojame ir apie šiuolaikinę Vilniaus istoriją, tai turėtų būti statomas kažkoks naujas pastatas* (Klajumienė); *[Rotušė] logiškas variantas, tačiau nežinia, ar tinkamas muziejiniams poreikiams* (Gailius); *Vizičių vienuolynas?* (Vitkauskienė); *Sapiegų rūmai?* (Kačkutė); *Jeigu būtų rastas koks istorinis pastatas su savo istorija, tai taip pat būtų papildomai įdomu* (Lenkų diskusijų klubo nariai).

Steigėjai. Visoms galimoms nelaimėms už akių neužbėgsi, nuo politikų vis tiek busi daugiau ar mažiau priklausomas. Gal nereikėtų dėl to labai jaudintis, ypač jei darysite laikinas parodas, nes jos sunkiau pasiduoda politinėms manipuliacijoms (Trilupaitytė); *Galbūt prasmingiau būtų ieškoti rimtų ilgalaikių partnerių, o ne steigėjų* (Grunskis); *Savivaldybė turėtų būti vienintelis steigėjas, taip užtikrinant pastovų finansavimą* (Audronis Imbrasas).

Laikas. Muziejui gimti reikia 6–9 metų (Budrys); 5 metų prireiks bazės sukūrimui. Tik tuomet, jeigu dar bus finansavimas ir jėgų, bus galima pradėti dirbti (Vitkauskienė); Prasminga būtų surengti vieną sėkmingą parodą jau ateinančiais metais. Artėjant 700 metų jubiliejui, ilgai nelaukiant galima įsteigti miesto muziejų „kaip idėją“. Meras galėtų būti muziejaus steigėju ar globėju, tokiu būdu užtikrinant projekto tęstinumą valdžioms keičiantis (Trilupaitytė).

EKSPERTŲ ĮVARDYTI PAVOJAI

Ribotas projektinis finansavimas. Jeigu steigsite muziejų, negalėsite kreiptis į Mokslo tarybą dėl tyrimų finansavimo, nes muziejai nėra mokslo įstaigos (Vitkauskienė); Jei veiklą finansuosite iš projektų ir teiksite paraišką Kultūros tarybai, finansavimo nuolat trūks, nes Kultūros tarybos lėšos nuolat menksta (Trilupaitytė).

Menkas matomumas. Be pastovios ekspozicijos ir patalpų miesto muziejus rizikuoja būti nematomas. Kitų institucijų patalpose rengiamos parodos rizikuoja tapti tų institucijų veiklos rezultatu visuomenės akyse (Bučys); Be vietos Muziejus neturės tapatybės (Grunskis).

Kitų muziejų nebendradarbiavimas. Įdomiausias rinkinys Vilniaus tema turinčių muziejų neprisidėjimas prie bendro tikslo (Gailius).

GYVENTOJŲ APKLAUSOS REZULTATAI

Rengiant galimybių studiją, 2017 m. balandžio 3 d.–gegužės 9 d. buvo atliktas kiekybinis Vilniaus gyventojų tyrimas (anoniminė apklausa, naudojant internetinę www.apklausa.lt platformą). Tyrimui atlikti buvo parengtas klausimynas iš 53 pirminių teiginių bei 4 sociodemografinių klausimų. Rezultatų analizėje buvo naudoti 514 respondentų atsakymai.

Tyrimo dalyvavo 59 proc. moterų ir 41 proc. vyrų. Pasiskirstymas pagal amžių: 50 proc. 31–50 metų, 39 proc. 30 metų ir jaunesni, 11 proc. 51 metų ir vyresni. Didžioji dalis (87 proc.) respondentų yra įgiję aukštąjį, likusieji – žemesnį išsimokslinimą.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti Vilniaus gyventojų lūkesčius, miesto muziejaus poreikį ir su tokia institucija siejamas asociacijas.

Tyrimo rezultatai:

- 84 proc. respondentų palaiko miesto muziejaus idėją ir pritaria, jog toks muziejus prisidėtų prie Vilniaus istorijos išsaugojimo ir puoselėjimo.
- Manoma, kad muziejus pirmiausiai turėtų užsiimti edukacine veikla (94 proc.) bei rengti laikinas parodas apie įvairius miesto gyvenimo aspektus (93 proc.).
- Respondentų nuomone, miesto muziejus pirmiausiai turėtų būti skirtas moksleiviams ir šeimoms su vaikais (43 proc.).
- Respondentų nuomone, tinkamiausia vieta miesto muziejaus įkūrimui būtų šiuo metu apleistas istorinis pastatas (47 proc.). 15 proc. miesto muziejų matytų Vilniaus rotušėje, 14 proc. miesto muziejaus vieta nėra svarbu.
- Labiausiai respondentų lankomas Vilniaus muziejus yra Gedimino pilies bokštas (lankėsi 95 proc. apklaustųjų). Toliau pagal populiarumą – Lietuvos nacionalinis muziejus (79 proc.), Valdovų rūmai (78 proc.), Lietuvos dailės muziejaus Vilniaus paveikslų galerija (69 proc.), Nacionalinė dailės galerija (62 proc.). Mažiausiai lankomi yra Vilniaus savivaldybei pavaldūs memorialiniai muziejai (iki 13 proc.) ir Muitinės muziejus (7 proc.).

RESPONDENTŲ ATSAKYMAI Į KONKREČIUS KLAUSIMUS

Kaip dažnai lankotės muziejuose (nesvarbu, Lietuvoje ar užsienyje)?

Pusė respondentų muziejuose lankosi kartą ar kelis kartus per metus. 40 proc. lankosi kartą per kelis mėnesius ar dažniau. 10 proc. yra reti lankytojai – lankosi kartą per 5 metus ar rečiau.

Nurodykite, kuriuose iš išvardytų Vilniaus muziejų esate buvę.

Daugiausiai respondentų yra buvę Gedimino pilies bokšte (95 proc.). Toliau pagal populiarumą – Lietuvos nacionalinis muziejus (79 proc.), Valdovų rūmai (78 proc.), Lietuvos dailės muziejaus Vilniaus paveikslų galerija (69 proc.), Nacionalinė dailės galerija (62 proc.), Taikomosios dailės ir dizaino muziejus (62 proc.).

Mažiausiai respondentų lankėsi Vinco Mykoliaičio-Putino memorialiniame bute-muziejuje (13 proc.), Venclovų name-muziejuje (13 proc.), Vinco Krėvės-Mickevičiaus memorialiniame bute-muziejuje (11 proc.), Muitinės muziejuje (7 proc.), Beatričės Grincevičiūtės memorialiniame bute-muziejuje (5 proc.), Stasio Vainiūno name-muziejuje (2 proc.), kompozitoriaus Antano Budriūno kambaryje (2 respondentai).

Jeigu Vilniuje būtų kuriamas miesto muziejus, pritariate ar nepritariate tokiems teiginiams apie muziejaus darbą: 1) Muziejus turi turėti pastovią miesto istorijos ekspoziciją; 2) Muziejus turi rengti laikinas parodas apie įvairius miesto gyvenimo aspektus (pvz., apie Vilniaus miesto vandentiekio istoriją, atskirų miesto rajonų atsiradimą bei plėtrą); 3) Muziejus turi vykdyti mokslinius tyrimus (publikuoti straipsnius, rengti knygas, organizuoti konferencijas); 4) Muziejus turi užsiimti edukacine veikla (rengti ekskursijas, kūrybines dirbtuves, publikuoti pažintinius leidinius).

Pritariama („tikrai taip“ ir „lyg ir taip“), kad muziejus turėtų užsiimti edukacine veikla (94 proc.), rengti laikinas parodas apie įvairius miesto gyvenimo aspektus (93 proc.) ir turėti pastovią miesto istorijos ekspoziciją (88 proc.). 70 proc. pritaria, kad muziejus taip pat turėtų vykdyti ir mokslinius tyrimus.

Ar jūs asmeniškai palaikote Vilniaus miesto muziejaus kūrimo idėją?

Daugiau nei keturi penktadaliai respondentų pritaria Vilniaus miesto muziejaus kūrimui (62 proc. – „tikrai palaikau“ ir 22 proc. – „lyg ir palaikau“). Nepitaria – mažiau nei 10 proc.

Jauno amžiaus (30 metų ir mažiau) moterys bei vyresnio amžiaus (51 metai ir daugiau) vyrai santykinai labiau linkę palaikyti miesto muziejaus kūrimo idėją. Vidutinio amžiaus (31–50 metų) respondentai santykinai mažiau linkę pritari miesto muziejaus kūrimui.

Asmenys, įgiję žemesnį išsimokslinimą, santykinai mažiau linkę pritari miesto muziejaus kūrimui.

Nėra statistiškai reikšmingo skirtumo, ar Vilnius yra respondentui gimtasis miestas ar ne.

Kurioms gyventojų grupėms (pagal amžių) Vilniaus miesto muziejus labiausiai įdomus?

Respondentų nuomone, miesto muziejus turėtų būti patraukliausias moksliviams ir šeimoms su vaikais (43 proc.). 23–24 proc. respondentų mano, kad muziejus įdomiausias studentams, jaunimui iki 30 metų ir vidutinio amžiaus gyventojams. Mažiausiai įdomus muziejus, respondentų nuomone, yra vyresnio amžiaus laikytojams, senjorams (10 proc.).

Kiek Vilniaus muziejus būtų įdomus Lietuvos gyventojams, kiek užsieniečiams?

Maždaug 88 proc. respondentų mano, kad miesto muziejus būtų vienodai įdomus tiek Vilniaus (ir Lietuvos) gyventojams, tiek užsienio svečiams.

Ar pritariate tokiems teiginiams: 1) Leisti laiką muziejuose yra smagu ir įdomu; 2) Man patinka lankytis muziejuose; 3) Muziejai yra įdomūs tik tiems, kurie domisi istorija; 4) Muziejų Vilniuje yra per daug; 5) Vilniaus muziejaus įkūrimas reikšmingai prisidėtų prie Vilniaus istorijos išsaugojimo ir puoselėjimo; 6) Turiu įdomios medžiagos, eksponatų, kuriais galėčiau pasidalyti su Vilniaus muziejumi.

Daugumai respondentų patinka lankytis muziejuose (87 proc.) ir laikas leidžiamas muziejuose jiems yra įdomus (86 proc.), taip pat didžioji dalis respondentų pritaria, jog Vilniaus muziejaus įkūrimas prisidėtų prie Vilniaus istorijos išsaugojimo ir puoselėjimo (84 proc.). 15 proc. respondentų mano, jog muziejų Vilniuje yra per daug, o 32 proc. – kad jie įdomūs tik besidomintiems istorija.

Skeptiškiau muziejų atžvilgiu nusiteikę jauno (30 metų ir mažiau) bei vidutinio (31–50 metų) amžiaus vyrai. Jauno amžiaus moterys mažiau linkusios pritari teiginiams, kad muziejų yra per daug ir kad jie įdomūs tik istorija besidomintiems asmenims.

Asmenys, įgiję žemesnį išsimokslinimą, skeptiškesni muziejų atžvilgiu nei asmenys su aukštuoju išsilavinimu.

Moterys labiau nei vyrai linkusios nurodyti, kad muziejuose leidžiamas laikas yra įdomus ir joms patinka lankytis muziejuose. Kuo vyrų amžius didesnis, tuo jie labiau linkę nurodyti, kad lankytis muziejuose yra įdomu.

9 proc. respondentų nurodė, kad turi įdomios medžiagos, kuria galėtų pasidalyti su miesto muziejumi.

Jei Vilniaus miesto muziejus būtų kuriamas, kur jam būtų tinkamiausia vieta?

Respondentų nuomone, tinkamiausia vieta miesto muziejaus įkūrimui būtų „šiuo metu apleistas istorinis pastatas“ (47 proc.), 15 proc. miesto muziejų matytų Vilniaus rotušėje, 14 proc. miesto muziejaus vieta nėra svarbi.

VILNIAUS MIESTO MUZIEJAUS- TYRIMŲ CENTRO KONCEPCIJA

TIKSLAS, MISIJA, UŽDAVINIAI

Vilniaus miesto muziejaus-tyrimų centro (toliau – Muziejaus) tikslas yra skatinti susidomėjimą Vilniaus praeitimi, dabartimi ir ateitimi ir puoselėti aktyvų pilietiškumą.

Muziejaus misija yra mokslškai tyrinėti ir pristatyti vilniečiams ir miesto svečiams Vilniaus – unikalaus Europos paribio miesto – kultūrą, kuri apima praeitį, dabartį ir ateitį, urbanistiką ir architektūrą, socialinius ir demografinius pokyčius, konfesines ir etnines bendruomenes ir daugelį kitų miesto gyvenimo sudedamųjų dalių.

Muziejus yra šiuolaikiškas, daugiafunkcis, visuomenei skirtas mokslo, kultūros ir edukacijos centras. Keliama muziejaus **uždaviniai**:

- skatinti ir pristatyti naujas Vilniaus istorijos ir kultūros interpretacijas;
- aktualinti pamirštus ir „nepatogius“ miesto istorijos ir kultūros tarpnius, kurti erdvę kultūrų dialogui;
- siekti dialogo su visuomene ir reaguoti į nūdienos aktualijas;
- taikyti tarpdalykines tyrimų prieigas ir vienyti urbanistikos, architektūros, sociologijos, antropologijos, istorijos, paveldosaugos, vizualiojo meno, literatūros, muzikos, mokslo bei technikos istorijos ir kitų sričių specialistus, besidominčius Vilniaus praeitimi ir aktualijomis.

Muziejaus vykdomos veiklos:

- laikinų parodų, skirtų įvairiems miesto gyvenimo aspektams, rengimas;
- nuolatinės miesto pažinimo ekspozicijos kūrimas ir priežiūra;
- sujungimo atveju nuolatinės Vilniaus būstų (dab. memorialinių muziejų) ekspozicijos kūrimas ir priežiūra;
- mokslinių tyrimų vykdymas ir skatinimas, jų viešinimas organizuojant konferencijas, paskaitas, publikuojant akademinis tekstus, taip pat informacijos apie kitose atminties institucijose esančią Vilniaus miesto istorijos tyrimams aktualią medžiagą rinkimas;
- patrauklus vykdomos veiklos pristatymas visuomenei, įsitraukimo į Vilniaus pažinimą, dalijimosi šeimos archyvais, prisiminimais ir idėjomis Vilniui nuotoliniu būdu skatinimas ir palaikymas;
- su Vilniaus istorija ir dabartimi susijusių objektų kaupimas, Vilniaus miesto muziejaus kolekcijos (fondų) formavimas;
- teminių leidinių kolekcijos (bibliotekos) rinkimas ir informacijos apie miestą teikimas, visuomenei atviro Vilniaus pažinimo centro įkūrimas ir palaikymas;
- edukacinės programos vykdymas, t. y. ekskursijų, pristatymų, diskusijų, kūrybinių dirbtuvių rengimas, pažintinių leidinių publikavimas.

Kaip liudija šią studiją rengiant kalbinti įvairių profesijų pašnekovai, daugelis tradicinių miesto muziejų yra vertinami kaip nuobodūs, juose dažniausiai lankosi mokinių ekskursijos ir daugiau laiko turintys turistai. Vietiniai miestelėnai tokiam muziejuje yra buvę vieną kartą vaikystėje arba išvis nežino, kur toks muziejus yra, bet įsivaizduoja, kad jame chronologine tvarka rodomi miesto planai, interjerai ir namų apyvokos reikmenys, geriausiu atveju – maketai.

Vilniaus miesto muziejus-tyrimų centras turi būti kitoks. Jis turi patraukliai, įvairiais, neįprastais pjūviais pristatyti Vilnių vilniečiams, Lietuvos ir užsienio lankytojams, vietos lankytoją skatinti permąstyti pažįstamą miestą, užsieniečiui tapti pradžia sostinei pažinti, ryšiui užmegzti, virsti miesto atspindžiu. Muziejus turi būti dinamiškas ir atviras, kelti klausimus ir reaguoti į nūdienos aktualijas, komentuoti ir projektuoti miesto ateitį. Be mokslinių tyrimų tokia muziejaus veikla neįmanoma. Tik moksliniais tyrimais paremtos parodos geba kompetentingai ir įtikinamai pasakoti apie nepažintus, pamirštus ar „nepatogius“ miesto istorijos etapus. Tik tyrimus vykdančias muziejus gali pretenduoti į visavertės ir šiuolaikiškos atminties institucijos statusą. Aukšta turinio kokybė užtikrina užsienio turistų, aktualūs tyrimai – vietos bendruomenės dėmesį. Kaip rodo Vakarų Europos patirtis, muziejus turi kryptingai siekti bendruomenės dėmesio ir aktyvumo.

Be to, kad muziejai yra institucijos, tyrinėjančios, populiarinančios ir ekspozuojančios materialųjį ir nematerialųjį paveldą, jie paprastai taip pat saugo meninę, kultūrinę, istorinę bei mokslinę vertę turinčią kolekciją, sudarančią kitų muziejaus veiklų pagrindą. Vilniaus miesto muziejaus atvejis yra unikalus tuo, kad kuriama institucija kolekcijos neturi. Muziejus, nesusietas su kolekcija, gali laisvai rinktis tyrimo kryptis ir nėra įpareigotas permąstyti ir aktualinti senųjų rinkinių. Vilniaus miesto muziejaus kolekciją galintys sudaryti objektai saugomi įvairiuose Lietuvos ir užsienio muziejuose, archyvuose ir bibliotekose, ir yra šių institucijų kolekcijų dalis. Nesiekama revizuoti ir ardyti šių kolekcijų. Siūloma pradėti rinkti su Vilniaus istorija ir kultūra susijusius objektus bei formuoti Vilniaus miesto muziejaus kolekciją nuo jo įkūrimo. Parodas planuojama rengti skolinantis (deponuojant) reikalingus objektus iš jų saugotojų, ketinama kaupti įvairiose Lietuvos ir pasaulio institucijose saugomų su Vilniumi susijusių eksponatų duomenų bazę. Tokiu būdu būtų skatinamas tarpinstitucinis bendradarbiavimas, suteikiama pagalba Vilniaus tyrinėtojams, o skirtingose institucijose saugomi objektai taptų potencialia Vilniaus muziejaus kolekcija, gerokai išplečiančia Muziejaus galimybes. Tyrimų centras yra labai svarbus tiek atsirenkant objektus ekspozicijoms, tiek formuojant Vilniaus muzealijų duomenų bazę, tiek formuojant naują Muziejaus kolekciją.

Tikslinę Muziejaus auditoriją sudaro dvi pagrindinės įvairaus amžiaus grupės: Vilniaus gyventojai ir turistai iš kitų Lietuvos vietovių ir užsienio.

Nuolatinė miesto pažinimo ekspozicija skirta turistams ir mokiniams. Tikėtina, kad jei ekspozicija nebus radikalčiai keičiama, ji bus apžiūrima vieną kartą (lankytojai į ją nebesugrįš).

Laikinosios parodos ir kitos Muziejaus veiklos skirtos vietiniams, ypač Vilniaus gyventojams. Tikėtina, kad dalis jų taps nuolatiniais Muziejaus lankytojais – sugrįš kaskart atidarius naują parodą. Tikimasi, kad parodose analizuojant aktualius miesto klausimus, pasitelkus praeities tyrimus aiškinant šiandieną, projektuojant miesto ateitį bei telkiant bendruomenę, nuolatinių muziejaus lankytojų skaičius augs.

Gyventojų apklausos duomenimis, miesto muziejus turėtų būti skirtas mokslieviams ir šeimoms su vaikais (43 proc. respondentų), taip pat studentams ir jauniui iki 30 metų (24 proc.), vidutinio amžiaus gyventojams (23 proc.) ir senjorams (10 proc.). Respondentai mano, kad Muziejus yra vienodai įdomus tiek Vilniaus ir Lietuvos gyventojams, tiek užsienio turistams (abi pozicijas palaikė beveik 90 proc.).

Muziejaus veiklos pagal paskirtį auditorijoms

Užsienio ir Lietuvos turistai	Vilniaus gyventojai
Laikinosios parodos	
Nuolatinė miesto pažinimo ekspozicija	
Nuolatinė Vilniaus būstų ekspozicija	
	Moksliniai tyrimai
	Kolekcija (fondai)
	Informacijos ir edukacijos centras

Valstybinio turizmo departamento duomenimis, 2016 m. Lietuvoje keliavo 1,49 mln. turistų iš užsienio ir 1,26 mln. turistų iš Lietuvos (iš viso 2,75 mln.). Tikimasi, kad nuolatinę Muziejaus ekspoziciją kasmet aplankys 3 proc. visų turistų, t. y. 82 tūkst. žmonių, o laikinąsias parodas trečiaisiais ir vėlesniais veiklos metais, t. y. Muziejui įsitvirtinus, apžiūrės ir kitose Muziejaus programose dalyvaus ne mažiau kaip 40 tūkst. žmonių⁷⁷.

⁷⁷ 2016 m. Valdovų rūmuose lankėsi 200,7 tūkst. žmonių, LDM Nacionalinėje dailės galerijoje – 84,3 tūkst. žmonių; Energetikos ir technikos muziejuje – 40 tūkst. žmonių. Valstybinio turizmo departamento duomenimis, turistų skaičius Lietuvoje kasmet auga apie 5 proc.

Laikinosios teminės parodos supažindina lankytojus su tam tikru miesto gyvenimo aspektu, pvz., Vilniaus plano kaita, Karoliniškių rajono istorija, Vilniaus viešojo maitinimo įstaigų istorija, migracijos į Vilnių ir iš Vilniaus srautais, Vilniaus kalbomis, vieno ar kito pastato istorija ir architektūros raida, Vilniaus subkultūromis ir pan. Rengiant parodą suburiama laikina tikslinė specialistų komanda, kuri atlieka tyrimus, parengia ekspoziciją, parodos tekstinę ir edukacinę informaciją. Pirmaisiais–trečiaisiais veiklos metais numatoma surengti 2–3 temines parodas, vėliau – 4 parodas per metus. Prie laikinų teminių parodų taip pat priskiriamos keliaujančios, kitų institucijų parengtos ir Muziejuje tik pristatomos parodos. Tokioms parodoms reikalingas minimalus Muziejaus personalo laiko ir lėšų indėlis (jos paprastai keliauja su visa instaliavimo įranga). Planuojama priimti bent po vieną tokią parodą per metus.

Nuolatinė miesto pažinimo ekspozicija – per 20–60 min., priklausomai nuo poreikio, supažindina lankytojus su pagrindiniais Vilniaus raidos etapais ir svarbiausiomis miesto išskirtinėmis ypatybėmis. Lankytojui pristatomos bendriausios žinios apie miesto istoriją, dabarties iššūkius ir ateities planus, jo vietą platesniame politiniame, istoriniame ir kultūriniame kontekste. Rengiant nuolatinę ekspoziciją suburiama tikslinė išskirtinės kvalifikacijos ir reputacijos specialistų komanda, kuri atlieka reikalingus tyrimus, sukuria ekspozicijos naratyvą, atrenka eksponatus, parengia parodos tekstinę ir edukacinę informaciją.

Nuolatinė Vilniaus būstų (dab. memorialinių muziejų) ekspozicija – jei Vilniaus muziejus tampa skėtine institucija, apimančia šešis Vilniaus miesto savivaldybei pavaldžius muziejus: Aleksandro Puškino muziejų, Marijos ir Jurgio Šlapelių namą-muziejų, Venclovų namą-muziejų, Vinco Mykolaičio-Putino memorialinį butą-muziejų, Beatričės Grincevičiūtės memorialinį butą-muziejų ir Kazimiero Žoromskio namą-muziejų.

Butai-muziejai iškalbingai pasakoja apie gyvenimo Vilniuje sąlygas ir aplinkbes skirtingais laikotarpiais: Puškinų dvarelis – XIX amžiaus pabaigoje–XX amžiaus pradžioje; Šlapelių, Venclovų ir Putino namai – tarpukariu, Antrojo pasaulinio karo metais ir sovietmečiu; Grincevičiūtės butas – stalininiu laikotarpiu, Žoromskio namas – vėlyvučiu sovietmečiu ir paskutiniu metu XX amžiaus dešimtmečiu. Šių namų ir butų muziejų visuma sudaro patrauklų, išsistatytą šimtmetį apimančią maršrutą, kuris atskleidžia miesto ir atskirų jo gyventojų istorijas, akcentuojant ne asmenybes, o

Vilniaus urbanistinę kasdienybę, t. y. muziejuose pirmiausiai pasakojama architektūros, apgyvendinimo politikos, konkretaus būsto ir kelių jo gyventojų kartu istorija, kurioje tam tikrą vietą užima ir dabartiniai memorialinių butų herojai.

Tyrimų centras yra Muziejaus šerdis, formuojanti muziejaus programą, ekspozicijas ir kolekciją, inicijuojanti ir vykdanči mokslinių tyrimų projektus, rengianti konferencijas, paskaitas ir parodų katalogus, publikuojanti akademinis ir mokslo populiarinimo tekstus. Muziejaus tyrimų centras turi tapti reikšmingu mokslinių tyrimų centru greta tokių institucijų kaip Lietuvos istorijos institutas, Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas, Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas. Numatoma, kad centras vienys Vilniumi besidominčius mokslininkus ir burs juos į laikinus kolektyvus, tiriančius specifinius miesto istorijos ir kultūros reiškinius, kurie vėliau bus pristatomi visuomenei rengiant parodas ir publikacijas. Tyrimų centras taip pat renka informaciją apie kitose Lietuvos ir užsienio atminties institucijose esančią Vilniaus miesto istorijai aktualią medžiagą ir veikia kaip tarpinstitucinė Vilniaus istorijos ir kultūros kolekcijos duomenų bazė bei teikia profesionalaus konsultavimo paslaugas, vykdo užsakomuosius tyrimus, skatina visuomenę dalytis turima istorine medžiaga. Būtų siekiama kolegiško Vilniaus miesto muziejaus įsitraukimo į Vilniaus urbanistinę vystymą konsultuojant jo organizatorius, skatinant vystytojų ir vietos bendruomenių dialogą bei bendrą sutarimą.

Pradedama kaupti **kolekcija** yra ateities miesto muziejaus fondai. Šiuo metu Lietuvoje nėra institucijos, renkančios su Vilniaus dabarties įvykiais susijusius objektus ir dokumentus. Architektų, skulptorių, urbanistų sukurti projektai ar miestelėnų sukaupti daiktai nugula įstaigų archyvuose, namuose ar yra tiesiog išmetami kaip nebereikalingi. Muziejaus kolekcijos sudarytojai seks šiandienos įvykius ir rinks svarbiausius miesto gyvenimą ir kismą atspindinčius artefaktus. Muziejus taip pat priims saugoti perduodamus objektus ir dokumentus iš pavienių asmenų ir institucijų. Kaip liudija visuomenės paklausa, 9 proc. respondentų turi įdomios medžiagos, kuria galėtų pasidalyti su miesto muziejumi. Taip pat žinoma, kad užsienyje gyvenantys senieji vilniečiai ieško institucijų, norinčių priimti jų archyvus.

Informacijos ir edukacijos centras, arba **Vilniaus pažinimo centras**, yra visuomenei atviras žinių apie Vilnių išteklius. **Edukacinė programa** yra horizontali ašis, jungianti visas Muziejaus veiklas. Ekskursijos, žemėlapiai, programėlės išmaniesiems telefonams, kūrybinės dirbtuvės, pristatymai, diskusijos, pažintiniai leidiniai ir kt., susiję tiek su parodomis, tiek su moksliniais tyrimais ir kolekcijos rinkimu. Muziejus yra atviras visuomenei, skirtas įvairių amžiaus

grupių ir poreikių lankytojams, tad edukacinė programa yra suprantama kaip pagrindinė Muziejuje generuojamo ir pristatomo turinio (žinių bei patirčių) mediatorė ir viena svarbiausių Muziejaus tikslo siekimo priemonių. Informacijos centras atlieka kelias funkcijas:

1. renka teminių leidinių kolekciją (Muziejaus biblioteką), prižiūri skaityklą ir aptarnauja Muziejaus lankytojus;
2. veikia kaip neutrali miesto vystytojų ir gyventojų susitikimų erdvė, kurioje vyksta projektų pristatymai ir aptarimai;
3. kuria Muziejaus suvenyrus ir prekiauja jais bei knygomis apie Vilnių;
4. kuruoja „tiesioginio kontakto“ programas, tokias kaip „Klausk muziejaus“ (internetu Muziejaus darbuotojams galima užduoti klausimą apie Vilniaus istoriją ir Muziejų ir gauti atsakymą; tokia programa veikia Helsinkio miesto muziejuje);
5. sudaro palankias sąlygas bendruomenei dalytis savo žiniomis, turima archyvine ar šiandieną fiksuojančia medžiaga internetu (paprasčiausias tokio savanoriško dalijimosi žiniomis ir vertybėmis pavyzdys – „MediaWiki“⁷⁸ pagrindu sukurta ir tvarkoma duomenų bazė);
6. bendradarbiauja su kitomis Vilniaus istorija ir dabartimi besidominčiomis institucijomis, iniciatyvomis ir asmenimis ir kaupia informaciją apie aktualius įvykius;
7. konsultuoja Vilniaus istorija ir praeitimi besidominčias institucijas ir asmenis.

ERDVIŲ POREIKIS

Laikinosiems parodoms reikalingos lengvai transformuojamos ir įvairiems skirtingų parodų poreikiams pritaikomos didelės erdvės. Laikinių parodų ekspozicinėms erdvėms istorinė „patina“ dažnai nebūtina, o kartais ji net trukdo. Instaliuojant parodas naudojamos laikinos pertvaros, eksponatai tvirtinami prie sienų, lubų, grindų, todėl laikinių parodų instaliavimui labiausiai tinka tuščia erdvė (baltas galerinis kubas) arba specifinę parodos temą atitinkančios patalpos (pvz., paroda apie vandentiekį instaliuojama buvusiam vandens rezervuare). Tokių parodų instaliavimas kultūros paveldo objektuose (Rotušėje, Santuokų rūmuose) ar parodoms nepritaikytose erdvėse sukelia papildomų rūpesčių – reikia numatyti daugiau laikinų pertvarų, kabinimo sistemų, labiau patyrusių parodų architektų, laiko ir išlaidų.

Nuolatinė miesto pažinimo ekspozicija, priešingai, praturtėja įrengiant ją su miesto istorija susijusiose, autentiškose patalpose. Dabar lankymui nepritaikyti Rotušės rūsių tiek dėl istorijos, tiek dėl lokacijos mieste, tiek dėl patalpų dydžio, galimybių studijos rengėjų nuomone, atitiktų nuolatinės miesto muziejaus ekspozicijos reikalavimus. Rūsiuose yra autentiškų istorinių elementų (pvz., pirmosios rotušės pamatų likučiai), kuriuos galima įtraukti į ekspozicijos naratyvą. Istorinė aplinka organiškai papildytų ekspoziciją, būtų lengvai pasiekiami tikslinei auditorijai (turistams ir moksleiviams).

Fondams skirtoms saugykloms itin svarbus saugumo, mikroklimato ir kitų vertybių apsaugos savybių užtikrinimas. Jas garantuotų LR kultūros ministro 2005 m. gruodžio 16 d. įsakymo Nr. IV-716 „Dėl Muziejuose esančių rinkinių apsaugos, apskaitos ir saugojimo instrukcijos patvirtinimo“, Lietuvos ir užsienio muziejų vertybių apsaugos praktikos laikymasis.

Informacijos ir edukacijos centras su konferencijų, susitikimų, seminarų, edukacinių-kūrybinių dirbtuvių erdve ir skaitykla sudaro sąlygas Muziejui užsiimti ne tik tyrimų ir parodų rengimu, bet ir veikti kaip Vilniaus pažinimo centru. Galimybė organizuoti ir priimti renginius, skirtus Vilniaus istorijai, nūdienai ir ateičiai, teikti besidomintiems Vilniumi reikalingą informaciją ir erdvę tai informacijai įsisavinti (skaityklą, seminarų, konferencijų, dirbtuvių erdvę), leidžia tikėtis, kad lankytojai Muziejuje užtruks, Muziejus įsilies į Vilniaus kul-

tūrinį gyvenimą, bus gyvas. Be to, papildomos erdvės leidžia papildyti Muziejaus biudžetą lėšomis, gautomis už patalpų nuomą.

Maitinimo įstaiga Muziejui svarbi kaip papildoma traukos ir vizito ilginimo priemonė, ji taip pat suteikia įstaigai gyvybingumo. Kavinė ar valgykla turi būti Muziejaus lankytojams lengvai pasiekiami (įėjimas iš vestibulio), kainos turi būti prieinamos. Numatoma maitinimo įstaigos erdves nuomoti išoriniam operatoriui, tokiu būdu gauti papildomų pajamų Muziejaus veikloms. Vilnietiškas atspalvis maitinimo įstaigos meniu – siekiamybė.

Muziejaus erdvių poreikis

Veiklos	kv. m	Komentarai
Laikinosios parodos	500	Apžiūrima per 60–120 min.
Nuolatinė miesto pažinimo ekspozicija	150	Apžiūrima per 20–60 min.
Administracija ir tyrimų centras	108	18 darbo vietų (6 kv. m vienai darbo vietai)
Informacijos ir edukacijos centras	150	Biblioteka-skaitykla (80 kv. m), kūrybinių dirbtuvių-susitikimų erdvė (50 kv. m)
Vestibulius	100	Drabužinė, liftas, kasa, suvenyrų ir knygų parduotuvė
Kolekcija (fondai)	200	Numatyti galimybę plėstis
Kavinė / maitinimo įstaiga	150	Virtuvė, 50 vietų
Pagalbinės patalpos	100	Patalpos, skirtos sandėliavimui, ūkiui, WC, valytojams, kt.
Iš viso:	1458	
Nuolatinė Vilniaus būstų ekspozicija	1876	Veikia Vilniaus miesto savivaldybei pavaldžių muziejų patalpose
Iš viso:	3334	

Siekiant užtikrinti nuoseklią, profesionalią ir nuo politinių permainų nepriklausančią Muziejaus veiklą, siūloma turėti tris skirtingų tipų Muziejaus steigėjus: Vilniaus miesto savivaldybė, mokslo institucija (aukštoji mokykla / mokslo institutas) ir tarptautinė, nepriklausoma, nevyriausybinė, ne pelno siekianti organizacija, pavyzdžiui, vienas iš Šiaurės šalių fondų.

Svarstomos trys galimos Muziejaus juridinės formos:

1. Muziejus yra steigiamas kaip nevalstybinis mokslo tyrimų institutas. Nevalstybinių institutų (NI) steigėjai nėra reglamentuojami (gali būti savivaldybė, privatus asmuo ar privati institucija). Jei NI yra įrašytas į Švietimo ir mokslo institucijų registrą (ŠMIR) ir minimas Švietimo ir mokslo ministerijos atviroje informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemoje (AIKOS), jis yra tinkamas Mokslo tarybos administruojamų projektų konkursų pareiškėjas, tačiau iš biudžetinių lėšų finansuojamuose konkursuose negali šių projektų lėšomis įsigyti ilgalaikio turto. Europos Sąjungos struktūrinių fondų konkursų sąlygos gali kaskart skirtingai apibrėžti tinkamus pareiškėjus. NI gali gauti bazinio finansavimo lėšas už mokslinę produkciją. Jungtinės veiklos ar kitu pagrindu jis gali gauti tikslinę paramą iš savivaldybės ir privačių fondų.
2. Muziejus yra steigiamas kaip skyrius / padalinys jau egzistuojančioje mokslo institucijoje: institute (Istorijos, Kultūros tyrimų) arba aukštojoje mokykloje (Vilniaus universitete, Vilniaus dailės akademijoje). Toks skyrius / padalinys yra tinkamas Mokslo tarybos administruojamų projektų konkursų pareiškėjas, jis gauna bazinio finansavimo lėšas už mokslinę produkciją. Jungtinės veiklos ar kitu pagrindu jis gali gauti tikslinę paramą iš savivaldybės ir privačių fondų. Tačiau šiuo atveju Muziejus tampa tam tikros biurokratinės sistemos dalimi.
3. Muziejus yra steigiamas kaip viešoji įstaiga. Viešosios įstaigos, kaip visi muziejai, gali dalyvauti Mokslo tarybos administruojamų mokslo populiarinimo (mažesnis finansavimas), Lietuvos kultūros tarybos, Vilniaus miesto savivaldybės projektų finansavimo konkursuose. Įstaigos įstatai gali numatyti jos bazinio finansavimo principus, atskaitomybę, veiklos tikslus ir jų įgyvendinimo kryptis. Lietuvos Respublikos muziejų įstatyme numatyta, kad muziejais gali būti biudžetinės arba viešosios įstaigos.

VALDYMAS IR STRUKTŪRA

Atsižvelgiant į skirtingas veiklos apimtis pasirinkus skirtingas muziejaus steigimo alternatyvas, numatoma tokia muziejaus komandos struktūra:⁷⁹

Pareigybė	I alternatyva (Rotušė), etatų skaičius	II alternatyva (Santuokų rūmai), etatų skaičius	III alternatyva (pop-up), etatų skaičius	IV alternatyva (Rotušė + pop-up), etatų skaičius	Atlyginimas, etat./Eur/mėn.
Direktorius	1	1	1	1	2000
Direktoriaus pavaduotojas-Tyrimų centro vadovas	1	1	1	1	1600
Tyrėjas	2	2	2	2	1200
Direktoriaus pavaduotojas-Vyriausiasis fondų saugotojas		1			1600
Fondų saugotojas	1	1		1	1200
Direktoriaus pavaduotojas-Edukacijos skyriaus vadovas	1	1	1	1	1600
Edukatorius	2	2		2	1200
Nuolatinių ekspozicijų kuratorius-muziejininkas (1 miesto istorijos ekspozicija, po 1 Vilniaus būstų ekspozicijos dalį)	7	7		7	1320
Projektų vadovas	2	2	2	2	1320
Informacinio centro vadovas ir viešųjų ryšių specialistas (taip pat organizuoja patalpų nuomą, vykdo draugų, mecenatų programą)	1	1		1	1600
Informacinio centro darbuotojas-kasininkas	1	1			900
Nuolatinės ekspozicijos gidas	1	1		1	900
Vyriausiasis finansininkas	1	1	1	1	1600
Grafinio dizaino specialistas (dailininkas)	1	1	1	1	1200
Technikas (garso ir vaizdo technikas)	0,5	0,5		0,5	500
Direktoriaus pavaduotojas ūkiui	1	1		1	1400
Ūkvedys	1	1		1	900
Techninis darbuotojas (kūrikas / sargas / pagalbinis darbininkas)	4	4		4	500
Valytojas	4	4		4	500
Iš viso:	32,5	33,5	9	32,5	
Biuro darbo vietų skaičius be Vilniaus būstų ekspozicijų	17	18	9	14	

79 Palyginimui: šiuo metu Memorialinių muziejų direkcijoje yra 12,25 etato, Šlapelių namuose-muziejuje – 11 etatų, Puškino muziejuje – 14,5 etato, Vilniaus Rotušėje – 14 etatų, Energetikos ir technikos muziejuje – 17 etatų, Gdanskio miesto muziejuje – 35 etatai.

Muziejų valdo – planus ir ataskaitas tvirtina, veiklą vertina, direktorių renka – 5 asmenų (neapmokama) Muziejaus taryba, kurią sudaro 3 steigėjų deleguoti atstovai ir jų kviečiami 2 nepriklausomi išoriniai ekspertai. Visų Tarybos narių balsai vienos vertės (balso vertė nėra proporcinga finansiniam indėliui į Muziejaus steigimą ar veiklą, steigėjų atstovų balsai nėra svarbesni už išorės ekspertų).

Muziejus numato į savo veiklas įtraukti savanorius, kurie dirbs informaciniame centre ir laikinosiose parodose, prižiūrės ekspozicijas ir pristatys jas lankytojams. Muziejus taip pat bendradarbiaus su Vilniuje dirbančiais gidais ir rengs jiems mokymus (tvirtins įgytas žinias sertifikatu).

Nuolatinės ekspozicijos, konkrečių laikinųjų teminių parodų vystymui ir įgyvendinimui Muziejus telks laikinas specialistų – mokslininkų, menininkų, architektų – komandas. Tokiu būdu bus užtikrinama projektų kokybė ir Muziejaus mokslinių tyrimų bei parodų dinamika.

Vilniaus šiandienos fiksavimui muziejus numato bendradarbiauti su aukštosiomis mokyklomis, filologijos, istorijos, architektūros, socialinių kryptių katedromis. Taip būtų užtikrinamas nuolatinis miesto pokyčių fotofiksavimas, miesto folkloro kaupimas, filologiniai Vilniaus dalių portretai ir kt.

ĮKŪRIMO IR VEIKLOS FINANSAVIMO MODELIS

Siūlomas mišrus Vilniaus miesto muziejaus-tyrimų centro finansavimo modelis.

Steigėjų indėlis:

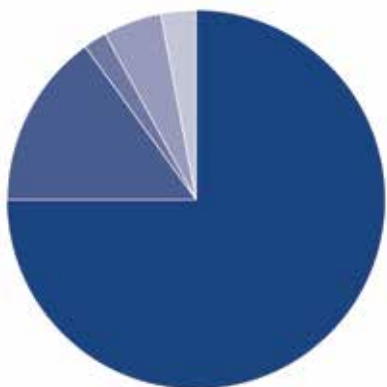
- Vilniaus miesto savivaldybė prisiima didžiausią finansinę naštą: suteikia muziejui patalpas, skiria lėšų jų pritaikymui Muziejaus veikloms, o vėliau jų išlaikymui ir priežiūrai, Muziejaus darbuotojų atlyginimams ir bazinei metinei veiklai, t. y. 2 laikinosioms parodoms ir su jomis susijusiems moksliniams tyrimams bei jų viešinimui, nuolatinės miesto pažinimo ekspozicijos ir nuolatinės Vilniaus būstų ekspozicijos priežiūrai, edukacinei programai, informaciniam centrai ir kolekcijos rinkimui.
- Mokslo institucija savo žmogiškaisiais ištekliais prisideda prie Muziejaus tyrimų centro veiklos, t. y. deleguoja savo darbuotojus bendradarbiauti su Muziejumi ir moka jiems atlyginimus.
- Tarptautinė nevyriausybinė organizacija remia konkrečias Muziejaus veiklas. Finansavimo galimybė ir intensyvumas sprendžiami kiekvienu konkrečiu atveju.

Muziejus savarankiškai ieško išorinio finansavimo šaltinių, vykdo projektinę veiklą ir teikia paraiškas:

- Mokslo tarybai;
- Kultūros tarybai;
- ES kultūros ir mokslo programoms;
- kitiems atminties institucijų ir mokslo centrų veiklas remiantiems nacionaliniams ir tarptautiniams fondams;
- ES, EEE ir kitiems fondams, galintiems finansuoti Muziejaus infrastruktūros atnaujinimą.

Numatoma, kad dalį pajamų Muziejus gaus iš bilietų pardavimo (mokamos tik laikinosios parodos, nuolatinė miesto pažinimo ekspozicija ir nuolatinės Vilniaus būsto ekspozicijos nemokamos arba lankomos už simbolinį 1 Eur mokestį), I ir II įgyvendinimo alternatyvų atvejais – iš patalpų nuomos (renginiams, santuokoms, maitinimo įstaigai), komercinių edukacinės programos renginių, suvenyrų bei knygų pardavimo ir pan. Muziejus taip pat kurs rėmėjų (draugų, mecenatų) programą, kuri papildys metinį Muziejaus biudžetą. Būtina kurti sąsają „Vilniaus miesto muziejus yra Vilnius“, o finansinis prisidėjimas prie Muziejaus veiklų yra investicija į savo bendruomenę.

Planuojamas Muziejaus biudžeto procentinis pasiskirstymas

- 75% Vilniaus savivaldybė
- 15% Projektinė veikla
- 2% Bilietai
- 5% Erdvių nuoma ir kitos paslaugos
- 3% Rėmėjai

PARTNERIAI

Muziejus numato bendradarbiauti su:

- atminties institucijomis (Nacionaliniu muziejumi, Lietuvos dailės muziejumi, Žydų muziejumi, Lietuvos energetikos ir technikos muziejumi, kitais muziejais, valstybiniais archyvais, bibliotekomis);
- paveldo institucijomis (Kultūros paveldo departamentu, Kultūros paveldo centru);
- mokslo institucijomis (Istorijos institutu, Kultūros tyrimų institutu, Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros institutu);
- švietimo institucijomis (Vilniaus universitetu, Vilniaus Gedimino technikos universitetu, Vilniaus dailės akademija);
- Vilniaus miesto savivaldybės įmonėmis ir viešosiomis įstaigomis (Vilniaus senamiesčio atnaujinimo agentūra, SĮ „Vilniaus planas“, Vilniaus rotušė, „GO Vilnius“, Žydų kultūros ir informacijos centru);
- turizmo institucijomis (Valstybiniu turizmo departamentu, Lietuvos gidų gildija);
- tautinių mažumų bendrijomis;
- VšĮ „Architektūros fondas“ ir kitomis įstaigomis, dirbančiomis Vilniaus miesto istorijos ir kultūros srityje;
- iniciatyviomis miesto bendruomenėmis (Užupio, Žvėryno bendruomenėmis), kultūrinę ir kulinarinę Vilniaus paveldą reprezentuojančiomis įstaigomis („Beigelių krautuvėlė“, „Sakwa“);
- užsienio Vilniaus „mylėtojų“ draugijomis (pvz., Lenkijos „Towarzystwo Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej“);
- pavieniais asmenimis, galinčiais prasmingai prisidėti prie muziejaus veiklų.

KOKYBĖS UŽTIKRINIMO PRIEMONĖS

Muziejaus veiklos kokybės kontrolę vykdys Muziejaus taryba ir Muziejaus darbuotojai. Veiklos monitoringas remsis tokiais metiniais duomenimis:

- lankytojų skaičiumi (pagal veiklas);
- parodų skaičiumi;
- mokslinių ir edukacinių renginių ir produktų skaičiumi;
- atsiliepimais apie Muziejaus veiklą spaudoje;
- lankytojų vertinimais;
- savarankiškai pritrauktų lėšų suma.

Užtikrindama veiklos kokybę Taryba imsis tokių veiksmų:

- parengs Muziejaus vadovų konkurso sąlygas, užtikrinančias, kad pareigas užims aukštos kvalifikacijos patyrę specialistai;
- laiku įspės Muziejaus darbuotojus apie netinkamą veiklos kokybę;
- patars Muziejaus darbuotojams, kaip būtų galima veiklos kokybę pagerinti, rekomenduos konsultantus;
- situacijai nepasikeitus inicijuos atsakingų darbuotojų keitimą.

Užtikrindami veiklos kokybę Muziejaus darbuotojai imsis tokių veiksmų:

- vykdys anonimes lankytojų ir renginių dalyvių apklausas;
- kviesis konsultantus iš Lietuvos ir užsienio, bendradarbiaus su įvairių sričių išoriniais ekspertais;
- konkrečių projektų įgyvendinimui telks laikinas aukščiausios kvalifikacijos specialistų – mokslininkų, menininkų, architektų – komandas;
- kels profesinę kvalifikaciją dalyvaudami tarptautiniuose kvalifikacijos kėlimo kursuose, vykdami į stažuotes ir mokymus užsienyje.

VIEŠUMO IR INFORMAVIMO PRIEMONĖS

Pirmaisiais ir antraisiais gyvavimo metais ypač daug dėmesio skiriama žinios apie naują Muziejų įtvirtinimui vietinėje ir turistinėje informacijos sistemoje bei Muziejaus padalinių tinklo kūrimui ir įtvirtinimui.

Muziejus naudosis tokiomis informacijos sklaidos priemonėmis:

- interneto svetaine;
- socialiniais tinklais (Facebook, Instagram, Youtube, Vimeo, kt.);
- elektroniniu naujienlaiškiu;
- reklama ir informacija spaudoje, per radiją, televiziją;
- plakatais mieste, prie Muziejaus pastato ir jo padalinių;
- informacija apie Muziejų turizmo informacijos centruose ir turizmo portaluose.

RIZIKOS IR JU PREVENCIJA

Rizikos aprašymas	Tikimybė	Poveikis	Rizikos sumažinimo planas
Susidomėjimas Muziejumi bus mažesnis nei numatyta galimybių studijoje (mažiau lankytojų)	Maža	Didelis	<p>Pastaruosius kelerius metus stebimas susidomėjimo Vilniaus istorija padidėjimas (publikuojama ir parduodama daugiau knygų Vilniaus tema, ekskursijos po Vilnių sulaukia didesnio dėmesio). Tikėtina, kad šis susidomėjimas greitai neatslūgs, nes visuomenė žinių apie Vilnių vis dar turi labai nedaug. 2017 m. pavasarį atlikta Vilniaus gyventojų apklausa ir pokalbiai su profesionaliais liudijais, kad Muziejus yra laukiama institucija.</p> <p>Muziejus neturi konkurentų – Vilniuje nėra architektūros muziejaus. Kitos atminties institucijos prisiliečia prie Vilniaus istorijos tik retkarčiais, bet išnaudodami paklausią Vilniaus istorijos temą susilaukia daug lankytojų.</p> <p>Muziejus įgyvendins plačias, kūrybiškas, įvairioms auditorijoms skirtas informacinės sklaidos ir rinkodaros programas, kurios pasieks kiekvieną galimą Muziejaus lankytoją.</p> <p>Informacijos sklaidą taip pat užtikrins Muziejaus steigėjai ir gausūs partneriai.</p> <p>Muziejaus veiklos kokybės kontrolė sieks, kad lankytojų lūkesčiai būtų patenkinti.</p>
Muziejaus steigimas ir veikla kainuos daugiau nei numatyta galimybių studijoje	Maža	Vidutinis	Muziejaus steigimo ir veiklos ambicijos bus derinamos prie šiems tikslams skirto biudžeto, o ne atvirksčiai. Galimybių studijoje numatyti Muziejaus steigimo ir veiklos scenarijai gali būti koreguojami, yra gana lankstūs.
Muziejui bus skiriamas mažesnis metinis finansavimas nei numatyta galimybių studijoje (Muziejui skiriamas metinis finansavimas neužtikrins efektyvios veiklos)	Didelė	Didelis	Prieš steigiant Muziejų steigėjai nuspręs, kokių rezultatų tikisi, išsiaiškins, kurios Muziejaus veiklos yra reikalingos šiems tikslams pasiekti ir kokių investicijų reikia toms veikloms vykdyti. Tikėtina, kad suprasdami finansavimo tikslus ir žinodami, kaip tų tikslų bus siekiama, steigėjai skirs efektyvų Muziejaus darbą užtikrinantį finansavimą.
Muziejus negaus tiek projektinių lėšų, kiek numatyta galimybių studijoje	Maža	Didelis	<p>Steigiant Muziejų pasirenkamas juridinis statusas, kuris leidžia teikti paraiškas kuo įvairesniems projektų rėmėjams (Lietuvos mokslo tarybai, Lietuvos kultūros tarybai, ES fondams, kt.).</p> <p>Muziejuje dirbs patyrę projektų vykdytojai. Projektų rengimo ir įgyvendinimo patirtis bus svarbus kriterijus renkantis Muziejaus darbuotojus.</p>
Nuoseklia, savarankišką Muziejaus veiklą trikdyt politinių ir ekonominių steigėjų poreikių tenkinimas (steigėjai reguliuos ekspozicijų ir renginių programos turinį, Muziejaus erdvių naudojimą)	Vidutinė	Vidutinis	<p>Siekiant sumažinti šią riziką siūloma turėti ne vieną, o tris skirtingų profilių Muziejaus steigėjus – politinę, mokslinę ir kultūrinę institucijas.</p> <p>5 narių Muziejaus tarybą sudarys 3 steigėjų atstovai ir 2 nepriklausomi išoriniai ekspertai. Tikimasi, kad tokios sudėties Taryba gebės priimti objektyvius ir Muziejaus tikslus atitinkančius sprendimus.</p> <p>Aktyvus bendruomenės telkimas į Muziejaus veiklas taip pat gali užtikrinti interesų balansą.</p>

I GYVENDINIMO ALTERNATYVA:

EKSPOZICIJOS ROTUŠEJE,
ADMINISTRACIJA ROTUŠEJE

Dabartinė padėtis

Rotušės pastate veikianti Vilniaus savivaldybei pavaldi VšĮ Vilniaus rotušė vis dar ieško savo veiklos krypties ir modelio. VšĮ Vilniaus rotušė patikėjimo teise valdomos patalpos (1927,57 kv. m)⁸⁰ naudojamos įvairiems tikslams: 1) parodoms, koncertams, paskaitoms, susitikimams, mugėms; 2) savivaldybės renginiams (pvz., apdovanojimų teikimams); 3) santuokoms; 4) kamerinio orkestro „New Ideas Chamber Orchestra NICO“ būstinei (26,35 kv. m). VšĮ Vilniaus rotušė 2017 m. išvalė pastato rūsius ir pradėjo vesti juose ekskursijas.

Kitos Rotušės patalpos išnuomos UAB „Palangos tauras“ (220 kv. m, veikia restoranas „Žuvinė“)⁸¹ ir savivaldybės įmonei Vilniaus turizmo informacijos centrui (33,38 kv. m, veikia turizmo informacijos centras)⁸².

2012 m. buvo parengtas Rotušės pastato (interjerų ir fasado) kapitalinio remonto projektas, 2016 m. – Rotušės rūsių (apie 150 kv. m) restauravimo ir konservavimo projektas (abu parengė UAB Projektavimo ir restauravimo institutas, projektų vadovė M. Nemunienė).

15 proc. galimybių studijos apklausos respondentų siūlė steigti muziejų Rotušėje.

Modelis

Nors techniniu požiūriu VšĮ Vilniaus rotušė valdomas pastato plotas yra gana didelis, vis dėlto trūksta erdvių tiek numatytoms Muziejaus veikloms, tiek darbuotojams (18 darbo vietų). Jei sutariama, kad Muziejus turi vykdyti visas galimybių studijoje numatytas veiklas, Rotušės patalpas reikėtų sujungti į vieną visumą: 1) pasibaigus nuomos sutarčiai su UAB „Palangos tauras“ (2019) jos nebepratęsti, prijungti patalpas prie Muziejaus valdomo ploto ir sudaryti sąlygas Muziejui išnuomoti 50 kv. m mažesnę plotą bistro tipo maitinimo įstaigai; 2) pasibaigus nuomos sutarčiai su SĮ Vilniaus turizmo informacijos centru jos nebepratęsti, prijungti patalpas prie Muziejaus valdomo ploto, o informacijos centrą sujungti su Muziejaus informacijos centru; 3) išskeldinti kamerinio orkestro būstinę.

Apjungus visas Rotušės patalpas Muziejus jose galėtų išsidėstyti taip:

- Rotušės **rūsiuose** įrengiama nuolatinė miesto pažinimo ekspozicija.
- Pirmajame aukšte įkuriamas informacijos ir edukacijos centras su skaitykla, seminarų erdve, suvenyrų, knygų ir bilietų pardavimo vieta, drabužine, ir maitinimo įstaiga. Įrengiamas neįgaliųjų liftas. Dalis vestibulio ir šiaurinė salė naudojami laikinosiems parodoms, kitose patalpose sandėliuojama Muziejaus ekspozicijų įranga ir konferencijų baldai. Mažesnėse erdvėse sukuriama 5 darbo vietos administracijai, patalpos ūkio darbuotojams.
- Antrajame aukšte esanti didžioji salė (338,26 kv. m) paliekama savivaldybės ir Muziejaus renginiams, santuokoms. Kitose trijose salėse (285,38 kv. m) rengiamos laikinosios parodos. Mažesnėse erdvėse sukuriama 8 darbo vietos administracijai.
- Palėpėje sukuriama dar 5 darbo vietos administracijai.

Problema: nėra patalpų Muziejaus fondams.

Prognozuojamas Muziejaus lankytojų skaičius – 120 tūkst. žmonių per metus.

80 Vadovaujantis Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2013 m. vasario 15 d. sprendimu Nr. 1-1065.

81 Pagal 2006 m. gruodžio 19 d. sutartį Nr. 2068 (nauja redakcija 2014 m. birželio 14 d. Nr. A466-2339).

82 Pagal 2012 m. gruodžio 21 d. panaudos sutartį Nr. A467-726-(2.14.1.17-EK5).

Igyvendinimo kalendorius

Veiklos trukmė	Veiklos laikas	Veikla
	2018 06	Sudaroma Muziejaus įkūrimo grupė.
0,5 mėn.	2018 06	Grupė parengia Muziejaus nuostatus.
2 mėn.	2018 07–2018 09	Trys steigėjai įkuria Muziejų, Vilniaus savivaldybė skiria Muziejui patalpas Rotušėje ir patvirtina daugiamečių, einamosiems Muziejaus veikloms (atlyginimams, pastato išlaikymui, parodų rengimui) skirtą finansavimo planą.
1 mėn.	2018 09–2018 10	Suformuojama Muziejaus taryba (3 steigėjų atstovai pakviečia 2 nepriklausomus išorinius ekspertus).
4 mėn.	2018 10–2019 02	Taryba parengia Muziejaus darbuotojų konkurso sąlygas, skelbia direktoriaus ir tyrimų centro vadovo konkursą ir vykdo darbuotojų atranką.
3 mėn.	2019 02–2019 05	Dalyvaujant suformuotai Muziejaus komandai skelbiamas architektūrinis konkursas, parengiamas Rotušės pritaikymo Muziejaus reikmėms projektas, suskaičiuojama sąmata.
8–20 mėn.	2019 05–2020 01	Vilniaus savivaldybė skiria Muziejaus įkūrimui (patalpų remontui, įrangai) reikalingas lėšas, vyksta patalpų remontas, įrangos ir baldų pirkimai (gali trukti ir metus ilgiau, priklausomai nuo remonto apimčių).
8 mėn.	2019 05–2020 01	Vilniaus savivaldybė skiria Muziejaus darbuotojams laikinas biuro patalpas.
10 mėn.	2019 03–2020 01	Muziejus įgyvendina numatytas veiklas, darbuoja likusius komandos narius, kuria laikinų parodų koncepcijas, rašo projektus, formuoja kolektyvą, kuris parengs nuolatinės ekspozicijos koncepciją, reorganizuoja Memorialinių muziejų direkciją.
	2020 01	Atidaroma pirmoji laikinoji Muziejaus paroda.
12 mėn.	2019 03–2020 03	Parengiama nuolatinės miesto pažinimo ekspozicijos koncepcija.
22 mėn.	2020 03–2023 01	Vyksta Rotušės rūsių pritaikymas istorinės ekspozicijos reikmėms, ekspozicijos įrengimas.
	2023 01 25	Atidaroma nuolatinė miesto pažinimo ekspozicija Rotušės rūsiuose.

SSGG analizė

Stiprybės:	Silpnybės:
<ul style="list-style-type: none"> ▶ išskirtinis, su savivaldos istorija ir miesto muziejaus idėjos raida susijęs pastatas; ▶ lankytojams patogi pastato lokacija Senamiestyje; ▶ nuolatinė ekspozicija ir laikinosios parodos vienoje vietoje (geresnis pasiekiamumas lankytojams, mažesnės darbo laiko sąnaudos darbuotojams). 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ didelės investicijos pritaikant pastatą Muziejaus reikmėms; ▶ istorinius interjerus sunkiau ir brangiau pritaikyti laikinoms parodoms; ▶ nėra patalpų Muziejaus fondams; ▶ nepatogus išplanavimas, trūksta techninių patalpų.
Galimybės	Grėsmės:
<ul style="list-style-type: none"> ▶ tikėtinas didelis lankytojų skaičius; ▶ daugiau galimybių surinkti papildomų lėšų nuomojant patalpas, teikiant mokamas paslaugas; ▶ šioje miesto vietoje Muziejus visuomet būtų svarbiausių miesto įvykių centre; ▶ patalpos gali būti naudojamos miesto reprezentacijai, išskilmingiems savivaldybės posėdžiams, inauguracijoms. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ techninės pastato savybės lems nepatogią infrastruktūrą, brangų išlaikymą (šildomas elektra), blogus kvapus, t. y. pastatas lengvai gali tapti našta.

II ĮGYVENDINIMO ALTERNATYVA:

LAIKINOSIOS EKSPOZICIJOS IR ADMINISTRACIJA BUVUSIUOSE VILNIAUS SANTUOKŲ RŪMUOSE, MIESTO PAŽINIMO EKSPOZICIJA ROTUŠEJE

Dabartinė padėtis

Vilniaus santuokų rūmai šiuo metu veikia kaip Vilniaus miesto savivaldybės Teisės departamento struktūrinis padalinys – Civilinės metrikacijos skyrius. Pastatas, Kosto Kalinausko g. 21, pastatytas 1968–1974 m. pagal architekto Gedimino Baravyko projektą, pripažintas to meto architektūros pasiekimu. Yra registruotas LR Kultūros vertybių registre, unikalus kodas 15890, vertingosios savybės nenustatytos. Santuokų skaičius stabiliai mažėja, Vilniaus miesto savivaldybė svarsto galimybę perkelti santuokų registravimą į Vilniaus rotušę. 47 proc. galimybių studijos apklausos respondentų siūlė steigti muziejų apleistame istoriniame Vilniaus pastate.

Modelis

Santuokų rūmų potencialas tapti Vilniaus miesto muziejumi didelis: tai pakankamo dydžio (kubatūra 15 830 m³, kvadratūra 2 528 m²), atskiras viešasis pastatas su tinkama infrastruktūra ir viešąja erdve, lokalizuojamas miesto centre (Naujamiestyje). Pastato architektūra simbolizuoja naująjį – XX a. Vilnių. Kaimynystėje planuojama didelio kultūrinio-laisvalaikio komplekso – Vilniaus koncertų salės statyba, su kuria Muziejus galėtų sudaryti kultūros įstaigų klasterį (Berlyno muziejų salos pavyzdžiu).

Santuokų rūmai yra tinkamai suprojektuoti ir gali būti sėkmingai pritaikyti muziejui. Pirmasis aukštas, suprojektuotas administracinėms patalpoms, ir toliau galėtų būti naudojamas šia paskirtimi. Antrasis aukštas suprojektuotas viešosioms, iškilmių patalpoms ir veikloms. Čia gali būti dvi didelės uždaros aukštos patalpos skirtingoms ekspozicijoms ir viešosios erdvės – vestibulis, skirtas kūrybinėms dirbtuvėms, paskaitoms ir pan.

Rotušei paliekant dabartinę funkciją ir perkeliant į ją santuokas, jos rūšiai, kaip centrinė Vilniaus senamiesčio vieta, galėtų būti pritaikomi nuolatinei miesto pažinimo ekspozicijai, skirtai turistams, o Santuokų rūmai taptų šiuolaikiniu, gyvu muziejumi vilniečiams ir apie vilniečius, aktyvia bendravimo vieta su kavine, skaitykla, viešųjų paskaitų ciklais, senjorų klubu, studentų ir moksleivių edukacijos programomis. Prognozuojamas Muziejaus lankytojų skaičius – 120 tūkst. žmonių per metus.

Įgyvendinimo kalendorius

Veiklos trukmė	Veiklos laikas	Veikla
	2018 06	Sudaroma Muziejaus įkūrimo grupė.
0,5 mėn.	2018 06	Grupė parengia Muziejaus nuostatus.
2 mėn.	2018 07–2018 09	Trys steigėjai įkuria Muziejų, Vilniaus savivaldybė skiria Muziejui patalpas Rotušėje ir Santuokų rūmus su pereinamuoju laikotarpiu, patvirtina daugiametį, einamosiems Muziejaus veikloms (atlyginimams, pastato išlaikymui, parodų rengimui) skirtą finansavimo planą.
1 mėn.	2018 09–2018 10	Suformuojama Muziejaus taryba (3 steigėjų atstovai pakviečia 2 nepriklausomus išorinius ekspertus).
4 mėn.	2018 10–2019 02	Taryba parengia Muziejaus darbuotojų konkurso sąlygas, skelbia direktoriaus ir tyrimų centro vadovo konkursą ir vykdo darbuotojų atranką. Rengiamas projektas Getty Instituto (JAV) programai „Keeping it Modern“ dėl Santuokų rūmų paveldo, pritaikymo, panaudos valdymo plano parengimo.
3 mėn.	2019 02–2019 05	Dalyvaujant suformuotai Muziejaus komandai skelbiami architektūriniai konkursai, parengiamas rūmų pritaikymo Muziejaus reikmėms projektas, suskaičiuojama sąmata.
8–20 mėn.	2019 05–2020 01	Vilniaus savivaldybė skiria Muziejaus istorinės ekspozicijos įkūrimui (patalpų remontui, įrangai) reikalingas lėšas, vyksta patalpų remontas, įrangos ir baldų pirkimai (gali trukti ir metus ilgiau, priklausomai nuo remonto masto).
8 mėn.	2019 05–2020 01	Vilniaus savivaldybė skiria Muziejaus darbuotojams laikinas biuro patalpas.
10 mėn.	2019 03–2020 01	Muziejus įgyvendina Santuokų rūmų pritaikymo valdymo plano parengimo projektą, numatytas veiklas, darbina likusius komandos narius, kuria laikinų parodų koncepcijas, rašo projektus, formuoja kolektyvą, kuris parengs nuolatinės ekspozicijos koncepciją, reorganizuoja Memorialinių muziejų direkciją.
	2020 03–2021 03	Vyksta Santuokų rūmų pritaikymas Vilniaus miesto muziejui.
	2021 03	Atidaromas Vilniaus muziejus buv. Santuokų rūmuose.
12 mėn.	2019 03–2020 03	Parengiama nuolatinės miesto pažinimo ekspozicijos koncepcija, parengiama Vilniaus miesto muziejaus Santuokų rūmuose koncepcija.
22 mėn.	2020 03 – 2022 01 25	Vyksta Rotušės rūšių pritaikymas istorinės ekspozicijos reikmėms, ekspozicijos įrengimas, atidaroma nuolatinė miesto pažinimo ekspozicija Rotušės rūsiuose.
	2023 01 25	Atidaroma nuolatinė miesto pažinimo ekspozicija Rotušės rūsiuose.

Stiprybės:	Silpnybės:
<ul style="list-style-type: none"> ▶ išskirtinis, su naujuoju Vilniumi susijęs, erdvus, patogus, pastatas; ▶ tinkama panauda modernizmo architektūros paveldo objektui; ▶ lankytojams patogi pastato geografinė padėtis Naujamiestyje; ▶ gera infrastruktūra, yra stovėjimo aikštelė, patogus susisiekimas viešuoju transportu, yra parkas; ▶ pakanka patalpų Muziejaus fondams; ▶ patogus išplanavimas, patrauklios netradicinės erdvės. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ didelės investicijos pritaikant pastatą Muziejaus reikmėms, išsaugant Santuokų rūmų interjerus ir vitražus, patalpas sunkiau ir brangiau pritaikyti laikinosiems parodoms; ▶ nuolatinė ekspozicija ir laikinosios parodos skirtingose vietose apsunkina pasiekiamumą lankytojams, didina darbo laiko sąnaudas darbuotojams; ▶ reikės papildomų investicijų maitinimo įstaigos įrengimui.
Galimybės:	Grėsmės:
<ul style="list-style-type: none"> ▶ įvairių visuomenės sluoksnių ir amžiaus grupių vilniečių pritraukimas, didelis lankytojų skaičius; ▶ galimybės surinkti papildomų lėšų nuomojant patalpas, teikiant mokamas paslaugas; ▶ miesto kultūrinis centras, diskusinė erdvė, miesto istorijos, kultūros ir paveldo aktualijų svarstymo vieta; ▶ formuojamo kultūrinių-laisvalaikio objektų komplekso dalis. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ techninės pastato savybės gali lemti brangų išlaikymą, t. y. pastatas gali tapti našta; ▶ gali užtrukti Santuokų rūmų administracinių padalinių (archyvo ir kt.) išskeldinimo darbai.

III I G Y V Ė N D I N I M O A L T E R N A T Y V A :

POP-UP EKSPOZICIJOS ĮVAIRIOSE MIESTO ERDVĖSE, ADMINISTRACIJA SAVIVALDYBĖS SUTEIKTOSE PATALPOSE

Modelis

Pagal šį modelį įkurtas Muziejus skiriasi nuo tradicinių muziejų tiek savo forma, tiek veikla. Jis nekaupia kolekcijos, neturi fondų, bet renka informaciją apie kitose atminties institucijose Lietuvoje ir užsienyje esančią Vilniaus miesto istorijai aktualią medžiagą ir veikia kaip informacijos centras. Jis neturi savų ekspozicinių erdvių ar pastovios ekspozicijos, bet rengia parodas „svetimose“ ekspozicinėse, taip pat ir netradicinėse erdvėse pagal poreikį. Veikdamas kaip *pop-up* muziejus, jis aktualina pamirštas erdves, taip pat ir parodos turinį. Toks Muziejus yra „arčiau“ lankytojo, lankstesnis ir dinamiškesnis, labiau panašus į tyrimų centrą, intensyviai viešinantį savo veiklas, nei į tradicinį muziejų. Toks Muziejus nebūtų pajėgus reorganizuoti Vilniaus miesto savivaldybei pavaldžių muziejų (kuruoti Vilniaus būstų ekspozicijos).

Muziejaus darbuotojai (9 darbo vietos) įkurdinami savivaldybės suteiktose patalpose. Vykdomos tokios veiklos:

- rengiamos laikinosios parodos;
- vykdomi moksliniai tyrimai, jie viešinami, renkama informacija apie kitose atminties institucijose esančią Vilniaus miesto istorijai aktualią medžiagą;
- vykdoma edukacinė programa;

Tolimesnėje ateityje toks *pop-up* Muziejus gali išaugti iki tradicinės formos muziejaus gražiuose ir erdviuose rūmuose.

Prognozuojamas Muziejaus lankytojų skaičius – 30 tūkst. žmonių per metus.

Igyvendinimo kalendorius

Veiklos trukmė	Veiklos laikas	Veikla
	2018 06	Sudaroma Muziejaus įkūrimo grupė.
0,5 mėn.	2018 06	Grupė parengia Muziejaus nuostatus.
2 mėn.	2018 07–2018 09	Trys steigėjai įkuria Muziejų, Vilniaus savivaldybė skiria Muziejui administracines patalpas ir patvirtina daugiametį, einamosiems Muziejaus veikloms (atlyginimams, parodų rengimui) skirtą finansavimo planą.
1 mėn.	2018 09–2018 10	Suformuojama Muziejaus taryba (3 steigėjų atstovai pakviečia 2 nepriklausomus išorinius ekspertus).
4 mėn.	2018 10–2019 02	Taryba parengia Muziejaus darbuotojų konkurso sąlygas, skelbia direktoriaus ir tyrimų centro vadovo konkursą ir vykdo darbuotojų atranką.
1 mėn.	2019 02–2019 03	Vilniaus savivaldybė skiria Muziejaus įkūrimui (įrangai) reikalingas lėšas, vyksta įrangos pirkimai.
8 mėn.	2019 02–2019 10	Muziejus įgyvendina numatytas veiklas, darbina likusius komandos narius, kuria laikinų parodų koncepcijas, rašo projektus.
	2019 10	Atidaroma pirmoji laikinoji Muziejaus paroda

SSGG analizė

Stiprybės:	Silpnybės:
<ul style="list-style-type: none"> ▶ lankstumas, dinamiškumas; ▶ nereikia rūpintis pastato priežiūra ir išlaikymu; ▶ mažesni Muziejaus įkūrimo ir išlaikymo kaštai; ▶ parodos rengiamos tik tuomet, kai yra poreikis (nėra būtinybės užpildyti tuščias patalpas). 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ nėra nuolatinės miesto pažinimo ekspozicijos; ▶ nevykdoma savivaldybei pavaldžių memorialinių muziejų reorganizacija; ▶ nėra galimybės pradėti kaupti kolekciją (nėra patalpų fondams); ▶ ribotos edukacinės programos įgyvendinimo galimybės (nėra skaityklos, informacijos centro); ▶ parodoms netradicinėse erdvėse reikia papildomų žmogiškųjų ir finansinių išteklių; ▶ nėra galimybės išnuomoti patalpų ir tokiu būdu generuoti papildomų lėšų; ▶ mažesnis lankytojų skaičius.
Galimybės:	Grėsmės:
<ul style="list-style-type: none"> ▶ daugiau galimybių įdomiai pristatyti turinį, išnaudoti neatrastų erdvių potencialą; ▶ ateityje gali tapti tradiciniu Muziejumi su pastatu ir fondais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ sunku sukurti ir palaikyti muziejaus-tyrimų centro įvaizdį (lengva virsti tiesiog parodas organizuojančia institucija); ▶ atminties institucijos ir kitos ekspozicinės erdvės nebendradarbiaus, kils kliūčių skolinantis eksponatus, ieškant vietų <i>pop-up</i> parodoms.

IV ĮGYVENDINIMO ALTERNATYVA:

POP-UP EKSPOZICIJOS ĮVAIRIOSE MIESTO ERDVĖSE,
NUOLATINĖ MIESTO PAŽINIMO EKSPOZICIJA IR
ADMINISTRACIJA ROTUŠĖJE

Modelis

Šiuo atveju derinamos kelių įgyvendinimo alternatyvų dalys: taip, kaip I ir II alternatyvoje, Rotušės rūsiuose įrengiama pastovioji miesto pažinimo ekspozicija; taip, kaip III alternatyvoje, laikinosios parodos rengiamos įvairiose miesto vietose. Tyrimų centras, miesto pažinimo centras ir administracija įkuriama Rotušės patalpose ir užima visą pirmąjį Rotušės aukštą. Svarbus maitinimo įstaigos tipo pakeitimas – ne restoranas, o užkandinė, bistro, kavinė.

Prognozuojamas Muziejaus lankytojų skaičius – 120 tūkst. žmonių per metus.

Įgyvendinimo kalendorius

Veiklos trukmė	Veiklos laikas	Veikla
	2018 06	Sudaroma Muziejaus įkūrimo grupė.
0,5 mėn.	2018 06	Grupė parengia Muziejaus nuostatus.
2 mėn.	2018 07–2018 09	Trys steigėjai įkuria Muziejų, Vilniaus savivaldybė skiria Muziejui administracines patalpas ir patvirtina daugiamečių, einamosiems Muziejaus veikloms (atlyginimams, parodų rengimui) skirtą finansavimo planą.
1 mėn.	2018 09–2018 10	Suformuojama Muziejaus taryba (3 steigėjų atstovai pakviečia 2 nepriklausomus išorinius ekspertus).
4 mėn.	2018 10–2019 02	Taryba parengia Muziejaus darbuotojų konkurso sąlygas, skelbia direktoriaus ir tyrimų centro vadovo konkursą ir vykdo darbuotojų atranką.
1 mėn.	2019 02–2019 03	Vilniaus savivaldybė skiria Muziejaus įkūrimui (įrangai) reikalingas lėšas, vyksta įrangos pirkimai.
8 mėn.	2019 02–2019 10	Muziejus įgyvendina numatytas veiklas, darbina likusius komandos narius, kuria laikinų parodų koncepcijas, rašo projektus.
	2019 10	Atidaroma pirmoji laikinoji Muziejaus paroda.
12 mėn.	2019 03–2020 03	Parengiama nuolatinės miesto pažinimo ekspozicijos koncepcija.
22 mėn.	2020 03–2022 01 25	Rotušės rūšiai pritaikomi nuolatinės miesto pažinimo ekspozicijos reikmėms, įrengiama ekspozicija.
	2022 01 25	Atidaroma nuolatinė miesto pažinimo ekspozicija Rotušės rūsiuose.

SSGG analizė

Stiprybės:	Silpnybės:
<ul style="list-style-type: none">▶ lankstumas, dinamiškumas;▶ nereikia rūpintis didelio pastato priežiūra ir išlaikymu;▶ mažesni Muziejaus įkūrimo kaštai;▶ laikinosios parodos rengiamos tik tuomet, kai yra poreikis (nėra būtinybės užpildyti tuščias patalpas).	<ul style="list-style-type: none">▶ nėra galimybės pradėti kaupti kolekciją (nėra patalpų fondams);▶ nuolatinė ekspozicija ir laikinosios parodos skirtingose vietose apsunkina pasiekiamumą lankytojams, didina darbo laiko sąnaudas darbuotojams;▶ parodoms netradicinėse erdvėse reikia papildomų žmogiškųjų ir finansinių išteklių;▶ nėra galimybės išnuomoti patalpas ir tokiu būdu generuoti papildomas lėšas;▶ mažesnis bendras socialinis poveikis.
Galimybės:	Grėsmės:
<ul style="list-style-type: none">▶ pritraukti įvairių visuomenės sluoksnių ir amžiaus grupių vilniečius, didelis lankytojų skaičius;▶ turi daugiau galimybių būti nenuobodus, išnaudoti neatrastų erdvių potencialą;▶ ateityje gali „išaugti“ iki Muziejaus su patalpomis laikinosioms parodoms ir fondams.	<ul style="list-style-type: none">▶ sunku sukurti ir palaikyti muziejaus-tyrimų centro įvaizdį (lengva virsti tiesiog parodas organizuojančia, fragmentuota institucija);▶ atminties institucijos ir kitos ekspozicinės erdvės nebendradarbiaus, kils kliūčių skolinantis eksponatus, ieškant vietų <i>pop-up</i> parodoms.

FINANSINĖ ANALIZĖ

Vilniaus miesto muziejaus-tyrimų centro finansinė analizė atliekama vadovaujantis Investicijų projektų, kuriems siekiama gauti finansavimą iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir (arba) valstybės biudžeto lėšų, rengimo metodika (toliau – Metodika), patvirtinta VŠĮ Centrinės projektų valdymo agentūros direktoriaus 2014 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 2014/8-337 (2016 m. gruodžio 1 d. įsakymo Nr. 2016/8- 225 redakcija). Metodika pasirinkta atsižvelgiant į tai, kad ji plačiai naudojama projektuose, kurie rengiami siekiant gauti finansavimą iš įvairių finansavimo šaltinių, joje nagrinėjami įvairūs finansiniai ir ekonominiai bei socialiniai rodikliai, kurie padeda potencialiems investuotojams įvertinti projekto gyvybingumą.

Atliekant projekto finansinę analizę nagrinėjami finansiniai įgyvendinimo alternatyvų pinigų srautai. Naudojamas pinigų srautų metodas: apskaičiuojant finansinius rodiklius, projekto išlaidos (investicijos, veiklos išlaidos, mokesčiai ir pan.) suprantamos kaip neigiami pinigų srautai, o projekto įplaukos (veiklos pajamos, finansavimas ir pan.) – kaip teigiami pinigų srautai. Apskaičiuojant finansinius rodiklius, diskontuojami viso ataskaitinio laikotarpio grynąjį pinigų srautai.

Projekto ataskaitinis laikotarpis yra metų, kuriems pateikiamos projekto investicijų, veiklos pajamų, veiklos išlaidų, mokesčių, finansavimo prognozės, skaičius. Analizėje pasirenkamas **15 metų** laikotarpis. Planuojamo projekto ataskaitinio laikotarpio pirmieji metai yra 2019 m.

Taikoma finansinė **diskonto norma** (FDN) – 4 proc. Analizė atliekama realiomis kainomis, t. y. prognozuojami pinigų srautai nekoreguojami dėl infliacijos. Vilniaus miesto muziejaus-tyrimų centro veiklos **pajamos** – pajamos, kurios yra tiesiogiai gaunamos iš vartotojų už prekes ir (arba) paslaugas, kurios sukuriamos įgyvendinant projektą. Planuojamas nežymus pajamų augimas.

Vilniaus miesto muziejaus-tyrimų centro **išlaidos** – išlaidos, kurios patiriamos eksploatuojant įgyvendinimo metu sukurtą turtą viešajai paslaugai teikti. Išlaidos vertinamos neperžengiant projekto ribų. Paskolų palūkanų nebus, nes

neplanuojama imti paskola. Išlaidų padidėjimas grindžiamas infliacija. Darbo užmokesčio išlaidos skaičiuotos su socialinio draudimo ir kitų privalomų mokesčių išlaidomis. Reinvesticijų išlaidos numatomos patalpų remonto darbams dėl savaiminio nusidėvėjimo.

Vilniaus miesto muziejaus-tyrimų centro finansinėje analizėje vertinamos šios alternatyvos:

I alternatyva: įsikūrimas Vilniaus rotušėje.

II alternatyva: įsikūrimas Vilniaus santuokų rūmuose;

III alternatyva: administracijos įsikūrimas kitose patalpose, o parodos bei ekspozicijos planuojamos kilnojamojo pobūdžio;

IV alternatyva: nuolatinės ekspozicijos įkūrimas Vilniaus rotušėje, o teminės ekspozicijos kilnojamojo pobūdžio.

Atliekant finansinę analizę naudojami toliau pateikiami duomenys.

Darbo užmokesčio sąnaudos per metus, Eur

Pareigybė	I alternatyva (Rotušė), etatų skaičius	II alternatyva (Santuokų rūmai), etatų skaičius	III alternatyva (pop-up), etatų skaičius	IV alternatyva (Rotušė + pop-up) etatų skaičius	I alternatyva (Rotušė), metinis darbo užmokesčio biudžetas, Eur	II alternatyva (Santuokų rūmai), metinis darbo užmokesčio biudžetas, Eur	III alternatyva (pop-up), metinis darbo užmokesčio biudžetas, Eur	IV alternatyva (Rotušė + pop- up), metinis darbo užmokesčio biudžetas, Eur
Direktorius	1	1	1	1	31.483	31.483	31.483	31.483
Direktoriaus pavaduotojas-Tyrimų centro vadovas	1	1	1	1	25.187	25.187	25.187	25.187
Tyrėjas	2	2	2	2	37.780	37.780	37.780	37.780
Direktoriaus pavaduotojas-Vyriausiasis fondų saugotojas		1		0	0	25.187	0	0
Fondų saugotojas	1	1		1	18.890	18.890	0	18.890
Direktoriaus pavaduotojas-Edukacijos skyriaus vadovas	1	1	1	1	25.187	25.187	25.187	25.187
Edukatorius	2	2		2	37.780	37.780	0	37.780
Nuolatinių ekspozicijų kuratorius-muziejininkas (1 miesto istorijos ekspozicija, 6 Vilniaus būstų ekspozicijos)	7	7		7	145.453	145.453	0	145.453
Projektų vadovas	2	2	2	2	41.558	41.558	41.558	41.558
Informacinio centro vadovas ir viešųjų ryšių specialistas (taip pat organizuoja patalpų nuomą, vykdo draugų, mecenatų programą)	1	1		1	25.187	25.187	0	25.187
Informacinio centro darbuotojas-kasininkas	1	1		1	14.167	14.167	0	14.167
Nuolatinės ekspozicijos gidas	1	1		1	14.167	14.167	0	14.167
Vyriausiasis finansininkas	1	1	1	1	25.187	25.187	25.187	25.187
Grafinio dizaino specialistas (dailininkas)	1	1	1	1	18.890	18.890	18.890	18.890
Technikas (garso ir vaizdo technikas)	0,5	0,5		0,5	3.936	3.936	0	3.936
Direktoriaus pavaduotojas ūkiui	1	1		1	22.038	22.038	0	22.038
Ūkvedys	1	1		1	14.167	14.167	0	14.167
Techninis darbuotojas (kūrikas / sargas / pagalbinis darbuotojas)	4	4		4	31.484	31.484	0	31.484
Valytojas	4	4		4	31.484	31.484	0	31.484
Iš viso:	32,5	33,5	9	32,5	564.025	589.212	205.272	564.025

Kitos sąnaudos

Pavadinimas	I alternatyva (Rotušė), Eur / 1 metai	II alternatyva (Santuokų rūmai), Eur / 1 metai	III alternatyva (pop-up), Eur / 1 metai	IV alternatyva (Rotušė + pop-up), Eur / 1 metai
Elektra, šildymas	35.000	20.000	12.000	19.000
Ryšių sąnaudos	2.400	2.400	1.500	2.500
Vanduo ir nuotekos	2.200	2.100	800	2.000
Šiukšlių išvežimas	1.800	1.400	600	1.600
Transporto išlaikymo, kuro, kelionių sąnaudos	1.500	1.500	10.000	3.000
Pastato apsauga	2.150	1.800	800	2.000
Draudimo sąnaudos	1.712	1.200	600	1.600
Ūkio ir kanceliarinės sąnaudos	3.350	3.300	5.000	4.000
Vykdomų renginių sąnaudos	32.367	28.000	20.000	30.000
Marketingas (pradinės)	8.000	9.000	6.000	8.000
Internetinis puslapis, puslapio naujinimas, palaikymas	3.000	3.000	3.000	3.000
Kitos veiklos sąnaudos	35.000	30.000	15.000	30.000
Patalpų nuoma			50.000	50.000
Iš viso:	128.479	103.700	125.300	156.700

Planuojamos investicijos

Pavadinimas	I alternatyva (Rotušė), Eur	II alternatyva (Santuokų rūmai), Eur	III alternatyva (pop-up), Eur	IV alternatyva (Rotušė + pop- up), Eur	Komentarai
Pradinės investicijos					
Įranga (administracijai, parodoms, edukacinei programai)	50.000	50.000	50.000	50.000	I alternatyva – patalpų plotas apie 2 300 kv. m., II alternatyva – 2 500 kv. m., III alternatyva – 300 kv. m. administracijai, kilnojamosios parodos pagal poreikį, IV alternatyva – 300 kv. m. administracijai ir nuolatinei ekspozicijai, kilnojamosios parodos pagal poreikį.
Laikinosios parodos įrengimas (tyrimai, laikinos pertvaros, apšvietimas, technikos nuoma, instaliavimo paslaugos, informacinės medžiagos parengimas, reklama, dizainas ir spauda, edukacinė programa)	50.000	50.000	50.000	50.000	
Nuolatinės ekspozicijos įrengimas (tyrimai, laikinos pertvaros, apšvietimas, technikos nuoma, instaliavimo paslaugos, informacinės medžiagos parengimas, reklama, dizainas ir spauda, edukacinė programa)	100.000	100.000	100.000	100.000	
Patalpų remontas, pritaikymas ekspozicijai	690.000	500.000	60.000	410.000	
Iš viso:	890.000	700.000	260.000	610.000	
Kasmetinės investicijos					
Nuolatinės ekspozicijos palaikymas po atidarymo	9.000	8.000	6.000	9.000	
Fondų ir bibliotekos papildymas	10.000	10.000	10.000	10.000	
Iš viso:	19.000	18.000	16.000	19.000	

Išanalizavus patektus duomenis galima teigti, kad mažiausia pradinė investicija yra III alternatyvos atveju, tačiau kitame analizės etape bus nagrinėjamas investicijos ilgalaikis poveikis, kuris parodys investicijų ilgalaikę perspektyvą.

Planuojamos pajamos – bilietų pardavimas per metus

Alternatyva	Laikinių parodų skaičius	Lankytojų srautas, generuojantis pajamas per metus, Eur	Bilieto kaina, Eur	Pajamos per metus, Eur
I alternatyva (Rotušė)	3	40.000	1,50	60.000
II alternatyva (Santuokų rūmai)	3	40.000	1,50	60.000
III alternatyva (pop-up)	3	30.000	1,50	45.000
IV alternatyva (Rotušė + pop-up)	3	40.000	1,50	60.000

Planuojamos kitos pajamos

Alternatyva	Erdvių nuoma ir kitos paslaugos (suvėnyrų, knygų pardavimas ir pan.) per metus, Eur	Rėmėjai, per metus, Eur	Kultūros tarybos, Mokslo tarybos, kt. šaltiniai, per metus, Eur	Iš viso, Eur
I alternatyva (Rotušė)	15.000	10.000	150.000,00	175.000
II alternatyva (Santuokų rūmai)	15.000	10.000	150.000,00	175.000
III alternatyva (pop-up)	5.000	10.000	150.000,00	165.000
IV alternatyva (Rotušė + pop-up)	5.000	10.000	150.000,00	165.000

Kasmetinis lėšų poreikis veiklai

Alternatyva	Pradinės investicijos (įranga, remontas), Eur	Metinis lėšų poreikis (2020 m.) veiklai be papildomų investicijų į memorialinių muziejų atnaujinimą, Eur
I alternatyva (Rotušė)	890.000	640.000
II alternatyva (Santuokų rūmai)	700.000	639.000
III alternatyva (pop-up)	260.000	300.000
IV alternatyva (Rotušė + pop-up)	610.000	678.000

Alternatyvų finansinės analizės atliktos „Excel“ skaičiuokle, kuri pateikiama internetinėje svetainėje www.ppplietuva.lt, gauti rezultatai pateikiami lentelėje toliau.

Alternatyvų finansinė analizė

Vertinamos alternatyvos / vertinami rodikliai	FGDV (finansinė grynoji dabartinė vertė)	FNIS (finansinis naudos ir išlaidų santykis)	Finansinis gyvybingumas (realiųjų išraiška)
I alternatyva (Rotušė)	-8.165.134	0,098	Ne
II alternatyva (Santuokų rūmai)	-7.976.990	0,100	Ne
III alternatyva (pop-up)	-3.672.097	0,139	Ne
IV alternatyva (Rotušė + pop-up)	-8.279.407	0,085	Ne

FGDV skaičiuojama siekiant įvertinti planuojamų investicijų naudą šiandien, t. y. FGDV parodo, ar verta investuoti į projektą.

FGDV parodo, kokią finansinę naudą padeda gauti projekto investicijos per projekto ataskaitinį laikotarpį ir kiek ši nauda verta šiandien. Atsižvelgiant į tai, kad projektai, kurie susiję su valstybės ir savivaldybių teikiamomis paslaugomis, muziejų veikla, ekspozicijų ir panašia veikla, dažniausia būna finansiškai nepelningi, FGDV rodiklis nėra pagrindinis.

Finansinis naudos ir išlaidų santykis, FNIS (angl. financial benefit/cost ratio) – finansinės analizės rodiklis, atskleidžiantis, kiek kartų sukuriama finansinė nauda viršija jam įgyvendinti reikalingas finansines išlaidas. Atsižvelgiant į gautų rezultatų alternatyvų reikšmių skirtumo mažareikšmiškumą, rezultatai vienareikšmiškai neparodė, kuri projekto alternatyva yra patrauklesnė, todėl atliekama projekto socialinė-ekonominė analizė.

SOCIALINĖ- EKONOMINĖ ANALIZĖ

Sąnaudų ir naudos analizė (angl. *cost benefit analysis*) – tai konceptuali metodika, taikoma atliekant sistemingą kiekybinį viešojo ar privataus investicijų projekto įvertinimą, kuriuo siekiama nustatyti, ar (ir kokią) vertę investicijų projektas turi visuomenės požiūriu.

Ekonominė analizė atliekama vadovaujantis Kultūros srities investicijų socialinio-ekonominio poveikio (naudos / žalos) komponentų nustatymo, komponentų įverčių apskaičiavimo ir taikymo metodika. Metodika skelbiama www.ppplietuva.lt interneto svetainėje.

Ekonominio vertinimo rodikliai parodo projekto naudą / atsipirkimą ne tik viešosios paslaugos teikėjo atžvilgiu, bet ir įvertina jo teigiamą ir neigiamą įtaką aplinkai (regionui, valstybei, bendruomenei). Ekonominis vertinimas yra laikomas svarbiu viešuosiuose projektuose, kurie dažniausiai finansiškai yra nuostolingi, nes tokių projektų naudą gauna visa bendruomenė, nors kaštus patiria tik projektą įgyvendinančios organizacijos. Socialinės-ekonominės analizės metu yra įvertinama projekto nauda, kurią gauna visuomenė ir valstybė. Šiame skyrelyje bus aprašyta galima projekto ekonominė nauda Vilniaus regionui ir valstybei.

Ekonominis vertinimas atliekamas finansinius pinigų srautus konvertuojant į ekonominius. Naudojami tie patys finansiniai pinigų srautai, kurie jau buvo naudoti apskaičiuojant finansinėje analizėje nurodytus rezultatus. Bendros socialinės analizės prielaidos yra tokios pat kaip ir finansinės analizės prielaidos.

Skaičiavimams reikalingi kiekybiniai naudos ir žalos komponentų įverčiai yra pateikti „BGI Consulting“ ir „CSIL Milano“ parengtoje „Konversijos koeficientų, ekonominės-socialinės naudos (žalos) apskaičiavimo metodikoje“. Naudojami toliau pateikiami komponentų įverčiai:

Poveikio komponentas	Vienetai (iš kurių daugintinas įvertis)	2019 m.	2020 m.	2021 m.	Ir t. t.
Pasiryžimas sumokėti už 1 val. apsilankymą kultūros objekte, jei įtraukiamos tik laiko sąnaudos ir TPES (kelionės sąnaudų metodas): vietinis lankytojas	Lankytojas	9,19	9,50	9,81	Ir t. t. visi komponentų įverčiai pateikiami „Konversijos koeficientų, ekonominės-socialinės naudos (žalos) apskaičiavimo metodikoje“.
Pasiryžimas sumokėti už 1 val. apsilankymą kultūros objekte, jei įtraukiamos tik laiko sąnaudos ir TPES (kelionės sąnaudų metodas): užsienio lankytojas	Lankytojas	26,32	26,79	27,28	

Komponento „Pasiryžimas sumokėti už 1 val. apsilankymą kultūros objekte, vietinis lankytojas“ ir komponento „Pasiryžimas sumokėti už 1 val. apsilankymą kultūros objekte, užsienio lankytojas“ bendra išraiška 2019–2033 m.:

Alternatyva	Lankytojų skaičius, vnt.	Pasiryžimas sumokėti už 1 val. apsilankymą kultūros objekte, visi lankytojai 2019–2033 m., Eur	Komentaras
I alternatyva (Rotušė)	120.000	32.243.200	I, II ir IV alternatyvų atveju planuojamas panašus lankytojų srautas
II alternatyva (Santuokų rūmai)	120.000	32.243.200	
III alternatyva (<i>pop-up</i>)	30.000	6.688.700	Atsižvelgiant į alternatyvos pobūdį, planuojamas mažesnis lankytojų srautas
IV alternatyva (Rotušė + <i>pop-up</i>)	120.000	32.243.200	I, II ir IV alternatyvų atveju planuojamas panašus lankytojų srautas

Atlikus socialinės-ekonominės naudos skaičiavus gauti rezultatai pateikti lentelėje toliau.

Vertinamos alternatyvos / vertinami rodikliai	EGDV (ekonominė grynoji dabartinė vertė)	EVGN (ekonominė vidinė gražos norma)	ENIS (ekonominis naudos ir išlaidų santykis)
I alternatyva (Rotušė)	14.122.477	Nėra reikšmės	2,757
II alternatyva (Santuokų rūmai)	14.223.237	Nėra reikšmės	2,809
III alternatyva (pop-up)	961.827	53,64 %	1,193
IV alternatyva (Rotušė + pop-up)	14.104.623	Nėra reikšmės	2,733

Kadangi finansinė analizė parodė, kad projektas nėra finansiškai atsiperkantis ir jis naudingas tik socialiniu-ekonominiu aspektu, ekonominės analizės rodikliai laikomi pagrindiniais alternatyvų palyginimo kriterijais.

ENIS – svarbiausias socialinės-ekonominės analizės rodiklis, atskleidžiantis, kiek kartų projekto sukuriama nauda viršija jam įgyvendinti reikalingas išlaidas. Nagrinėjamu atveju didžiausias ENIS yra gaunamas pasirinkus II alternatyvą.

Išvados:

Gauti finansinės analizės rezultatai vienareikšmiškai neparodė, kuri projekto alternatyva yra patrauklesnė, todėl buvo atliekama projekto socialinė-ekonominė analizė.

Kadangi analizė parodė, kad projektas nėra finansiškai atsiperkantis (vykdant tik ekonominę veiklą) ir jis naudingas tik socialiniu-ekonominiu aspektu, ekonominės analizės rodikliai laikomi pagrindiniais alternatyvų palyginimo kriterijais. ENIS – svarbiausias socialinės-ekonominės analizės rodiklis, atskleidžiantis, kiek kartų projekto sukuriama nauda viršija jam įgyvendinti reikalingas išlaidas. Nagrinėjamu atveju didžiausias ENIS yra gaunamas pasirinkus II alternatyvą.

Vilniaus miesto muziejaus kūrimo idėja kilo dar tarpukariu, kartkartėmis buvo prisimenama vėlyvajame sovietmetyje ir po 1990-ųjų, tačiau taip ir nebuvo įgyvendinta. Dauguma Europos ir JAV miestų muziejų buvo įkurti XX a. pirmojoje pusėje, tačiau naujaisi tokių muziejų veiklos pavyzdžiai rodo, kad jie neprarado aktualumo. Pavyzdžiui, Helsinkio ir Niujorko miestų muziejai yra vieni lankomiausių ir mėgstamiausių muziejų šalyse. Pažangiausi šiuolaikiniai miestų muziejai pirmiausiai tenkina savo miesto gyventojų poreikius – yra veikiau „helsinkiečių“ ir „niujorkiečių“ istorijos ir dabarties tyrimų centrai nei miesto mūrų istorijos pasakotojai, nors istorija taip pat yra svarbi tokių muziejų ekspozicijų dalis.

Poreikis ir lūkesčiai

Vilniaus miesto gyventojai, muziejininkystės, istorijos bei turizmo ekspertai ir politikai (Vilniaus savivaldybė, Kultūros ministerija, LR Seimo nariai) sutaria, kad Vilniui miesto muziejaus reikia. Diskutuojant nuolat prisimenamas artėjantis Vilniaus miesto 700 metų jubiliejus 2023-aisiais. Kalbant apie tokio muziejaus turinį išskiriamos dvi būtinos jo veiklos kryptys: turistams ir moksleiviams skirta nuolatinė miesto pažinimo ekspozicija ir vilniečiams skirtos laikinosios parodos. Muziejus neįsivaizduojamas be edukacinės programos (ekskursijų, kūrybinių dirbtuvių, leidinių). Dauguma miesto gyventojų siūlo pritaikyti muziejui esamą ir menkai išnaudojamą istorinį pastatą. Vos keli respondentai mano, kad vertėtų statyti muziejui naują pastatą.

Vizija

Siekiant kurti aktualią ir lankomą instituciją siūloma Vilniaus miesto muziejų steigti kaip tyrimų, miesto pažinimo ir informacijos centrą, kuris pristatytų Vilnių tiek vilniečiams, tiek Lietuvos ir užsienio svečiams patraukliais būdais ir neįprastais pjūviais, skatintų vietos lankytojus permąstyti pažįstamą miestą, o svetimšaliams padėtų pažinti sostinę ir užmegzti su ja ryšį. Muziejus turi būti dinamiškas ir atviras, kelti klausimus ir reaguoti į nūdienos aktualijas, komentuoti ir projektuoti miesto ateitį. Tokio muziejaus veiklos apimtų laikinųjų parodų, skirtų įvairiems miesto gyvenimo aspektams, rengimą, nuolatinės miesto pažinimo ekspozicijos kūrimą ir priežiūrą, mokslinių tyrimų vykdymą ir jų viešinimą, Vilniaus miesto muziejaus kolekcijos formavimą ir edukacinės programos kūrimą bei įgyvendinimą.

Idėjos vystymo galimybės

Išanalizavus Muziejaus steigimo ir veiklos galimybes paaiškėjo, kad optimaliausias Vilniaus miesto muziejaus modelis yra muziejus-tyrimų centras su administracija, laikinosiomis parodomis, miesto informacijos ir pažinimo centru dab. Santuokų rūmuose (ar panašaus tipo pastate) ir pastoviąja miesto istorijos ekspozicija Rotušėje. Toks muziejus galėtų veikti efektyviausiai ir pritrauktų didelį lankytojų skaičių – 120 tūkst. žmonių per metus. Investicijų suma tokio muziejaus steigimui sudaro 700 tūkst. Eur, muziejaus veiklai reikėtų numatyti 639 tūkst. Eur per metus. Numatomi muziejaus steigėjai – Vilniaus miesto savivaldybė, aukštojo mokslo institucija ir nevyriausybinis fondas.

Vilniaus miesto muziejus-tyrimų centras galėtų tapti skėtine institucija daliai miesto savivaldybei pavaldžių muziejų. Siūloma išplėsti juose pasakojamą naratyvą sukuriant nuolatinę Vilniaus būstų ekspoziciją, kuri pasakotų ne tik apie konkrečius tuose butuose gyvenusius žmones, bet ir apie gyvenimo Vilniuje sąlygas ir aplinkybes skirtingais istoriniais laikotarpiais. Ekspozicija apimtų 6 muziejus – Aleksandro Puškino muziejų, Marijos ir Jurgio Šlapelių namą-muziejų, Venclovų namą-muziejų, Vinco Mykolaičio-Putino memorialinį butą-muziejų, Beatričės Grincevičiūtės memorialinį butą-muziejų ir Kazimiero Žoromskio muziejų. Šių namų ir butų muziejų visuma sudarytų patrauklų, ištisą šimtmetį apimantį maršrutą, kuris atskleistų miesto ir atskirų jo gyventojų istorijas. Tokia reorganizacija pareikalautų papildomų investicijų: Vilniaus miesto muziejaus-tyrimų centro išlaidos padidėtų apie 375 tūkst. Eur per metus, įskaitant lėšas savivaldybės muziejų infrastruktūros atnaujinimui.

Muziejaus „auginimo“ galimybė

Keturi skirtingi galimybių studijos išnagrinėti Muziejaus steigimo ir veikimo modeliai gali būti suprantami kaip institucijos plėtros fazės: pradėti galima nuo muziejaus įkūrimo, patalpų administracijai skyrimo ir laikinų *pop-up* parodų rengimo; vėliau Rotušės rūsiuose galima įrengti pastovią miesto istorijos ekspoziciją; galiausiai institucija gali išsivystyti iki muziejaus su nuosavomis erdvėmis laikinosioms parodomis, informacijos ir miesto pažinimo centrui.

